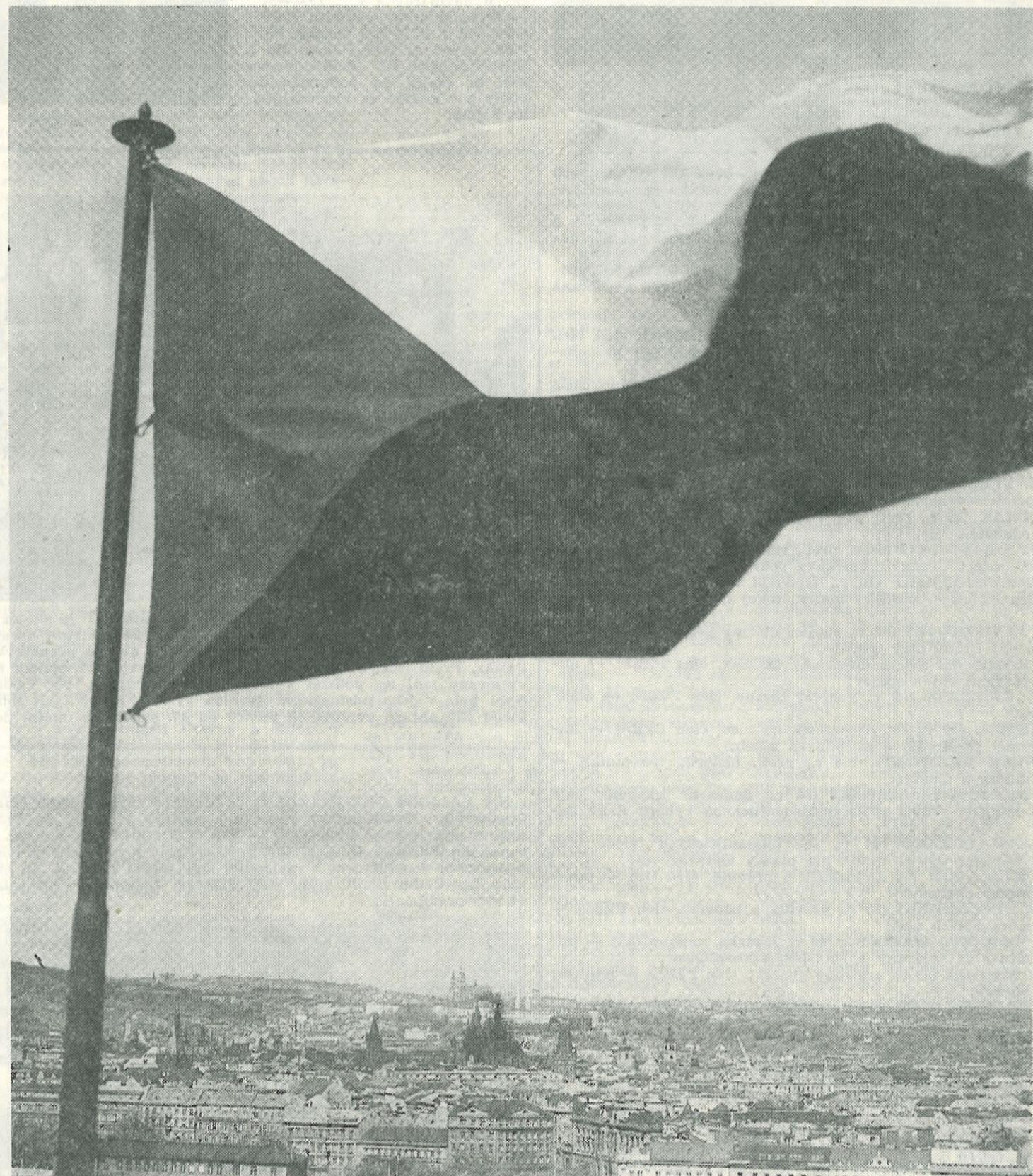


ŽIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • ŘÍJEN • OKTÓBER • PAŹDZIERNIK 1988 (ČÍSLO 365) CENA 50 ZŁ



70 ROKOV ČESKOSLOVENSKA



Záber zo zasadania Sejmu

NOVÁ VLÁDA V POLSKU

Sejm PSLR na svojom poslednom zasadnutí menoval — na návrh predsedu Rady ministrov Mieczysława F. Rakowského — členov novej poľskej vlády. Jej úlohou, ako zdôraznil premiér v sejmovom exponé, bude dôsledné zavádzanie spoločensko-hospodárskej reformy a úsilie o znielenie i odstránenie všetkého, čo štažuje život a vzbudzuje opodstatnenú nespokojnosť.

Prioritu v programe vlády bude mať predovšetkým rozvoj poľnohospodárstva a potravinárskeho priemyslu, bytová výstavba a ochrana prírodného prostredia.

Clenmi novej vlády sa stali:

KAZIMIERZ OLESIAK (51 rokov, dr. poľnohospodárskych vied, člen ZES) — podpredseda Rady ministrov a súčasne minister poľnohospodárstva, lesníctva a potravinárskeho hospodárstva;
JANUSZ PATORSKI (42 r., inžinier, člen PZRS) — podpredseda Rady ministrov;
IRENEUSZ SEKUŁA (45 r., psychológ, dr. politických vied, člen PZRS) — podpredseda Rady ministrov;
ŁUKASZ BALCER (53 r., právnik, člen DS) — minister spravodlivosti;
BOGUMIL FERENSZTAJN (54 r., banský inžinier, člen PZRS) — minister priestorového hospodárstva a stavebnictva;
JACEK FISIAK (52 r., prof. ang. filológie, člen PZRS) — minister národnej edukácie;
ZBIGNIEW GRABOWSKI (58 r., prof., stavebný inžinier, člen PZPR) — minister-vedúci Úradu technického pokroku a aplikácií;
DOMINIK JASTRZEBSKI (46 r., študoval lesníctvo a zahraničný obchod, člen PZRS) — minister hospodárskej spolupráce so zahraničím;
MICHAŁ JANISZEWSKI (62 r., spojár, divizny generál, člen PZRS) — minister-séf Úradu rady ministrov;
JANUSZ KAMIŃSKI (55 r., elektrický inžinier, člen PZRS) — minister dopravy, plavby a spojov;
CZESŁAW KISZCZAK (63 r., generál zbrane, člen PZRS) — minister vnútra;
JÓZEF KOZIOŁ (49 r., dr. ekonomických vied, člen PZRS) — minister ochrany prostredia a prírodných zásob;
ALEKSANDER KRAWCZUK (66 r., prof., historik, nestranik), — minister kultúry a umenia;
ALEKSANDER KWASNIEWSKI (34 r., dopravný ekonóm, člen PZRS) — minister-vedúci spoločensko-politickej výboru Rady ministrov;
WŁADYSLAW LORANC (58 r., dr. humanistických vied, člen PZRS) — minister-vedúci Úradu pre otázky vierovyznania;
MARCIN NUROWSKI (54 r., historik a právnik, člen DS) — minister vnútorného obchodu;
TADEUSZ OLECHOWSKI (62 r., právnik a ekonóm, člen PZRS) — minister zahraničných vecí;
IZABELA PLANETA-MALECKA (58 r., lekárka, nestranik) — ministerka zdravotnej ochrany a sociálnej starostlivosti;
FLORIAN SIWICKI (63 r., armádny generál, člen PZRS) — minister národnej obrany;
MIECZYSŁAW WILCZEK (56 r., chemický inžinier, člen PZRS) — minister priemyslu;
ANDRZEJ WRÓBLEWSKI (38 r., plánovač, člen PZRS) — minister financií.

V ČÍSLE:

Z dejín Spiša	6—7
Literatura faktu	8
125 rokov Matice	10—11
Perly pražské architektury	12—13
Krajania k jubileu Života	20



VARŠAVA. Na podnet Celopolského dorozumenia odborov, ktoré kriticky zhodnotilo spoločensko-hospodársku politiku vlády, Sejm PSLR vyjadril nedôveru Rade ministrov a prijal jej demisiu. Za nového predsedu Rady Ministrov Sejm zvolil Mieczysława Franciszka Rakowského.

M.R. Rakowski sa narodil v r. 1926 v roľníckej rodine v Bydhoštskom vojvodstve. Vyštudoval novinárstvo a neskôr absolvoval Ústav spoločenských vied, kde obhôjil doktorát. V rokoch 1958—62, bol predsedom Zväzu polských novinárov a v r. 1958—81 — šéfredaktorom časopisu Polityka. Od r. 1975 bol členom ÚV PZRS a od r. 1987 členom Politického byra ÚV PZRS. V r. 1981 ho zvolili za podpredsedu vlády a v r. 1985 za vicemarsalka Sejmu.



PRAVOU POKLADNICÍ SVĚTOVÉHO MALÍŘSTVÍ je sbírka asi 400 obrazů evropských malířů z 15. — 20. století, kterou darovali Polsku Janina a Zbigniew Porczyński, angličtí občané pocházející z Polska. První část, obrazy od 15. do první poloviny 17. století, byly vystaveny loni na podzim v Archidiocézním muzeu ve Varšavě. Nyní byla v jeho místnostech otevřena výstava druhé části sbírky téměř 220 obrazů evropských mistrů od 17. století do dnešní doby.

NA VALNOM ZHROMAŽDENÍ vo Varšave obnovil svoju činnosť (zastavenú v 1981) poľský Pen-Club, založený tri roky po vzniku tejto medzinárodnej organizácie — v r. 1925 z iniciatívy Stefana Żeromského. Združuje spisovateľov, prekladateľov a vydavateľov. Pôsobi v prospech dorozumenia a vzájomnej úcty medzi národomi. Za predsedu Pen-Clubu zvolili spisovateľa Juliusza Żulawského (na snímke — v popredí).



SLOBODA NESPADLÁ Z NEBA

Vyhľáseniami Národného výboru v Prahe z 28. októbra a Slovenskej národnej rady z 30. októbra 1918 sa začalo obdobie spolužitia Čechov a Slovákov v spoločnom štate. V srdci strednej Európy, na troskách Rakúsko-Uhorska sa rodil nový, prvý samostatný štát — Československa republika. Zrodila sa z túžob a nádejí, rozumu i srca, z tažkých vytrvalých snáh a vlasteneckého dlhodobého národnoslobodzovacieho zápasu oboch národov na poli politickom, diplomatickom i vojenskom proti rakúsko-uhorskej i nemeckej stáročnej nadvláde. Tento zápas o národné práva nedokázalo zlomiť násilie, a odnarenovanie, ktoré uplatňovala v rakúsko-uhorskej riši oficiálna politika.

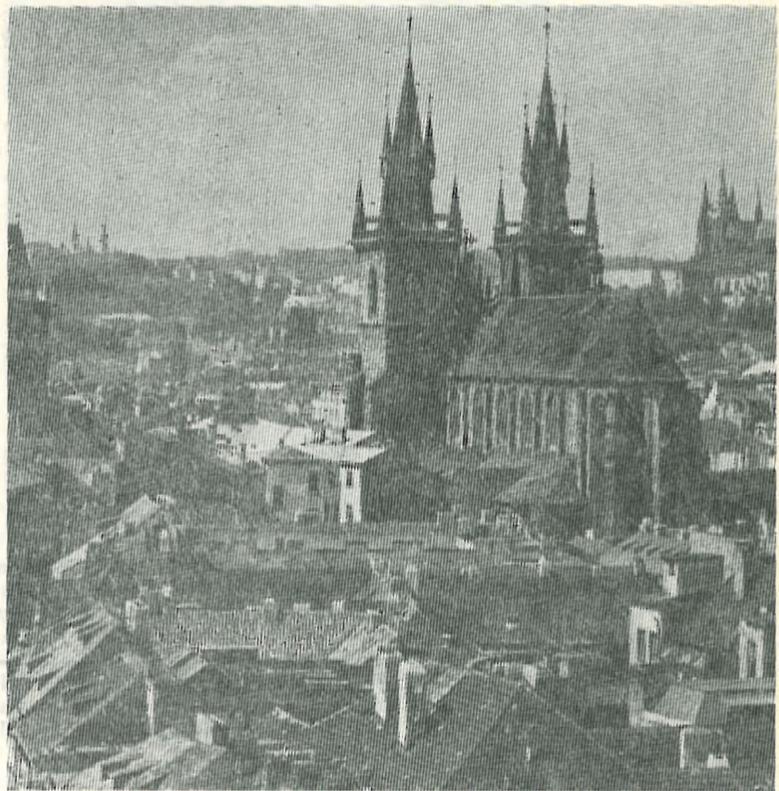
Slovenský národ žil v krajne nepriaznivých podmienkach. Uhorské vládnuce vrstvy využili svoju neobmedzenú moc na bezpríkladný útlak slovenského národa a iných nemadarských národov. Zlikvidovali vrcholnú kultúrnu inštitúciu Slovákov — Maticu slovenskú, slovenské gymnázia a vytlačali slovenčinu aj z Ludových škôl.

Predstavitelia slovenského národa si uvedomovali, že zmena tohto tažkého povstania je možná iba vtedy, ak sa zmení medzinárodná situácia a pomer sil na európskom kontinente. Niektorí z nich spájali nádeje na zlepšenie postavenia slovenského národa s Ruskom, v opretí o tradičné rusofilstvo, iní zdôrazňovali potrebu aktivity a hľadali možnosti spolupráce s ostatnými nerovnoprávnymi, hlavne slovanskými národmi v Rakúsko-Uhorsku. Avšak od najdávnejších období najbližšie boli vzájomné vzťahy Čechov a Slovákov. Vychádzajú z veľkej etnickej a jazykovej pribuznosti, bezprostredného susedstva a spolužitia v spoločných štátnych útvároch. Najprv za Samovej riše, potom Veľkej Moravy a jej cyrilometodovskej tradície, ktorá stáročia prechádzala ideu spoločnej štátnosti a autochtónnosti Čechov a Slovákov. V ďalšej etape vymedzenej 10. až 16. storočím Češi žili v samostatnom kráľovstve, zatiaľ čo Slováci sa dostali do mnohonárodnostného Uhorska. Najvýznamnejšími momentmi tejto etapy, okrem politickej vzťahov za jednotlivých panujúcich dynastií v oboch štátnych celkoch, bolo prenikanie češtiny na Slovensko, ktorá sa aj pod vplyvom slovenských študentov na pražskej univerzite istý čas stala literárnym jazykom Slovákov.

Dalej bolo to husitské revolučné hnutie, naň nadväzujúci bratrstvo a spoločné, permanentne jestvujúce hospodárske a kultúrne vzťahy. Ďalšiu etapu otvoril vznik habsburskej nomarchie a spoločné osudy v nej. České krajiny významnou mierou pomáhali pri obrane územia Slovenska počas tureckých vpádov a ich okupácie. Zase po bitke na Bielej hore v r. 1620 mnoho českých exulantov našlo svoj nový domov na Slovensku.

V procese uvedomelého zápasu Slovákov o vlastnú školu a vzdelanosť, na ktorých sa formovala slovenská národná kultúra na základe vlastného materinského jazyka, treba tiež vyzdvihnuť význam činnosti českých profesorov na slovenských gymnáziach, ktorí sa veľmi zaslúžili o zvyšenie odbornej pedagogickej úrovne a upevnenie národného povedomia slovenských študentov. Odrazilo sa to aj v podporovaní štúdia slovenských študentov na moravských a českých stredných škôlach.

Pohľad na Hradčany s chrámom sv. Václava



Národné obrodenie prinieslo česko-slovenským vzťahom novú kvalitu, ktorá v tomto období vyvrcholila o. i. na Slovenskom zjazde a v slovenskom povstani 1848—49. Poslednú etapu tvorí obdobie od revolúcie 1848—49 do rozpadu Rakúsko-Uhorska v r. 1918, a vzniku na jeho území nových štátov, v tom Československa.

Sloboda pre Čechov a Slovákov nespädlá z neba. Cieľavedomý zápas o národnú slobodu prebiehal v tažkých podmienkach prvej svetovej vojny na pôde domácej i v zahraničí. Štvrtá jesenná 1918 r. pripomínila hrozný sen. Stredná Európa hľadala. Nesmierne utrpenia prekračovali hranice znesiteľnosti. V dôsledku porážok na vojnovej frontoch, prenikania vplyvov Októbrovej socialistickej revolúcie v Rusku a leninovho prava národov na sebaurčenie, vzmáhal sa v Čechách a na Slovensku otvorený protivojnový a protirakúsky odpor. Jeho súčasťou boli československé legie v zahraničí a ich zahraničný nadriadený orgán — Národná rada československá v Paríži, ktorá od marca 1916 r. šírila myšlienku československého štátu medzi bojujúcimi mocnosťami, získala ich hlasy pre budúcu mierovú konferenciu. Jej predsedom bol vodca československej protirakúskej emigrácie a neskorší prezident samostatného Československa prof. Tomáš Garrigue Masaryk, podpredsedom bol J. Dürich (do februára 1917), tajomníkom Edward Beneš, Slovákov zastupoval Milan Račislav Štefánik (od februára 1917 podpredseda). Od septembra 1918 národná rada bola vládami západných mocností uznaná za oficiálneho predstaviteľa budúceho československého štátu a 14. októbra 1918 pretvorená na dočasnú československú vládu v Paríži.

Od samého počiatku prvej svetovej vojny českí a slovenski vojaci odmietali bojovať za cudzie záujmy. V rakúskouhorských vojenských jednotkách prichádzalo k odopieraniu poslušnosti, početným dezerciám, vojenským vzburám až postupnému rozkladu armády, ktorá v novembri r. 1918 s rozpadom monarchie zanikla.

Rakúsko-uhorský štát dobehol ku koncu svojich sôl. Ale pre Čechov a Slovákov usilie o zriadenie spoločného štátneho útvaru, ktoré vzniklo už v 19. stor. sa javilo zreteľnejšie a nedejnejšie i vyústilo vznikom Československej republiky, ktorú 28. októbra 1918 vyhlásil Národný výbor československý v Prahe ako najvyšší zákonodarný a výkonný orgán ČSR v prvom období jej existencie. Zriadený bol 13. júla 1918 s tým, že všetku moc v republike. Jeho členmi boli predstavitelia všetkých českých politických strán podľa výsledku volieb z r. 1911.

Národný výbor sa stal vykonávateľom štátnej zvrchovanosti a usiloval sa urýchlene vybudovať vlastné mocenské orgány, 13. novembra 1918 schválil Dočasné ústavu a rozšírením počtu svojich členov sa zmenil na Dočasné národné zhromaždenie, ktoré na svojom zasadnutí 14. októbra 1918 utvorilo prvú československú vládu; za prezidenta ČSR zvolil T.G. Masaryka; za predsedu vlády bol vymenovaný K. Kramář, a ministrom zahraničných vecí E. Beneš. Členmi vlády sa stali medzi inými gen. M.R. Štefánik a Vavro Šrobár.

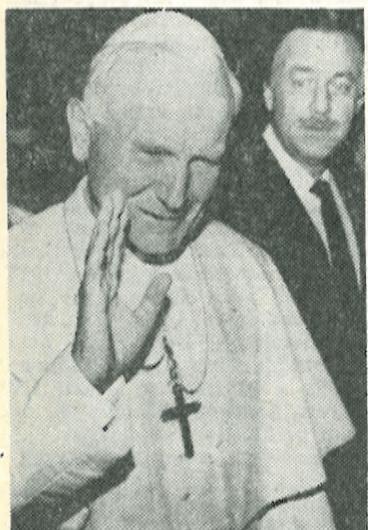
V týchto vážnych osudových chvíľach zrodu spoločného štátu Čechov a Slovákov, Slovensko nemalo zastúpenie v Národnom výbore československom v Prahe, hoci Deklaráciu Slovenského národa z 30. októbra 1918 jednoznačne vyjadrielo vôlej slovenského národa žiť v spoločnom štate s bratským českým nárom. Historická Deklarácia bola prijatá na slávnostnom zhromaždení Slovenskej národnej rady v Martine za účasti 106 zástupcov všetkých politických smerov na Slovensku. Okrem prihlásenia sa slovenského národa k Československej republike, Slovenská národná rada si v Deklarácii slovenského národa vyhradila právo vystupovať ako jeho zvrchovaná reprezentantka a žiadala právo na sebaurčenie Slovákov na základe ich úplnej nezávislosti. Avšak Národný výbor československý v Prahe sa ukázal ako silnejší partner a Slovenská národná rada v Martine, hoci dočasne vykonávala mocenského orgánu, predsa si ju nedokázala udržať, až nakoniec začiatkom roku 1919, rozhodnutím Ministerstva pre správu Slovenska, celkom zanikla.

Nesporne vo vývine českého národnoslobodzovacieho hnutia dôležitú úlohu zohral československý zahraničný odboj, ale i mirová konferencia a mocnosti, ktoré na nej rozhodovali o osudech hlavne malých národov, o ich územných narekoch, o hraniciach medzi jednotlivými štátmi a o novom usporiadani sveta po prvej svetovej vojne. Rokovania sa konali v rokoch 1919—20. V Paríži a jeho okoli za účasti piatich veľmocí: Francúzska, USA, Veľkej Británie, Japonska a 22 štátov. Založená bola Spoločnosť národov so sídlom v Genve: medzi jej zakladateľov patrilo Československo a Poľsko.

Robotnícka trieda zohrala v boji za samostatný štát Čechov a Slovákov dôležitú úlohu, a predsa nie prvoradú, čo spôsobilo, že po prvej svetovej vojne sa Československo vyvýjalo smerom k buržoáznodemokratickej republike.



RANGÚN. Barma je od augusta dejiskom nepokojo, zrážok s políciou a veľkých protivládnych demonštrácií, ktoré si už vyžiadali mnoho obetí. Demonštranti sa dožadujú demokratizácie života, zavedenie systému viacerých politických strán a pozdvihnutia krajiny z hospodárskej ruiny. Protestné hnutie spôsobilo úpadok autokratickej vlády Ne Vina. Aj vojenské vedenie, ktoré pučom prevzalo moc, musí naďalej bojať o udržanie kontroly nad krajinou. Massové čystúpenia totiž neprestali. Na snímke: mohutná demonštrácia na uliciach hlavného mesta Barmy — Rangúnu.

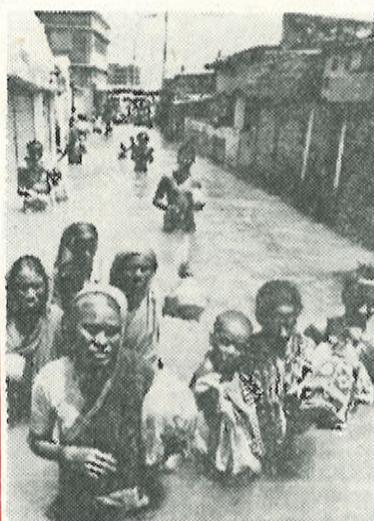


PÁPEŽ JÁN PAVOL II. navštívil prednedávnom päť juhoafričkých štátov — Zimbabwe, Botswanu, Lesotho, Svazijsko a Mozambik. Program tejto cesty Jána Pavla II., ktorý sa mnohokrát vyslovil proti apartheidu v Juhoafrickej republike, nepredvídal tentoraz návštěvu tejto krajiny. Avšak cestou z Mozambyku do Lesotha pápežovo lietadlo muselo pre nepriaznivé podmienky núdzove pristáť v Johannesburgu, odkiaľ Ján Pavol II. odcestoval do Lesotha automobilom. Bola to 39. zahraničná cesta od začiatku pápežovho pontifikátu. Na snímke: záber zo stretnutia pápeža s ministrom zahraničia JAR P. Bothom v Johannesburgu.

NAJVÄČŠIU AKCIU v dejinách proti pašovaniu a obchodu drogami uskutočnilo 30 štátov v Európe, Kanade, USA a Latinskej Amerike. Priniesla úspech. Počas akcie funkcionári do boja s drogami skonfiskovali a zničili 11 ton kokainu, 244 ton marihuany, 118 tis. krov koky, zničili 13 laboratórií a 7 tajných letiek a zatkli vyše 1200 osôb. Akcia znamená mítový krok v upevňovaní medzinárodnej spolupráce v boji s drogami. Na snímke: pálenie kokainu pod dozorom policie v Lime.



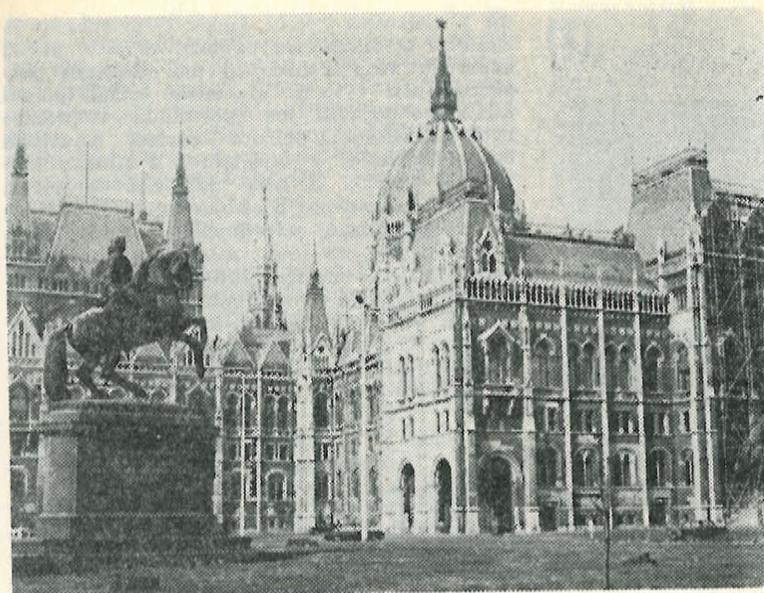
SOUL. Desetimiliónové hlavné mesto Jižnej Koreje, jedna z nejväčších metropoli sveta bolo dňa 30. 7. oboznámené ohlásily na 30 dní „politické pôsobenie“, ktoré sa začalo už v prvých dňoch olympiády. Na snímke: Olympijský areál v Soulu.



BANGLADÉŠ postihla v minulých týždňoch najväčšia povodeň za posledných 40 rokov. Odhaduje sa, že zahynulo vyše 1000 ľudí a asi 25 miliónov obyvateľov stratilo strechu nad hlavou. Ako oznamili viaceré tlačové agentúry, voda zaplavila dve tretiny tejto krajiny, v tom skoro celé hlavné mesto — Dhaku. Povodeň spôsobila obrovské škody, zničila vyše 3500 km ciest a 250 mostov. Len v poľnohospodárstve sa straty odhaduje asi na miliardu dolárov. Vláda tejto krajiny sa obrátila s výzvou o medzinárodnú pomoc, najmä lieky a potraviny. Na snímke: pohľad na jednu zo zaplavenej ulíc v Dhake.

ZENEVA. Po 8 rokoch bojov na iracko-iránskom fronte zmlčli výstrely. Od 20. augusta — ako je známe — súhlasne s rezolúciou č. 598 Bezpečnostnej rady platí primerie. V Zeneve začali mierové rozhovory ministrov zahraničných vecí oboch krajín za spoluúčasti splnomocnenca OSN J. Elinassona, ktoré však dodnes nepriniesli žiadne výsledky. Na vyriešenie čaká mnoho sporných otázok týkajúcich sa vzájomných hraníc, vojnových zajatcov, stiahnutia vojsk atď. Rozhovory majú pokračovať na pôde OSN v New Yorku. Na snímke: skupina 72 irackých zajatcov sa pripravuje k návratu do vlasti.





BUDAPEŠŤ. Maďarský parlament na svojom poslednom zasadnutí schválil viaceré kádrové zmeny. Medziiným za podpredsedníčku Národného zhromaždenia MĽR zvolil Máriu Jakabovú, generálnu tajomníčku Demokratického zväzu Slovákov v Maďarsku. Jej zvolenie do tejto funkcie celkom istotne posilnil prestiž krajanskej organizácie v MĽR. Srdečne blahoželáme. Na snímke: budova parlamentu v Budapešti.

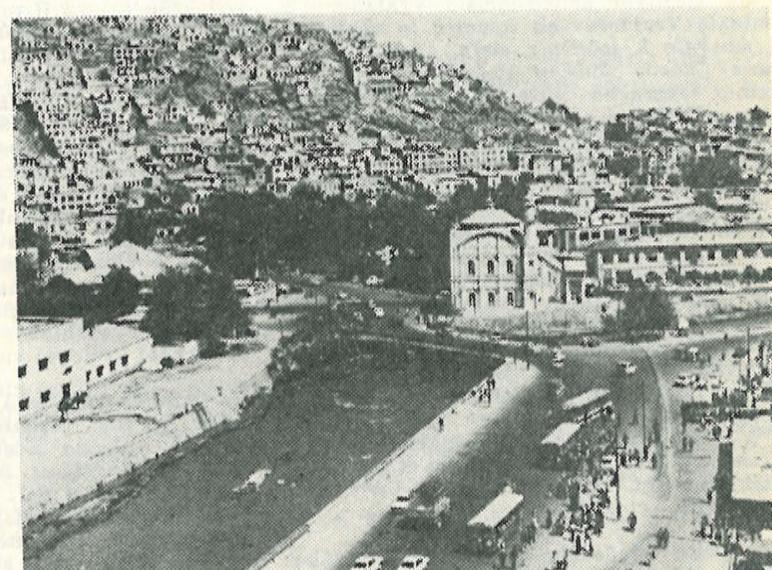


SANTIAGO. Minulý mesiac uplynulo 15 rokov od vojenského puču v Chile a zavraždenia demokratického prezidenta Salvadora Allende. Za tie roky chilský ľud neprestal bojovať proti fašistickej vláde junty gen. A. Pinocheta a na stovkách demonštrácií sa dožadoval zavedenia demokratických slobôd, skoncovania s terorom, zrieknutia sa moci a slobodných volieb. Protivládne hnutie silnelo, až napokon, po 15 rokoch, junta zrušila výnimočný stav. Pinochet sa však nevzdáva a nedávno oznámil že mieni opäť kandidovať (ako jediný) na prezidentský úrad. V referende však neprešiel. Na snímke: zásah polície proti demonštrantom v Santiagu.



V MOSKVE probíhá proces bývalého ministra vnitra SSSR Jurija Čurbanova a osmi pracovníků ministerstva vnitra Uzbekistanu. Jsou obviněni, že přijímali vysoké úplatky a zneužívali svých funkcí. Celková částka úplatků, které přijal Čurbanov v letech 1976–1982, se odhaduje na 657 tisíc rublů.

Na snímku: Jurij Čurbanov v soudní síni.



AFGHÁNISTÁN. Přes ženevské dohody v otázce Afghánistánu je situace nadále napjatá. Pákistán nezanechal dodávek zbraní ozbrojené opozici, zvyšuje se aktivita extremistických skupin. Afghánistán navrhl setkání čtyř států — signatářů ženevských dohod, ale Pákistán odmítá se ho zúčastnit. Na snímku: Hlavní město Afghánistánu Kábul.

Snímky: CAF, TASS, BTA, AP, Reuter a archív.

RÍM. Tak vypadá letošní Miss Itálie. Zvolili ji televízni diváci, kteří telefonicky hlasovali na jednotlivé kandidátky. Na celé čáře vyhrála 26letá Nadia Bengalaová ze Sicílie, která získala 140 tisíc hlasů. A kdybychom tak i u nás zavedli takový demokratický způsob volby té nejkrásnejší?

ZÁZRAČNÁ KÚRA. Podľa štatistiky vraj každý tretí muž väži viac, ako treba a mal by schudnúť. Spravidla ide o niekoľko kilogramov. Bývajú však výnimky. Napr. Walter Hudson z mesta Hampstead v štáte New York (USA) väžil ešte v minulom roku vyše 600 kg a musel iba ležať. Rozhodol sa však schudnúť. Musel asi uplatniť zázračnú odtučňovaciu kúru, lebo v pomerne krátkom čase schudol až o 250 kg a po 18 rokoch vstal z posteľe a po prvýkrát vyšiel na dvor. V odtučňovaní chce vraj pokračovať.



Ľudová kultúra a regionalizmus na slovensko-pol'skom pomedzí

POKRAČOVANIE Z MINULÉHO ČÍSLA

O vedecky nepodložených vývodoch T.M. Trajdosu svedčí viaceré faktov. Napríklad hovorí, že v 17. storočí prišli na horný Spiš pol'ski imigranti i z mazowieckej oblasti,²⁰ hoci o vlnu mazowieckých osídlencov v tejto oblasti nie sú nijaké historické doklady. Autor to prosto dedukuje na základe výskytu prezviska Mazur v obci Lapszanka a Lapsze Wyżne. Avšak ešte s pozoruhodnejšou tézou prichádza T.M. Trajdos v prípade obce Czarna Góra. Podľa neho lokalitu založili emigranti z kniežaťstva Crnojevićov – dnešnej oblasti juhoslovanskej Čiernej Hory,²¹ takže od týchto domnelych osadníkov odvoduje aj názov obce. V tejto súvislosti sa natiska otázka, prečo sa autor uchyluje k tak zložitým konštrukciám výkladu. V kontexte Trajdosových hypotéz to však jasne smeruje k jednému cieľu. Ukázal nielen dnešný horný Spiš v Poľsku, ale i širšie územie severného Spiša na jednej strane v istom odstiepení od slovenského zázemia, na druhej strane v priamom súvise historickej vývoja Poľska. Tomuto účelu podriaďuje aj výber staršej i novej poľskej literatúry, pričom tvrdí, že pokým sa v povojnových rokoch hojne rozrástla česká i slovenská literatúra o Spiši,²² poľská sa temer vôbec nerozvíjala. Napriek tomuto tvrdneniu T.M. Trajdos opiera svoje uvažovanie o rozsiahlu poľskú literatúru (často zastaranú, tendenčnú), pričom z onej „hojnej“ českej a slovenskej literatúry sa len okrajovo na jednom mieste dotýka dialektologických prác F. Pastrneka, A.V. Šemberu a S. Czambella,²³ no a z historickej produkcie iba prác dvoch autorov: O.R. Halagu o otázke karpatských cest v ranom stredoveku²⁴ a J. Beňku.²⁵

Z vyššie uvedeného je zrejmé, že záber T.M. Trajdosu je značne obmedzený, jednostranný. Preto keď sa snaží tu a tam polemizovať napríklad s názormi J. Beňku o problémoch osídlenia severného Spiša, zo záverov vplýva iba skreslený obraz. Pokým totiž J. Beňko sleduje na základe širokej heuristickej bázy charakter osídľovania jednotlivých obcí na severnom Spiši na domácom zvykovom práve, na nemeckom práve, na valašskom práve a na kopaničiarskom práve, podrobujúc kritike písomné pramene s priamymi i s nepriamymi zmienkami o jednotlivých lokalitách,²⁶ z apríorneho tvrdenia T.M. Trajdosu zjednodušene vyplýva, že do 14. storočia, kedy podľa neho patril Spiš k Poľsku, aj jeho osídlenci boli len Poliaci. A neskoršie na podklade torzovitých záznamov v farských matríkach zo 17.–20. storočia konštatuje, že na Zamagurie jasne dominuje jednotné, autochtonné poľské obyvateľstvo.²⁷

Práca T.M. Trajdosu je pozoruhodná ešte aj v inom smere. Na základe čiastkového rozboru záznamov prezvisiek vo farských matríkach zo 17. až 19. storočia z piatich hornospišských farností (Niedzica, Kacwin, Lapsze Nižne, Lapsze Wyżne a Trybsz) vykonštruoval ďalekosiahle závery o sociálnej, profesionalej a hlavne o etnickej (to znamená poľskej) štruktúre obyvateľov severného Spiša v Poľsku. Túto časť práce publikoval T.M. Trajdos roku 1978 aj samostatne v časopise Polska Sztuka Ludowa,²⁸ pričom uve-

rejnenie prispevku vzbudilo medzi etnografiemi negatívny ohlas aj v Poľsku. Redakcia tohto národopisného časopisu zaradila preto hned do nasledujúceho ročníka kritické, ale i vecne odmiestavé stanovisko k Trajdosovej práci.²⁹ Tým viacej prekvapuje, že práca T.M. Trajdosu sa mohla objaviť v rozsiahlejšej verzii na stránkach vedeckého slavistického tlačového orgánu Pamiętnik Słowiański, ktorý vydáva Poľska akadémia vied – Komitet Slowianoznawstwa.

Mimo okruh pôsobenia pertraktovaných autorov M. Balaru a T.M. Trajdosu obohatil najnovšie hornospišskú poľskú literatúru pomerne rozsiahly zborník Polski Spisz, ktorý vychiel v rámci vedeckých spisov Jagiellońska univerzity v Krakowe.³⁰ Zborník redakčne pripravil pracovník krakovskej katedry etnografie Z. Bialy, žiaľ, vydanie práce sa nedožil. Publikácia otvára osobitnú sériu Studia Spiskie, prinášajúcu výsledky komplexného interdisciplinárneho výskumu na území poľského Spiša (od polovice šesdesiatych rokov zabezpečovala tieto výskumu krakovská univerzita). V zborníku Polski Spisz položili autori dôraz na osvetlenie historického podmienenia ľudovej kultúry na hornom Spiši, hodnotia prírodné podmienky a spôsob života, geograficko-ekonomickej determinácie a zvláštnu pozornosť venujú do konca výsledkom antropologických a jazykovedných výskumov daného mikroregiónu po druhej svetovej vojne.

Obsahovo-tematická náplň zborníka Polski Spisz je sice rôznorodá, netvorí ucelený obraz o spôsobe života a kultúre vymedzeného mikroregiónu, no jednotlivé prispevky spojuje spoločný cieľ: zaradenie horného Spiša v Poľsku do poľského kontextu. Je to pochopiteľné, ved' onen hornospišský mikroregión, označovaný ako „Polski Spisz“, je dnes integrálnou súčasťou poľského štátu. Ze však ide len o okrajovú časť zo Slovenska prekračujúceho historického regiónu Spiša, od ktorého bola odtrhnutá roku 1920, je tu napadiv podradná otázka. Ostatne, tento mikroregión prešiel v priebehu histórie zložitým etnickým vývojom, o čom svedčí fakt, že istá časť obyvateľstva na území dnešného poľského Spiša sa aj v súčasnosti manfestne hlási k slovenskej národnosti. Ak by autori skúmali spoločenskotvornú úlohu skupinového uvedomenia goralského obyvateľstva Spiša, nepochybne by poodhalili zákonitosť procesu formovania sa národnostných postojov Goralov ako Slovákov, ktorí v povojnových rokoch demonštrujú svoju národnostnú príslušnosť medziiný aktívnom činnosťou v Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku, bohatou záujmovou umeleckou prácou vo folklórnych súboroch, ochotníckom divadle ap. Spontánnu aktivitu Slovákov v rámci spoločensko-kultúrnej činnosti Spoločnosti je sice navonok výrazom inštitucionálnych foriem pestovania kultúrnej tradície, ale v danyx podmienkach by nemohla existovať bez historického povedomia.

Je známe, že motivácie novodobého národnostného ruchu majú rozmanité podmienenie a nepochybne príznačné sú aj pre teritórium horného Spiša v Poľsku. Všimnime si preto v tomto smere zjavné diskrepance výkla-

du v zborníku Polski Spisz. V príspievku Z. Bialeho sa napríklad uvádzá, že pred prvou svetovou vojnou pôsobili na dnešnom poľskom Spiši výlučne slovenskí kňazi (poľskí kňazi sa objavili len sporadicky v niektorých lokalitách), pričom veriaci používali české (rozumie v biblietine) a neskôr slovenské knížky. A tito slovenskí farári tu boli tiež agitátormi a obhájacími prebúdzajúcimi sa slovenskej národnosti.³¹ Oproti tomu T.M. Trajdos na inom mieste tvrdí, že Zamagurie (teda severný Spiš a v ňom aj dnešný poľský Spiš) sa nachádzalo v minulosti v rukách poľských kňazov, ktorí dbali o uchovávanie živého, čisto poľského materinského jazyka i základného obsahu poľskej kultúry medzi farníkmi.³²

Jednym z väznych argumentov používaných v regionalistickej literatúre poľského Spiša je jazyk — goralské nárečie. Tak v poľskej, ako aj slovenskej dialektologii,³³ pravda, existuje jednotný názor, že goralské nárečia na Spiši patria do makroštruktúry poľských nárečí. Na tomto podloži zaraďujú poľskí autori Goralov i na území Slovenska (goralská skupina na Kysuciach, na hornej Orave, na Spiši, enklávy v Liptove i v západnom Gemeri) k poľskému etniku.³⁴ Lenže táto hypotéza vôbec neobstojí. Štúdium etnických procesov prináša totiž celý rad dokladov, že jazyk a národnosť nemôžeme mechanicky spojať do jednej významovej roviny. Napokon i jazyková situácia na hornom Spiši (teda i na území poľského Spiša) je špecifická v tom, že s príklonom obyvateľstva k slovenskej národnosti sa demonštruje aj jazyková orientácia. V tejto súvislosti vyznieva rozporuplné konštatovanie Z. Bialeho, že „tutejsi górale, ktorí praktyczne veľa nie znajú jazyka slowackiego, v trakcii živca towarzyskiego, w atmosferze zabawy śpiewają nierazdrok i pieśni polskie (zwykle z pewnymi słowacyzmami w tekstu), i pieśni słowackie (z reguły z licznymi polonizmami).³⁵ K tomu pripojuje navyše poznámku, že v obci Nowa Biala, ktorej obyvateľstvo sa manifestne hlási k slovenskej národnosti, v skupinovom vedomí susednej obce Dursztyn prevláda názor, že Novobelančania spievajú na zábavách a na svadbách iba po slovensky.³⁶ Je pozoruhodné, že i napriek dlhorčným terénnym národopisným výskumom na hornom Spiši Z. Bialy o tomto jave pochyboval a priprináhal, že ho treba nevyhnutne verifikovať. Neuvedomoval si pritom fakt, že na medzi blízkych etník sú kultúrne javy natoľko pohyblivé, že ich ani nemožno spútať presne vymedzenou línou hranic. Aký je onen piesňový repertoár na zábavách a na svadbách v obci Nowa Biala či iných hornospišských dedinách, o tom nerozhoduje ani nárečie, jazyk, ani politická hranica. Pokiaľ ide o tradičný repertoár ľudových piesní, jedinečne ho ilustruje jedna z najnovších hornospišských poľských národopisných publikácií. Wesele spiskie, ktorú vydalo Poľské hudobné vydavateľstvo.³⁷ J. Pluciński, niekdajší po predný mestny vlastivedný a osvetový poľský pracovník, podáva v práci modelovú rekonštrukciu svadby na území poľského Spiša z dvadsiatych-tridsiatych rokov (vo forme ouasi scenára), pričom uvedené piesňové úkáčky z textového, ale predovšetkým hudobnoštrukturálneho hľadiska jasne korešpondujú s folklórnu tradíciu stredného Spiša a východného Slovenska vôbec.

Vedľa regionálnych historických a národopisných prác prispievajú významou miestrou na formovanie spoločenského vedomia o poľskom charaktere horného Spiša populárne turistické publikácie. Napríklad St. Fišiel v uvedených kapitolkách turistického sprievodcu Polski Spisz tvrdí, že hoci časť obyvateľov na poľskom Spiši sa z utilitárnych dôvodov hlási k slovenskej národnosti, toto obyvateľstvo nepozná ani slovenský literárny jazyk, ani nijaké čisté slovenské nárečie.³⁸ Jednostranné spojovanie národnostného postoja s doslova citovaným utilitarizmom svedčí o povrchnom a nehistorickom prístupe autora k danej problematike. Ved' konkrétnie ako sa spojuje s oným „utilitarizmom“

účasť hornospišských obyvateľov v slovenskom národnoslobodzovacom boji i spontánne zapojenie sa do Slovenského národného povstania? A pokiaľ ide o tvrdenie o jazyku, o „neznalosti slovenského literárneho jazyka“, autor by mal vedieť o povojnovom slovenskom školstve na území poľského Spiša, o aktívnej spoločensko-kultúrnej činnosti v rámci Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku atď.

Z okruhu športovo-turistickej literatúry existujú v posledných rokoch tiež doklady, že autori sa sústreďujú nielen na dnešné poľské územie Spiša a Oravy, ale dotýkajú sa aj širšieho geografického pásma na Slovensku. Medziiným môžeme uviesť zborník Akcja Spisko-Orawska, vydaný ako metodický materiál pre turistických sprievodcov,³⁹ ďalej prácu J. Komockého Z etnografii Karpat Poľskich ap. Osobitne J. Kamocki oživuje z minulosti pálčivý problém slovensko-poľskej etnickej hranice, ktorú na Spiši novano stanovuje od Tatranskej Lomnice smerom na Kežmarok a potom ťdolom rieky Poprad na severovýchod, pričom upozorňuje tiež na celý rad vraj poľských ostrovov i južne od tejto hranice.⁴⁰ Táto populárna regionalistická literatúra sa opiera o staršiu i novšiu poľskú dialektológiu, odbornú literatúru, ktorú najnovšie zhral J. Bubak.⁴¹ Prekvapuje však, že východiskovou bázou je stále dnes už zastaraná práca M. Maleckého z konca tridsiatych rokov o rozšírení poľských nárečí na južnej strane Karpát.⁴²

Poľska historická odborná literatúra si všima po druhej svetovej vojne len sporadicky hornospišskú problematiku. Súhrnniešie historické podmienenie záujmu o Spiš z poľskej strany však najnovšie bližšie vysvetlila J. Radziszewska, jedna z popredných poľských znalkyň dejín Spiša. Z jej výkladu popri inom jasne vyplýva, že Spiš ako živé, prechodné pásma zohrával od stredoveku medzi Uhorskou a Poľskou zvláštnu úlohu a zo strany Poľska sa mu prikladal mimoriadne dôležitý strategický význam vzhľadom na možnosť prieniku na územie Uhorska.⁴³ Okrem toho z kultúrneho i hospodárskeho hľadiska patril Spiš k najvýznamnejším župám v bývalom Uhorsku. Preto sa tu vyhrotili i záujmové sféry (vedľa Těšínskeho Sliezska a Oravy) aj pri stanovení československo-poľskej štátnej hranice po prvej svetovej vojne.

Historické i etnografické bádanie ukazuje, že hranice štátnych útvarov a etnokultúrne teritoriá či kultúrno-historické okruhy sa často navzájom neprekryvajú. Preto aj v danom prípade a priori vymedzovanie hraníc etnografickej skupiny Goralov a ich kultúry ako poľského etnika je nevedecké. Skupinové i národnostné vedomie Goralov po obidvoch stranach dnešnej československo-poľskej štítnej hranice prekonávalo v histórii zložitý vývoj a možno povedať, že proces národnnej identifikácie pokračuje i v súčasnosti. A v tomto procese pripadá osobitne dôležitá úloha kultúrnemu regionalizmu, javu, ktorý sa poľahky môže zvratiť na politický regionalizmus.

Na základe vyššie uvedeného prichodí záverom zhŕnút doterajšie poznatky:

1. z pozície regionálnych a etnických postojov je regionalizmus v pohraničnej oblasti zacielený na ovplyvňovanie spoločenského vedomia, propagujúc historicú či súčasnú osobitosť, ktorú môže byť zneužívaná vo smere politickej supremacie.

2. v špecifických podmienkach horného Spiša populárna i populárno-vedecká literatúra plní na poľskej strane úlohu stálej aktívacie národnostných postojov, ktoré smerujú k výlučnému spojeniu goralského regionálneho povedomia so spoločenským a kultúrnym modelom poľského spoločenstva. A keďže goralské oblasti netvorili a netvoria na československo-poľskom pomedzí po obidvoch stranach Karpát jednoliaty geografický ani kultúrny celok nemožno priať ani hypotézu o všeobecnej svojskosti Goralov ako poľského etnika.

POZNÁMKY

- 20) Trajdos, T.M.: Problemy osadníctva, c.d., s. 55.
- 21) Ide zjavne o ľudovú etymológiu, pričom T.M. Trajdos sa snaží o jej quasi vedecký výklad. Trajdos T.M.: Problemy osadníctva, c.d., s. 66.
- 22) Neuv dza však nijaké konkrétné tituly z českej ani slovenskej literatúry.
- 23) Nesvedčí to nijako o b' dateľskej serióznosti T.M. Trajdos. Ved' pre ce uvedených autorov sú značne zastarané (dielo F. Pastrnaka a A.V. Šemberu je ešte z 19. storočia, Czambelova pr ca „Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov“ vyšla roku 1906) a od ich vydania zaznamenala dialektologia na úseku štúdia slovensko-poľských interferencií obrovský rozmach.
- 24) Halaga, O.R.: Porta Poloniae. W kwestii szlaków karpackich we wczesnym średniowieczu. Acta Archeologica Carpathica, t. VII. 1–2, 1965, s. 5–7.)
- 25) Beňko, J.: Osídlenie severného Spiša do polovice 14. storočia. Historické štúdie, 15, 1970 r. 161–189 (T.M. Trajdos uvádzá chybne ročník „t. IV“). Pripomeňme, že J. Beňko venoval problematike osídľovania severného Slovenska celý rad príspevkov a výsledky štúdia zhral najnovšie v samostatnej knižnej praci. Beňko, J.: Osídlenie severného Slovenska. Košice 1985, 316 s.
- 26) Pozri napríklad Beňko, J.: Osídlenie oblasti. In: Zamagurie. Národopisná monografia oblasti. Zostavil a redigoval Ján Podol. k. Košice 1972, s. 17–32.
- 27) Trajdos, T.M.: Problemy osadníctva, c.d., s. 21.
- 28) Trajdos, T.M.: Przeszłość i teraźniejszość rzemiosł artystycznych na polskim Spiszu. Polska Sztuka Ludowa, 32, 1978, s. 101–114.
- 29) Woźniak, K.: Jeszcze o rzemiośle artystycznym na polskim Spiszu (na marginesie artykułu T.M. Trajdos. Polska Sztuka Ludowa, 1978, nr 2). Polska Sztuka Ludowa, 33, 1979, s. 123–124.
- 30) Polski Spisz. Jedność kultury ludowej i jej historyczne uwarunkowania. Środowisko naturalne — warunki gospodarowania. Antropologia. Gwary. Pod redakcją Zbigniewa Bialego. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace etnograficzne, z. 22. Studia Spiskie 1. Kraków 1987.
- 31) Bialy, Z.: Polski Spisz, c.d., s. 16.
- 32) Trajdos, T.M.: Problemy osadníctva, c.d., s. 61.
- 33) Pozri napríklad Buffa, F.: O vzjomných slovensko-poľských jazykových vplyvoch. In: Studia Academia Slovaca, 5, 1976, s. 33–48; Krišš ková, J.: O goralských nárečiach z aspektu slovensko-poľských jazykových kontaktov. In: Studia Academia Slovaca, 11, 1982, s. 237–249; Krišš ková, J.: Goralské nárečia vo svetle kolonizácie, c.d.; Krišš ková, J.: Zmeny vo vokalickom systéme goralských nárečí z aspektu slovensko-poľských jazykových kontaktov. Slovenská reč, 50, 1985, s. 279–286 a ī.
- 34) Pozri napríklad Kamocki, J.: Z etnografii Karpat poľskich, c.d., s. 9.
- 35) Presvedčivé doklady priniesla o tom veľakrát tiež jazykoveda. Pozri napríklad Bieleč, J.: Sedm kapitol o češtine. Příspěvky k problematice n rodinného jazyka. Praha 1955. Specificky ot zku česko-poľských jazykových v interakciach v kontexte n rodinou domoviacieho procesu na území československého Slezska osobitne rozpracoval Pallas, L.: Jazyková otázka a podmínky vytvárení n rodinného vedomí ve Slezsku. Ostrava 1970.
- 36) Bialy, Z.: Polski Spisz, c.d., s. 17.
- 37) Ibidem, s. 51.
- 38) Wesele spiskie. Podařil Jan Pluciński, znawca i milošník zemí spiskiej. Opracovala Krystyna Kwaśniewicz. Kraków 1987, s. 144.
- 39) Figiel, St.: Polski Spisz. Przewodnik turystyczny. Warszawa-Kraków 1984, s. 19.
- 40) Akcja Spisko-Orawska. Materiały szkoleniowe pod redakcją Stanisława Walczyńskiego. Nowy Sącz 1985, 60 s. (príču vydalo Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Komisja Krajoznawcza Zarządu Wojewódzkiego w Nowym Sączu).
- 41) Kamocki, J.: Z etnografii Karpat poľskich, c.d., s. 9.
- 42) Bubak, J.: Polskie gwary spiskie. In: Polski Spisz. Jedność kultury ludowej, c.d., s. 233–262.
- 43) Małecki, M.: Język polski na południe od Karpat (Spisz, Orava, Czadecie, Wyspy językowe). Kraków 1938.
- 44) Radziszewska, J.: C.d., s. 125.

Podhľad na ulicu vo Vyšných Lapšoch. Foto: J.Š.



FRANTIŠEK BĚHOUNEK

27.10.1988 vzpomeneme 90. výročí narození významného českého vědce v oboru radiologie Františka Běhouneka. Je autorem řady populárně vědeckých a beletristických knih pro mládež. Roku 1928 se zúčastnil letu vzducholodě Italia k severnímu pólu; let řídil generál Nobile. Své zážitky z této dobrodružné cesty popisuje v knize *Lidé a póly*, z níž vybíráme úryvek.



Všichni chtějí letět na pól

Byl jsem právě na poloviční cestě z hangáru vzducholodi „Italia“ na naší lodě „Città di Milano“, když jsem zaslechl třepetavé zvuky křídlovky, vyhávající na palubě signál k důstojnické večeři. Přidal jsem do kroku a za čtvrt hodiny jsem seděl s ostatními u dlouhého stolu, kterému předsedal nejstarší důstojník vzducholodi, korvetní kapitán Mariano. Natáčel jsem spaghetti kolem vidličky a poslouchal zlomky italského rozhovoru, které vítězně obstály při řevu gramofonu. Tato kletba lidstva právě chrlila mezinárodní šlágr, který jsem o rok dříve slychal u nás v libozvučném překladu: „Ach, kde jsou ty časy, Véno, Véno, když si míval vlasys...“, podivný zvukový anachronismus s tím, o čem se právě mluvilo u stolu. Neboť řeč se točila kolem velmi aktuálního tématu: mluvilo se o startu k severní točně, který se měl konat ještě v noci, nebo časně ráno. Ptal jsem se Mariana na nějakou podrobnost cesty a jeho odpověď mne nesmírně potěšila: „Uvidíte sám,“ řekl, „letíte přece s sebou!“

Ted' to konečně bylo „na beton“. Mluvilo se o tom již dříve, Nobile mne chtěl vzít už k předešlému letu, který se konal před týdnem k Severní zemi, ale nakonec jsem to prohrál proti tisku: letěli dva italští reportéři, a nebylo divu, uvážíme-li, čím jejich časopisy na výpravu přispěly. Tentokrát však s nimi svedl Nobile vitéznou bitvu a uhájil mou pozici. Výsledek byl, že poletí jen reportér z „Popolo d'Italia“ a jeho kolega Tomaselli z „Corriere della Sera,“ že zůstane v Kingsbay. Zasmušilý zrak Tomaselliego mne stíhal celou večeři. Snažil jsem se svědomitě se mu vyhnout, jak to jen šlo. Tyhle bolesti jsem už znal z předloňské výpravy. Tehdy také zůstalo zpět mnoho nespokojenců, kteří měli na 90% zaručeno, že poletí s sebou. Mezi nimi byl i Amundsenův synovec Gustav, ale největší dojem z nich na mne udělal malý, rozložený italský poddůstojník. Tomaselli mi tenkrát přetlumočil jeho rozčilenou řeč: „Říká, že by měl Nobila zastřelit, poněvadž prý mu slíbil, že ho vezme na točnu, a pak to neudělal.“ Báječný prostředek, myslil jsem si tehdy, a svět by se valně zjednodušil, kdybychom prostě odstříleli lidi, kteří nám v něčem nevyhověli.

Tomaselli nebyl jediný, kdo se na mne díval nevlídně: druhým byl padre Gianfranceschi, rektor papežské univerzity ve Vatikánu, který chtěl požehnat nad pólem papežův kříž, který měl být shozen na „vrcholu světa.“ Nahradil to pak požehnáním kříže v

hangáru, ale to už nebylo to. Třetím byl nadporučík Viglier, ale toho vzal v poslední chvíli Nobile s sebou. O dalších jsem už na šestí nevěděl.

Hned po večeři se šlo do hangáru, ale nikdo si nedělal iluzi, že by se letělo hned. Spousta věcí se musí udělat před startem a je kletbou všech podobných výprav, že se už vlastně startuje s unaveným mužstvem.

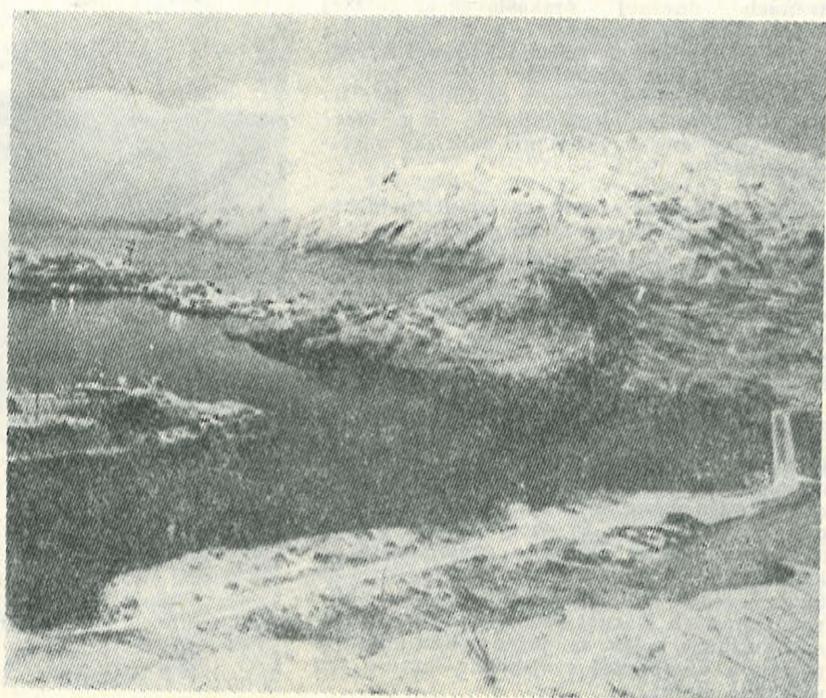
Na jiných výpravách to není lepší — předloni Byrd nespal třicet hodin před startem, a pak letěl sedmnáct hodin. Naše cesta měla být ještě o deset hodin delší, dělali jsme okliku ke Grónsku, nad neznámě částí polárního moře. V hangáru jsem byl svědkem zajímavé malé scény, která měla pro nás velké důsledky. Telegrafista Biagi tam přiklopýtal s malou bedničkou — podle jeho únavy soudí dosti těžkou — kterou svíral láskyplně v náruči. „Co to neseš?“ ptal se ho Mariano. „Malou polní stanici pro krátké vlny“, odpovídala Biagi. „A nač to?“ diví se Mariano. „Máme přece už rezervní stanici

nahoře ve vzducholodi a tohle je zbytečná přítěž. Nechte to tady!“ Otočil se k němu zády a odcházel jinam. Biagi se za ním díval zklamaně a škrábal se za uchem, ale pak se usmál a bleskurychle schoval stanici do své malé kabiny v gondole vzducholodi. A to byla ta zázračná skříňka, která nám zahrála život!

Malmgren se procházel po hangáru. Čekal na poslední meteorologická hlášení, která, mimochodem řečeno, nebyla zvláště potěšující, a nebyl v dobré náladě. „Mohl bych klidně své místo někomu přenechat,“ povídá mi. „Byl jsem na severním pólu už jednou a nač tam letět znova? Stejně tam nic není!“ Mně to nevadilo, pro mě měření atmosférické elektřiny bylo všude vhodné místo, a čím bliž k magnetickému pólu, tím líp — a tomu jsme se také blížili. Ale Malmgrenova řeč měla jiné důsledky. Vyskytli se pak jedni, kteří tvrdili, že nechtěl letět a že generála Nobila z letu zrazoval. Druzí zas přišli s tvrzením, že měl smutné předtuchy a před startem dal norskému lékaři hornické kolonie dopisy pro matku a snoubenkou. Takoví věštci se vždycky vynoří po každé katastrofě. Jeden bystrý chlapík si všiml, že nás psík Titina, který byl zvířátkem pro šestí, masočtem výpravy, tentokrát živou mocí nechtěl do gondoly. Nemohu to potvrdit, ale mám vlastní příspěvek: Když jsme kotvili po bouřlivé plavbě nad Moravou ve Stolpu, zajel jsem na pár dní do Prahy. V jedné společnosti mi známá naše herečka, Marianne Hellerová, z žertu předpovídala osud z dlaně. „Neletejte po třetí!“ řekla. A tohle byl právě můj třetí let: první vedl z Milánu do Stolpu v Pomoranech, druhý odtamtud přes norské Vadsö do Kingsbay (Králový zátočky) na Spicberkách. Samozřejmě, že jsem si na tu věštbu vůbec nevzpomněl, když jsem nastupoval do vzducholodi. Mohl bych napsat celou dlouhou reportáž o věštích, amuletech a spiritistických předpovědích, které provázely naši neštastnou výpravu. Některé z nich byly opravdu zarážející, ale nerad bych posiloval spiritisty v jejich klamné výře.

Konečně je všechno připraveno, posádka 16 mužů na palubě, vzducholodě je přesně vyvážena — je to vlastně vzdutná ponorka, a jako s takovou se s ní musí zacházet, motory vrátí a nabírají do vyššího tónu, obvyklý rozkaz: „Pusťte vše!“ a letíme. Je 23. května 1928 půl páté ráno. Jen polovina z nás měla zase spatřit Kingsbay, ale ne za 27 hodin, až za padesát dní, které udržovaly tehdy celý svět v největším napětí.

(úryvek z knihy *Lidé a póly*)



Typickým arktickým krajem je Aljaška, země s dlouhou polární zimou a krátkým létem. Charakteristické jsou ledovcové masívy; více než třetinu Aljašky pokrývá tundra. Na snímku: Zima na pobřeží Aljaškého zálivu.

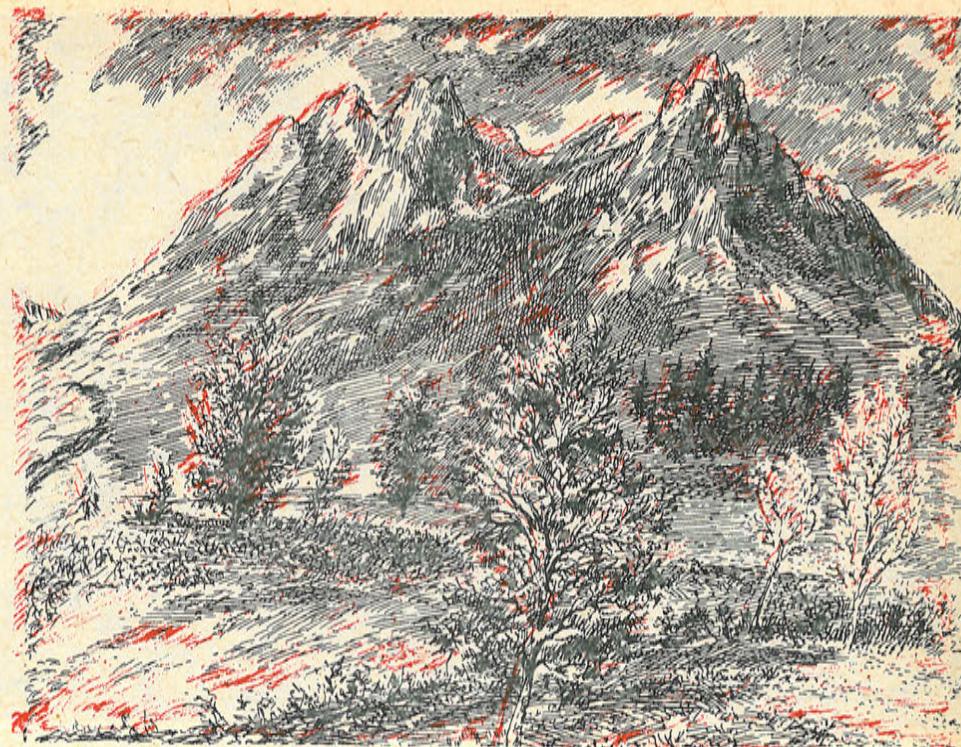
ANDREJ PLÁVKA

Domovina moja

Ty, domovina moja, plná krásy,
čo z hôr a dolín venec uvila si
a stužkami riek si ho vyzdobila
— ako sa zdobí pri nedeli milá —
i Ica tvoje kvitnú v kvete lúčin,
zdravie na poliach v žirnych lánoch pučí,

kaderie tmavé v podtatranskom lese,
jas očí tvojich v krištáľovom plese,
čo pri pohľade všetky žiale zhoja —
ty, krásavica moja!

Ty, domovina moja, plná krásy,
čo z hôr a dolín venec uvila si
a stužkami riek si ho vyzdobila
— ako sa zdobí pri nedeli milá —
cez lásku k tebe na svet šíry hľadím,
cítim sa znova veselým a mladým
pre tvoju pieseň, krásu tvojej jari,
tvoj život v ľude nikdy neskonálny —
hodna si práce, sebažarty, boja,
ty, domovina moja!



ZDENA BRATRŠOVSKÁ

Dešť

Neptej se po houštině noci,
v níž tě moje dlaně
nechaly na holičkách.
Nehaž třpytky dohadů
k včerejším břehům.
Stojíš na sluneční straně,
já bohatnu i stínem.

Někdy toužím po pádu
do Mléčné dráhy,
jindy předzpívám madrigaly
žabám a pálim mosty.

Čas i touhu zahoji.
Říkej si tiše:
Kdybychom se příště nesetkali,
najdu ji v muškách deště,
až se s šerem vyrojí.

SLOVNÍK ŽIVOTA (164)

POUŽIVÁNIE A VÝSLOVNOSŤ SAMOHLÁSKY ā (1)

Samohláska ā sa vyskytuje len po spoluhláskach p, b, m, v.

Po p je ā v týchto slovách a ich odvodeninách: päst (pästný, zá-
pästný, zápästie, zápästky, pästiar, (pästiarsvo, pästiarsky, pät
(pätk, pätna, pätoro, pätnast, pädesiat, päťuholník), päta (pätný,
pätič, opätk, podpätk, pätiča, úpätie), opäf (opätova, opätovný),
spät (naspäť), pät (priča — priča — priča, zapäť — zapäť —
zapäť, napäť — napäť — napäť).

Ďalej je ā po p v prípone — ā (v podstatných menách vzoru
dievča), napr.: púpá, dúpá, chlápá, púpáta atď. Rovnako aj v od-
vodených slovách na -ätko: púpätko.

V slovách pamäť, pamätať po p pišeme ā vysloujeme a (nie ā).

Po b je ā v slovotvornej prípone — ā (v podstatných menách
vzoru dievča), napr.: žriebä, žriebäta, žriebäťu, bábä, holúbä a pod.
Rovnako aj v odvodených slovách: žriebätko, bábätko, holúbätko,
žriebäci.

POĽSKY

SLOVENSKY

ČEŠKY

mordować się
morela
mores
nauczyć moresu
morphina
morphinista

trápiť sa
marhuľa
slu'nosť
naučiť poriadku
morphium
morphinista

namáhat se
meruňka
uk'znost
nau'it poslu'nosti
morphium
morphinista

morfínizm
morfínizovać się
morga
mor
zaraza morowa
morowy chłop
morowe powietrze
mors
morski
morski koń
mors
morszczyn
morusač
morwa
morze
pelne morze
nad morzem
morzyć
mosiądz
mosiężny
Moskwa
moskiewski
moskalik
Moskiewska
most
mos-
tek
mostowy
morszcz

morfínizmus
užívať morfium
0,56 hektára, jutro
mor
morová nákaza
chlapský človek
skazený vzduch
mrož
morský
mrož
morzeovka
chaluha
špinít
morusa
more
šíre more
k moru
pri mori
moril, trápit
mosadz
mosadzný
Moskva
moskovský
sleť v octe
Moskvianka
most
mostík: hrud'
(mäso)
mostový
mušt

morfismus
užívat morfium
jutro
mor
morová nákaza
chlapský človek
zkažený vzduch
mrož
mořský
mrož
morzeovka
chaluha
špinít
morus
more
šíre moře
k moři
u moře
mořit
mosaz
mosazný
Moskva
moskovský
sleď v octě
Moskvanka
most
můstek, lávka,
hrudi: hrudní kost
mostový
mošt



Minister kultury SSR Miroslav Válek prestriháva pásku Múzea Karla Plicku v Blatnici

MATICA SLOVENSKÁ — SYMBOL NÁRODA

V dňoch 12.—14. augusta tohto roka sa v Martine konali celonárodné oslavy 125. výročia založenia Matice slovenskej, nositeľky Radu republiky, usporiadanej pod heslom V duchu odkazu pokrokových tradícií za ďalší rozkvet socialistickej kultúry. Na jubilejné oslavy prišli tisíce obyvateľov z celého Slovenska a delegácie krajanov z Austrálie, Belgicka, Francúzska, Juhoslávie, Kanady, Maďarska, Poľska, Rumunska a USA.

Tieto historické chvíle budem prežívať ešte dlho a viem, že nie som v stave našim čitateľom plne odovzdať do nádherné ovdusušie a predstaviť to všetko, čo sa diaľo počas trojročných matičných osláv. Začali sa otvorením reprezentatívnej výstavy Matice slovenskej v dejinách, dejiny v Matici slovenskej, usporiadanej vo vstupnej hale matičného sídla na Hostihore. Vo výklade periodík slovenských menších žijúcich za hranicami vlasti mal svoje

miesto aj nás časopis Život. V ten istý deň predsedca Matice slovenskej Vladimír Mináč otvoril dvojdňovú vedeckú konferenciu venovanú funkciám Matice a jej začleneniu v systéme socialistických ustanovizní. Program prvého dňa zavíšil umelecký večer v kine Strojár, potas ktorého v uchvacujúcej scénickej kompozícii nazvanej Nám noc spať nedala k 125. výročiu MS vystúpili poprední slovenskí umelci.

V sobotu poobede sme sa preniesli z Martina do neďalekej Blatnice, kde sa konalo slávnostné otvorenie Múzea národného umelca Karla Plicku (1894—1987) za účasti člena Predsedníctva UV KSS, ministra kultúry SSR Miroslava Válka. Múzeum je umiestnené v bývalej Pronazovskej kúrii v obci. Expozícia podáva ucelený pohľad na život a dielo českého etnológa, ktorého očaril slovenský foklór. V dokumentárnom materiáli, ktorý dopĺňa galériu vystavené umelecké snímky, je zachytená Plicková zberateľská, filmová a pedagogická činnosť. Ako dlhorčný pracovník MS, zapísal viac ako 50 000 ľudových piesní na Slovensku, ale aj medzi Slovákm v Rumunskej, Bulharskej, Rakúsku, Juhoslávii a v USA.

Sobotňajší program osláv zavíšil v martiniskom amfiteátri večer slovenského folklóru pod názvom Pieša života v režii zaslúžilého umelca Jaroslava Ševčíka, ktorý si prišlo pozrieť takmer 20 tisíc divákov. Vystúpili tu také známe slovenské folklórne súbory ako Partizán, Družba, Turiec, Železiar, Stavbár, a krajanské folklórne súbory Tatra Slovak Dancers z USA, Nádeje z Francúzska a súbor Ľudovít Štrú z Juhoslávie, ako aj Ľudoví speváci zo Slovenska a zahraničia. Nejednému divákovi sa zjavili v očiach silzy a mráz im prebiehal po chrbe, keď Jerry Parker-Potárovský z Toronto zaspieval slávnu piesň. Keď sa Slovák ta do sveta uberal alebo keď Ed Konečník z New Yorku vyznal v piesni, že je slovenského rodu.

Matičné oslavy vyvrcholili v nedeľu. Dopo ludia sa uskutočnilo slávnostné zasadnutie výboru Matice slovenskej za účasti stranickej a vládnej delegácie, vedenej členom Predsedníctva UV KSC, predsedom vlády SSR Petrom Colotkom. Prítomní boli taktiež predstavitelia kultúrneho života SSR a ČSR, zástupcovia krajanských spolkov z Austrálie, Belgicka, Francúzska, Juhoslávie, Maďarska, Poľska a Rumunska. Popoludní vyšiel z areálu novej budovy Matice slovenskej na Hostihore sprievod — Ľudové pochôdzkové diwadlo. Ulicami Martina prešlo vyše dvadsať

L'UDIA • ROKY • UDALOSTI

OKTÓBER — RÍJEN

1.X.1938. — V dôsledku mnichovského diktátu z 29. septembra 1938, nemecký Wehrmacht začal okupovať hospodársky významné české pohraničné územie — Sudety, čiže 1/5 územia Československa so štvrtinou jeho obyvateľstva. 10. októbra 1938 Nemci pripojili k tretej riši strategicky dôležitú Petržalku a staroslávny Devín. Neskôr obsadili aj litovské pristavané mesto Klajpedu.

Svoje ultimativné požiadavky predložili Československu aj ostatným susediam: Poľsko 2. októbra 1938 obsadilo územie Tešínska a 25. októbra časť severnej Oravy a Spiša. Na základe protiprávneho arbitrážneho rozhodnutia ministrov zahraničných vecí Nemecka — Ribbentrop a Talianska — G. Ciana (z 2.XI. 1938 vo Viedni), horthyovské Maďarsko v dňoch 5.—10. novembra 1938 obsadilo rozsiahlu časť južného a východného Slovenska s Prešovom a Košicami, ako aj juhozápadnú časť Zakarpatska (11 927 km²) s viac ako miliónom obyvateľov). Teda po Mnichove v októbri a novembri 1938 Československa republika stratila 41 098 km² a 4 879 000 obyvateľov. Ďalší vývoj viedol k úplnému rozbitiu republiky.

6. novembra 1938 vodcovia Hlinkovej slovenskej Ľudovej strany (HSĽS) a ostatné strany na Slovensku vyhlásili autonómiu Slo-

venska, ktorú 7. novembra uznala nová československá vláda gen. J. Syrového v Prahe.

14. marca 1939 autonómny slovenský snem rokujúci v atmosfére nátlaku nacistického Nemecka, ktoré využilo separatistické snahy slovenského autonomického hnutia, proklamoval Slovenskú republiku. Inšpirátorou a realizátorkou vzniku Slovenského štátu, závislého na nacistickom Nemecku, bola Hlinková slovenská Ľudová strana. Navyššimi orgánmi Slovenskej republiky, uznanéj niektorými štátmi, boli: slovenský snem, štátne rada, prezident republiky a ďalšie ústredné orgány. Zákonodarná a výkonné moc sa postupne sústredila v rukách prezidenta Jozefa Tisu a niekoľkých členov vlády (V. Tučka, A. Mach, F. Ďurčanský a in.). Vládnucou politickou stranou bola HSĽS, ktorá niesla zodpovednosť za zatiahnutie Slovenska do vojny, za jeho podriadenie nemeckému nacizmu, za politické a rasové prenasledovanie, deportácie židovského obyvateľstva.

Netrvalo ani pol roka od mnichovskej zrády, keď 15. marca 1939 nemecká armáda obsadila ostatné oblasti československého územia, ako aj vojenské základne na Slovensku. V Čechách sa začalo kruté obdobie Protektorátu Čech a Moravy. Mnichov triumfoval a svet bol o krok bližšie k svetovej vojne.

Na Slovensku v každej oblasti boli dosa-

dení ríšski poradcovia. Medzi nimi vodca slovenských Nemcov Franz Karmazín, ktorý priamo rokoval s Hitlerom, Göringom a Ribbentropom. Boli rozpustené neľudácke organizácie a spolky. Hospodárstvo Slovenska sa stalo súčasťou nemeckého finančného kapitálu. Odvážal sa národný majetok do tretej ríše. Najdôležitejšie slovenské závody sa dostali do rúk nemeckých monopolov. Stúpal štátny dlh. Celým systémom zmlúv a dohôd s treťou ríšou boli pre Nemecko zabezpečené všetky výhody, ktoré by inakšie získalo bezprostrednou okupáciou Slovenska. Do 300 000 slovenských robotníkov pracovalo v Nemecku. Na bedrú národa dopadli inflačné následky. Drancovanie Slovenska a podriadenie krajiny cieľom nemeckej finančnej oligarchie a hitlerovského vedenia vojny, stupňovalo odpor proti nacistickej nadvláde. Zástria sociálna a politická nespokojnosť, odpor proti nacistickému Nemecku a teroru fašistickej Hlinkovej gardy. Silnelo poviedomie československej štátnosti. Zbraň vyradenú z rúk v Mnichove pozdvihli vojaci československých zborov v zahraničí — vo Francúzsku, Veľkej Británii, v Sovietskom zväze a bojovníci hnutia odporu doma, dvoch bratských národov Čechov a Slovákov za spoluúživanie v obnovenej Československej republike.

Rozklad Ľudáckeho režimu zavŕšilo vypu-

členov divadiel, ochoťnických súborov a de-
dinských zvykoslovných skupín zo Slovenska,
ako aj členov krajanských súborov z Poľska,
Maďarska, Juhoslávie, Francúzska, Belgicka,
Spojených štátov amerických. Pred prvou bu-
dovou Matice a na ďalších miestach Martina,
späť s jej historiou, účinkujúci uviedli
scénické kompozície predstavujúce obrazy z
dejín Slovákov od Samovej riše a Veľkej Mo-
ravy až po súčasnosť. Sprievod smeroval k
amfiteátru, kde vyvrcholili oslavy slávnostným
zhromaždením, na ktorom prejav pred-
niesol predseda vlády SSR Peter Colotka. Po-
tom už nasledoval záverečný slávnostný ga-
lakoncert nazvaný Vyznania. Znamenal ky-
ticu uvitú k jubileu Matice z najkrajších
kvetov súčasnej slovenskej poézie a hudby.
Vystúpili na ňom popredné slovenské pro-
fesionálne hudobné telesa na čele so ŠĽUK-
om, operní a baletní sólisti a interpreti
umeleckého slova.

Rozchádzali sme sa plní dojatia opakujúc
si slová bánske od zaslúžilého umelca Pavla
Koša A kde má človek vlast, slová vyznania
plného lásky k Matici a úcty k slovenskému
národu.

ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

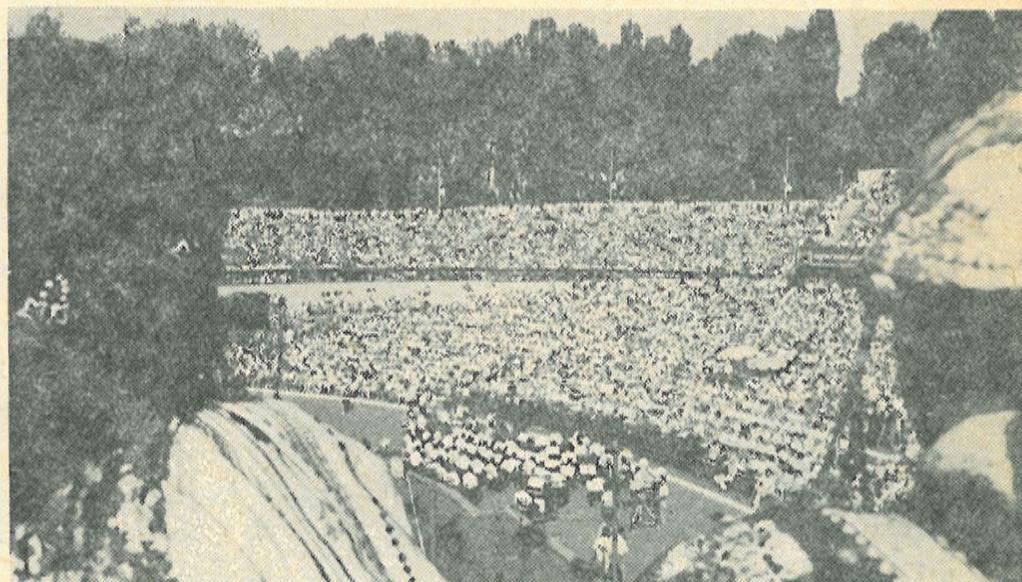
Záber zo slávnostného galakoncertu Vyznania



Clenovia nedeckej Veselice sa súčasnili sprievodu ľudového pochôdzkového divadla v Martine

Pohľad na martinský amfiteáter

Snímky: Anna Krištofeková a Filip Lašut



knutie Slovenského národného povstania v auguste 1944. Slovenská republika zanikla oslobodením Slovenska Sovietskou armádou a bojujúcimi po jej boku československými vojenskými útvarmi. Na oslobodenom území sa konštituovala nová československá ľudovo-demokratická moc.

1.X.1946. — Po desaťmesačnom procese v Norimbergu Medzinárodný vojenský tribunál vyniesol rozsudok na 22 nacistických vojnových zločincovcov, ktorí zastávali najvyššie štátne a vojenské funkcie v tretej ríši. Na trest smrti boli odsúdení: Göring, Ribbentrop, Streicher, Keitel, Rosenberg, Kaltenbrunner, Frank, Frick, Saukel, Jodl a Seyss-Inquart; Funk, Raeder a Hess boli odsúdení na doživotné väzenie v Spandau; Schirach a Speer boli odsúdení na dvadsať rokov väzenia, Neurath na pätnásť rokov a Dönitz na desať. Na lavici obžalovaných neboli: Hitler, Goebbels a Himler, ktorí spáchali samovraždu, Borman odsúdený na trest smrti sa pravdepodobne dodnes skrýva.

1.X.1949. — Bola vyhlásená Čínska ľudová republika.

2.X.1944. — po 63 dňoch hrdinského boja kapitulovalo Varšavské povstanie.

3.X.1848. — V Olbrachciciach pri Tešíne sa narodil Franciszek Michejda, brat Jana, poľský politický činiteľ na tešínskom Slezsku, pastor, lekár, senior evanjelicko-augs-

burskej cirkvi, vodca poľského národného združenia, spoluzakladateľ a predseda Evanjelickej spolky Ľudovej osvety, jeden zo zakladateľov Školskej matice; vydával poľské časopisy a knihy, viedol banku Spolku šestrenia a pôžičiek (um. 12.II.1921 v Nawsie na tešínskom Slezsku).

14.X.1918. — V Čechách sa začal jednodňový generálny štrajk, organizovaný Socialistickou radou, ktorý mal protihabsburský charakter. Na zhromaždeniach vo významnejších mestách bola vyhlásená Československá republika.

14.X.1943. — Taliansko, po zvrhnutí Mussoliniho režimu a nastolení vlády maršala Badoglia, prešlo na stranu spojencov a vypovedalo vojnu Nemecku. Po vyhlásení prímeria, 9. novembra Nemci okupovali Taliansko a vojaci talianskej armády boli internovaní v táborech.

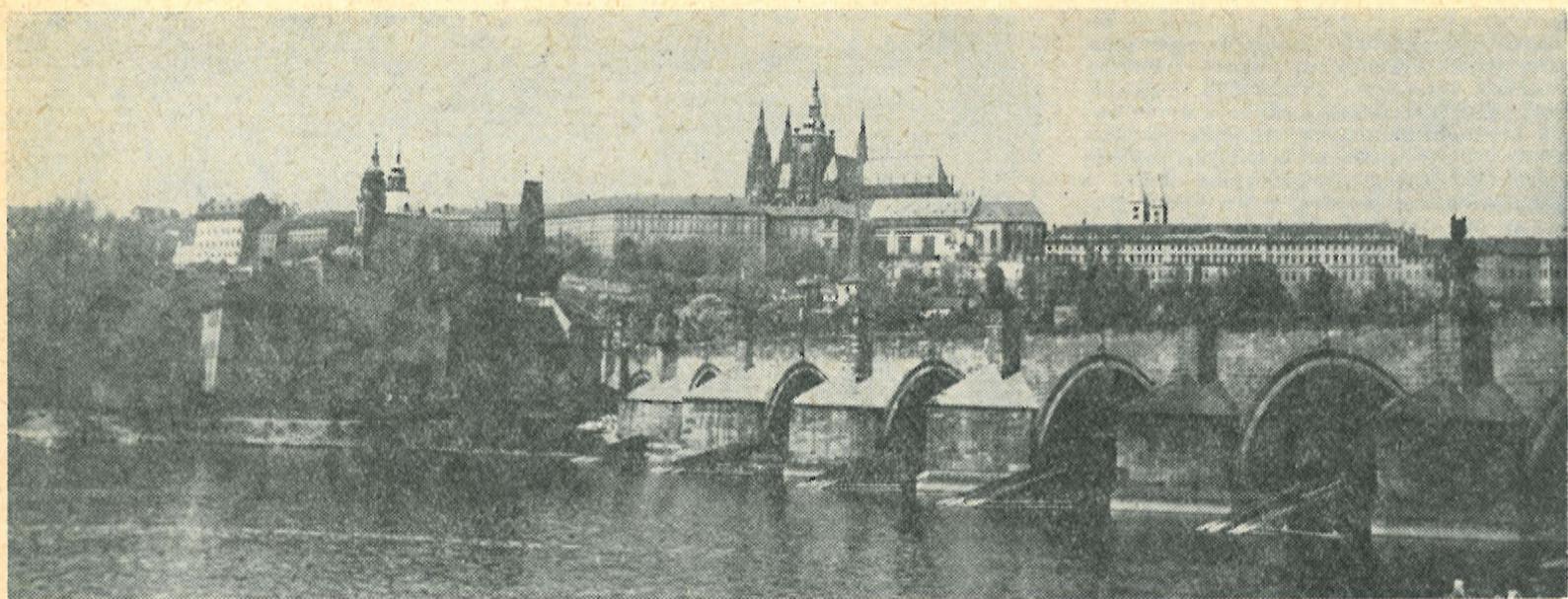
15.X.1773. — Poľský Sejm vytvoril Komisiu národnej edukácie, prvý v Poľsku a Európe štátnej osvetový orgán, majúci charakter ministerstva. Komisia uskutočnila širokú reformu škôl všetkých stupňov a zaviedla nové vyučovacie programy, vyjadrujúce osvetenecké heslá; zaviedla poľský vyučovací jazyk a vyučovanie cudzích jazykov; zaslúžila sa o rozvoj vedy a matematicko-prirodzených výskumov, zemepisu, ekonomie, chemie, ako aj svetskej „náuky o morálke“; z Jagelovskej

a Vilnianskej univerzity urobila svetské vysoké školy; bola iniciátorom rozširovania základných škôl pre sediacke deti, zvaných farskými; vytvorila učitelský ústav a popri vzdelaní zaistila učiteľom dobré materiálne a sociálne zabezpečenie. Zároveň vypracovala a vydávala školské učebnice poľského jazyka a šlabikár pre farské školy. Pôsobnosť Komisie sa skončila v r. 1794.

19.X.1813. — V bitke pri Lipsku zahynul gen. Józef Poniatowski, minister vojny a hlavný veliteľ vojsk Varšavského kniežatstva, maršal Francúzska (nar. 7.5.1763 pri Viedni).

28.X.1918. — Na troskách Rakúsko-uhorskej monarchie vznikla Československá republika, spoločný štát Čechov a Slovákov, ktorí po stáročiach cudzej nadvlády začali budovať samostatný štátny útvar ako základňu svojho ďalšieho rozvoja.

30.X.1943. — Vyše 2000 slovenských vojakov poslaných na východný front prešlo na Kaukaze a Kryme na stranu Sovietskej armády. Neskor tvorili základ 2. čsl. paradesantnej brigády v ZSSR. V ten istý deň 50 slovenských dôstojníkov a 2750 vojakov prešlo na južnej Ukrajine na stranu Sovietskej armády bojovať proti nemeckým nacistom. Medzi vojakmi, ktorí na Kaukaze a Ukrajine prešli na sovietsku stranu, boli Slováci z Oravy a Spiša v Poľsku.



Hradčany.

Perly pražské architektury

Pražská Loreta — loretánské zvonky.



Mostecká věž na Malé Straně.



Praha patří mezi nejkrásnější historická města na světě — pro svou polohu na březích Vltavy, pro množství dochovaných stavebních památek i pro půvabný přírodní rámc, do něhož je město zasazeno. Slohy několika staletí i malebná zeleň zahrad a parků se tu harmonicky prolínají, splývají a vytvářejí celek jedinečné krásy.

Každý, kdo navštíví Prahu, je jí okouzlen. A to nejenom dnes. Už od časů Petrarckových si dovedla získat osobnosti velkého a jemného ducha. Její stavební polohou byl okouzlen Rodin. Učarovala i všem hudebním skladatelům, kteří ji navštívili... Mozart tu našel domov, Beethoven, Berlioz a Liszt vřelé přijetí, Wagner, když se s Pra-



Chrám sv. Mikuláše na Malé Straně.

hou loučil, prý klekl a plakal. Cajkovskij si tu zapsal do deníku „minutu absolutního štěstí“.

Nejstarší památky jsou z doby před tisíci lety. Dnes je připomíná několik zachovaných kostelů a tři rotundy podobně pevnůstek: mluví o přemostě tehdejších lidí, o jejich důvěřivém náboženském citu.

Jednou z nevýraznějších tváří Prahy je však gotika. Do dějin města se tak zapsal nejmilovanější český panovník Karel IV., který se rozhodl učinit z něj císařské sídlo a dát mu také katedrálu, která by ho byla hodna. Vykonalateli jeho vůle se stali Matyáš z Arrasu a Petr Parléř. Práce na katedrále sv. Václava trvala nakonec šest století a vytvořila obdivuhodnou kamennou symfonii, před níž stojí s úctou i moderní člověk.

A gotické je i torzo Staroměstské radnice, která vyhořela a byla pobořena, když se v květnu 1945 dvala na poslední boje českého lidu s nacisty.

Praze se říká „stověžatá“. Není to přehnané — těch věží a vížek je na čtyři sta. A každá z nich něco pamatuje. A stejně jako doby přicházely a nechávaly na budovách své stopy, sbližovaly se i slohy: gotiku ozdobila renesance a pak jejich svět doplnilo baroko.

Půvabnou renesanci připomíná Královský letohrádek zvaný také Belvedér, který dal vybudovat Ferdinand I. jako dar své manželce Anny, kteří ho přivedla na český trůn. Jeho syn, rovněž Ferdinand, řel ještě dále: jako pomník lasky k měšťanské dcerce Filipině Welserové postavil nejbizarnější stavbu v Praze, šesticípý letohrádek Hvězdu s kosoúhelníkovými komnatami.

Nejkrásnější pražskou procházkou snad ve všech dobách byla a je cesta po Karlově mostě. Stejně půvabné jsou však i parky a romantické uličky Malé Strany. A kdo vydělá na rampu u Hradu a přes střechy Malé Strany se zadívá na město, zůstane v údivu stát. Tady si znova uvědomí, jaké štěstí mála Praha na stavitele, kteří dovedli myslit na harmonický riz se celkou.

Za staletí — jak jinak — došlo mnohokrát k nebezpečnému souboru minulosti s přítomností, nebezpečnému pro obě strany. Souboje dopadly naštěsti smírně. Poklady věku zůstaly a moderní město dorůstá k důstojné harmonii.

MONIKA KEMMLEROVÁ
T.A. ORBIS



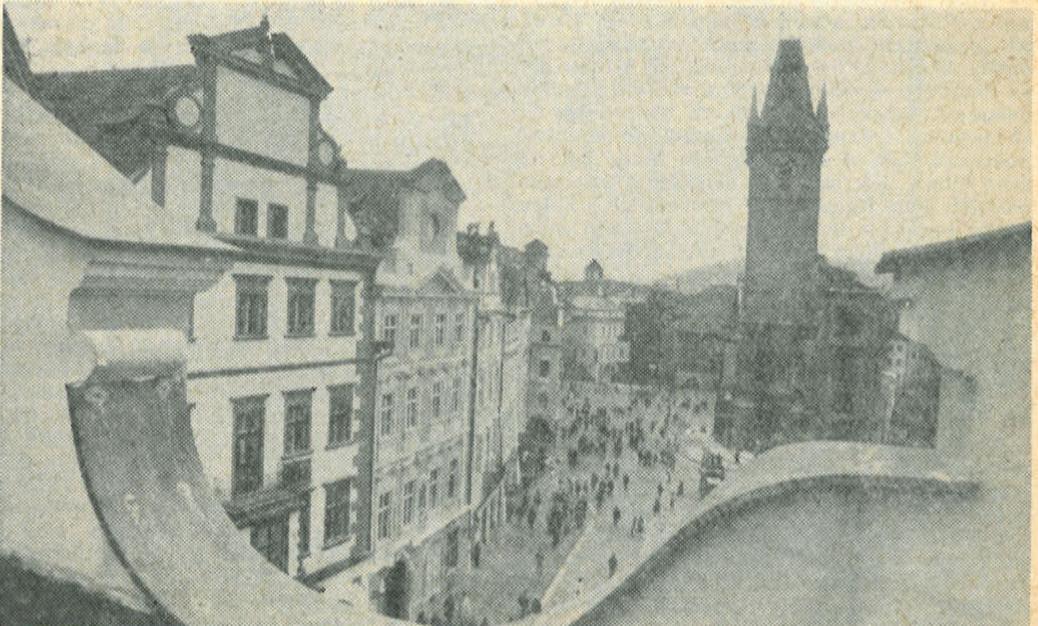
Karlův most



Valdštejnská zahrada

Staroměstské náměstí po rekonstrukci.

Snímky ČTK a Orbis



EDUARD BASS

CIRKUS HUMBERTO

(9)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Úspěch! Úspěch! Jaká to vzpružina pro chvíle Vaškovo srdce! Jak to v něm náhle všecko vzkypělo touhou po činnosti, po uplatnění, po vyniknutí! Stačí mu vůbec tento stan s konírnami a se zvěřincem? Sedmičetnému klukovi je to všecko málo. Ráno nemůže dospat, už aby byl venku u vozů se zvěří nebo v koňských stájích. Čištění a krmení čtyř bandurků už si převzal úplně sám. Hans jen někdy stojí u kúlu a poučuje ho: Kartáčuj vždy tou rukou, která je blíž hlavě. Nikdy nekartáčuj tak dlouho, až se ti ukáže bílý prásek. Hřeblo je na kartáč, ne na koně. Na oči a na hubu měj pokaždé zvláštní hadr. Kopyto musí čistě umýt a pak namazat mastí. Kopyto se čisti jen dřevěným nožem." A Vašek poctivě obsluhuje své čtyři svěřence, načežává jim čupřinu, hřívou i dlouhý ocas, čisti žlaby, kydá hnůj, vybírá pro svou obříku nejdělsí slámu. Za půl roku zná všechny kočovské praktiky a nejednou stojí vedle Hanse, když velcí koně opouštějí stáj, kouká znalecky na jejich chod, kritizuje našlapování, pozoruje i cizí koně, poznává plošší kopyto s trémou, kozli, stále veden Hansem k jeho životní zásadě, že kopyto je nejdůležitější věc, na něm že je váha koně i s jezdcem.

Ve stáji by Vašek vydržel celý den, ale jak by mohl vynechat kapitána Gambiera, když v modré zástěře vysekává koňské čtvrtky na desítiblenní porci a roznáší je na vidlici tygrům a lvům! U toho musí přece Vašek také být, pozorovat skoky zvěře, když cítí potravu, poslouchat chropotivé řvaní a hluboké vrčení šelem, když popadnou maso mezi pracky, a dívat se na ně, když po nakrmení pomalu, s požitkem pijí vodu, skloněny k nádobě krásnou protáhlou linií. A pak je třeba zahrát si s lvíčaty. Jsou teď ve voze Gambierové, mají už jména, Borneo a Sumatra, a rostou jako z vody. Vašek už je pomalu nebude mocí o představení nosit, škrábou ostrými drápkami, a protože už dostávají masitou potravu, může být jejich drápnutí nebezpečné. Zato ve voze nebo na ohrazeném trávníku na slunci je s nimi podívaná, jak si hrají, jak se honí, jak na sebe čihají, jak se rvou, křížkují a jak zase odskočí. Pan Hamilton k nim přidal mladou fenku teriéra a teď je mezi těmi třemi mláďaty teprve šturchanice a vztekance; a Vašek u nich je jako čtvrté mládě, spustí se na všecky čtyři a lvíčata s psíkem na něho dorází, udělá jim ze schumlaného papíru myšku a lvíčkové se hrbi ke skoku jako pravé kočky, natáhne se na výsluní na výhřátou zem a unavená koťata se mu schoulí na prsou a předou, až usnou.

Ale Vašek nemůže dlouho odpočívat. V menažérii je plno zvířat, která stojí za pozorování. Co zábavy dá jen neklidné stádo opic! A vedle nich sedí na bidélku papoušek Fifi s růžovou chocholkou, nejúžilivější ze všech, který pokřikuje šesti nebo sedmi jazyky, hvízdá několik taktů „O, mein liber Augustin“, křičí jako opice, štěká jako hyena, vrže jako skřípavé kolo u vozu a volá

občas zaslechnuté výkřiky: „Antor, Trinkwasser! Pozor, Hans, jedeme! Arr-Sehr, alezz, Bingo, Bingo! Open the door!“ Vašek ho lehce šimrá na rozepěřené hlavičce a vytrvale mu předzpívá „Pepíku, Pepíku, copak délá Káča?“, aby rozšířil jeho repertoár o novou notu.

Mezi zvěřincem a konírnami je umístěna stáj slona Binga. Vašek nikdy nemůže vynechat tohoto svého velikého přítele, který ho vítá radostným troubením. A Vašek pomáhá panu Arr-Sehrovi polévat v horkých dnech Binga džbery vody a sedá na bobku vedle něho, když Arr-Sehr velkým pilníkem hobluje Bingovi nehty. Arr-Sehr je u svého Binga téměř ustavičně. Musí-li odejít, Vašek si hraje s Bingem. Vezme jeho chobot a šepť mu do něho mazlivá slova; a Bingo prstíkem u chobotu ohmatává hochovu tvář. Pak přitáhne Vašek lehkou kupici sena a Bingo z ní vyškubává chuchvalec a hází si je na temeno. Za chvíliku má hlavu jako ve věnci a závojích, až Vašek dole tleská radostí rukama. A pak Bingo schýlí hlavu, natáhne chobot. Vašek se přitulí a Bingo si ho postaví na hlavu do senného hnízda. A Vašek sedí blažen na hoře tří metry nad zemí a sní o tom, že vede posvátného slona tam někde v Sonepuru na Gangu, v tom velkém středisku obchodu se slony, o němž mu tak často vyprávěl Arr-Sehr, že tam jeho otec koupil před lety Bingo. Arr-Sehr rád vypráví; všechno, co říká, se mění v povídky a průpovědi. Nejradijněji usedne po práci Bingovi mezi nohy, Vašek na zem proti němu, a Arr-Sehr začne zpěvavě vyprávět některou z desetišicce povídok Školy života. (...) Vašek sedí naproti a vidí, že Bingo rozumí všemu, co se povídá. Dávno už věří Arr-Sehrovi, že Bingo je vyšší, vzněšená bytost a že je třeba být uctivý k Bingovi ve dnech sucha i lijků, neboť Bingo je pán dešťu.

Ale jaký to dupot a ržání se ozývá za plátnem konírny? Teď asi skončila direktorka své cvičení s lipicími a ti se vracejí. Kdykoliv mají po práci, říči rozkoši a ostatní koně jim odpovídají. Teď začne cvičit pan Pereira a Vašek utíká, aby při tom byl. To je nejdříve římská jízda, divoký trysk kollem manéže, přičemž stojí Pereira rozkročen na dvou koních, dvou krásných ryzkách s bílými hvězdami na čele a s bílými punčochami na předních nohou. Jsou to anglicki plnokrevníci Leporelo a Trafalgar; a když dvakrát objeli manéž, přibíhá zlatě plavá Valentine s temnou hřívou a tmavým pruhem na hřbetě. S vlající hřívou eválá za oběma koni, kteří se v jízdě trochu rozesupují a Valentine vbíhá mezi ně. Pereirovi pod nohy, takže Pereira jede teď rozkročen nad třemi nespoutanými zvířaty. A už od gardiny vybíhá valach Dahomej, světle izabelový, s růžovou plétí a bílou hřívou, doháňí cválající trojici, vsouvá se mezi Valentine a Trafalgara, a pan Pereira má pod sebou čtyři koně ženoucí se v kruhu v plné karriéře. Oba tmaví ryzáci jsou vně, obě plavky uvnitř, ale pan Pereira zvolna překročí s Trafalgra na Dahomeje. Trafalgar zvolně krok, že zůstane zpět, pak je dožene a sám

vklouzne mezi Dahomeje a Valentine. Pak se to opakuje s Leporelem a pan Pereira končí jízdu stojí na obou plavých koních a máje ryzyky uvnitř mezi nimi.

Když skončí a dává všem čtyřem po kousku cukru, nasedá Alice Harweyová, švadlena a krasojezdyně. Vašek už ví, že tady každý umí o mnoho více, než se na první pohled zdá. Její kůň je tmavě šedá bruna Bonnaserra s černou hřívou a s černou moureninskou hlavou. Pan Pereira říká, že je zřejmě příbuzná s lipicány a že si ji dlouho vyhližel pro vysokou školu, ale že je mu přece jen „na zadní ruce“ slabá. Vašek trvalo pár týdnů, než se vyznal v těch různých koňských „rukách“; když tu mluvili o přední a zadní ruce, o levé a pravé, než rozpoznal, že se tím méní předek nebo zadek koně a jízdu vlevo či vpravo. Ale nyní již sám mluví v samých odborných koňáckých výrazech, říká, že Bonnasera bodá zvysoka, po španělsku. Vašek by se hodiny vydržel dívat na jezdce v práci, i třebas na tu Alici Harweyovou. Je to podivné: Alice je přece nehezká děvče, se silně pihovatou tváří, ale zde na koni, v třpytném letu, je to najednou půvabná krasavice, pružné tělo těžkých údů, vznášející se v ladném vlnění nad mohutným korupsem černošedé klisny.

A pak se vraci pan Pereira se Santosem. Sedmiletý hanoverský vraník je teď v plném lesku svých černých vlasů, oko mu zrovna srší ohněm, v útlých nohách mu hraje tanec, ale když s ním Pereira stane uprostřed manéže, stojí jako z kovu, jen každý jeho sval je napjat a čeká na impuls v práci. Hudba nasadí a Pereira téměř bez pohnutí uvede Santose v rytmizované figury vysoké školy. Je to všechno mírné, lehounké, skoro pomalé, ale Vašek vidí, jak krásná srst Santosova vlně krajním napětím, a nejednou již byl při tom, když Pereira po produkci shodil za gardinou šaty a dva mužové mu ručníky drhli vysílené, zpocené tělo.

Po Pereirovi zkouší pan Barengo; je uzavřený, vzněšený a koná všecko jako obřad. Je to až neuvěřitelné, jak krásně se tam nahore vznáší na hrazdě, jak letí vzduchem jako stříbrný plamen, a jakou lehkostí přistává, jako by uhlazené kývl rukou; ale zde na zemi — ne, Vašek ještě nepoznal nikoho tak odoloučeného od okolního světa. Když ho jednou pan Laribeau chtěl vzít s sebou nahoru, pan Barengo je zastavil, pohlabil Vaškovi hlavu a řekl:

„Mi chicuelo, neopouštěj pevnou zem. Na ní je hrob vzdálenější, kdežto my nahore jej máme přímo pod sebou.“

Je toho všude plno, co musí Vašek sledovat a zkoumat, a co toho teprve je, co sám musí dělat! Jede se od města k městu a Vašek na Mary je odpovědný za druhé tři bandurky, kteří klusají po jeho boku. Zastaví se k přenocování a už se musí stavět přenosná stáj: Vašek stojí u svých dílů plátina a rychle spojuje jejich šněrování. A pak s koňmi pro slámu, pro oves, pro seno, pro vodu: a vydrbat poníky včetně slámy: a ošetřit kopyla, jak denně žádá Hans. A ráno se zde všecko rozbourá a naloží a znovu do sedla a znovu na silnici. A pak přijde předepsané město a je nutno vypomoci při stavbě a zařizování stanu. Tu je plno práce pro kluka, jako je Vašek, kterého si každý přivítá na výpomoc a který je dobrý na tisíce různých záskočení.

Ale když je pak večerní odpočinek a mužští usedají s uvolněnými svaly k hrncům s věční, přicházejí Vašek do této party s tichým uspokojením, že postavil svůj kus díla. Vědí o tom všechni v cirkuse, malý Vašek není žádný dětský mazlíček, je to jen nejmladší pracovník a mají ho rádi. Dobyl si úcty a uznání: všechni vidí, že v tom malém mrátném těle je vážnost a houževnatost dosudého člověka: a mezi ním a všemi lidmi cirkusu se rozvíjí jakési tiché chlauské bratrství. Tohle není spojenečnost, ve které se říká národnost. Rozcitlivějši hoch by tu asi velmi trnul drsností prostředí. To kuvodivu i ten africký Paolo, protěž, ostřílený, otrkaný, zvyklý na rány a kříky, má někdy chvíle měkkého stesku: jak by byla jeho duška blažena, kdyby aspoň někdy pocítila

teplou něhu, vlahou mazlivost. Ale Vašek je sukovitě tvrdý, jeho náatura se projevuje spíše zaklením a plivnutím do dlaní; jeho živel jsou dospělí mužští, předeším ti pašaci z osmičky, s nimiž tihne jako rovný mezi rovnými.

Nejkrásnější jsou vlahé letní večery, když se tábori venku ve volném kraji. To se uvolňuje vzpomínka za vzpominkou, mužští vypřávějí a Vašek by poslouchal až do zblednutí hvězd. A už duby a bučiny zlátou a rudou, deště začinají crčet na tiše klusající kolony koní. Všechno už vědě, vytrvalé bubenování deště na plátno stanů přivolává konec cesty a radostného tulení. V polou října je třeba přejít k zimnímu životu. Pro některé to znamená odchod z cirkusu a loučení. Jediný pan Berwitz chodí mezi nimi s hrudi vypjatou a mne si rukama: kupil dřevěnou konstrukci na prostranství při Reeperbahnu, dal ji upravit, je svrchovaným pánum zimního sídla a Cirkus Humberto poprvé bude prezimovat na vlastní půdě.

Karas otec a Karas syn radostně vtáhli do kvartýru paní Langermannové. Konečně se budou zase moci natáhnout na slamníku v rádné posteli. Vdova je uvítala s velkou srdečností. Růženka povyrostla za ten rok o nějaký coul. Vykulila radostí oči, když viděla Vaška vcházet do dveří. Vašek se v první chvíli choval náramně vážně a důležitě, jako dospělý mužský, ale po pár minutách to z něho opadalo a nad Růženčinými hračkami se stal z něho zase malý chlapec, který tu mezi panenkami, kuchyňkou a kupeckým krámem našel nový svět pro svou bájivou fantazii (...).

Ve dne však na to nebylo pomyslení. Práce čekala všude. Vašek přejímal od starého Hanse volnou drezuru pony. V prvních zkouškách byl neklidný, hlava mu hořela a bič mu pořád poletoval vzdudem. Za pár dní se však uklidnil a brzo si věděl rady i s druhým, kratším bičem, aby jeho vystoupení vypadalo opravdu jako miniaturna cítielského čísla. A pak přišel den, kdy ponci dostali nové postroje ze žluté kůže, potíte stříbrnými kolečky, se žlutými a modrými chocholy na ohnutých hlavách, a kdy Vaška oblékli do červeného fráčku. Byl to pro něho den největšího rozčílení, měl hrozný strach, aby někde neupadl, aby ty krásné saty nezamazal nebo neroztrhl. Ale i tato tréma ho po několikerém ozkusení přešla a konečně ve vánocním slavnostním pořadu vystoupil. Asistenci u gardiny měl znamenitou, celý cirkus nastoupil v bílých rukavicích k „panské službě“, aby dodal lesku prvnímu vystoupení svého pomocníka. Ve dvou řadách od opony k manéži stáli tu v lesklých livrejích kapitán Gambier, Pablo Pereira, John Harwey, pan Hamilton, oba Gevaertsové, Arr-Schir, Achmed Roméo s Paolem, pan Barengo, pan Laribeau a celé osazenstvo osmičky mimo tátu, který se díval shora od pana Selnického. Na rohu u krajní lóže stál ředitel Berwitz s Hansem a na židle přistavené k lóži si sedla paní Berwitzová s Helenkou a s paní Hammerschmidtovou. Z této slavné asistence bylo Vaškovi víc úzko než ze všeho publika kolem manéže, ale když jí prošel, když složil svou první poklonu a praskl bičem, aby mu vpustili koně, tréma z něho spadla. Vedl koně s bezpečnou jistotou, bez překotnosti; ke konci, když už potlesk odměňoval jednotlivé figury, přešla jeho vnitřní jistota už v lehkou nonšanci jako u zcela suveréních cítiel. A lidé byli z toho malého kloučka jako diví, tleskot jim už nestačil, dupali a volali „Bravo!“ — to byl velký úspěch, největší úspěch nového programu. Jen maličký kaz přišel až na konec a způsobila jej paní Hammerschmidtová; ze samé něžnosti poslala Vaškovi kytici. Když mu ji Hans uprostřed manéže podával, shledal Vašek najednou s hrůzou, že mu chybí třetí ruka. Nevěděl v rozčílení, co honem s bičem a upadl z toho na několik vteřin do zmatku, v němž najednou vysvitlo, jaké je to ještě dítě. Ale to právě chytlo u publika nejvíce a znova vzbouřilo potlesk a jásot. A když se Vašek konečně vracel z manéže, popadl ho tam obracející Gambier, křikl na Laribeau a oba Francouzi vyzvedli svého Vašku na ramena a

nesli ho za potlesku bílých rukavic středem celého souboru.

A pak přišel ředitel Berwitz v plukovnické uniformě a popleskal Vaškovi po ramenou a řekl mu, že se dobře držel a aby tatinek zitra přišel do kanceláře. A paní Berwitzová ho pohladila po tváři, Helenka mu stiskla ruku a paní Hammerschmidtová ho div neumačkala. A na schodech od orchestru stál táta a místo do trumpetety troubil do kapesníku a utíral si oči a u vchodu ke konírnám chodil Hans jako páv a volal na ostatní koči: „Neříkal jsem to? Starý Hans má oko pro číslo! Tohle je sukces, jaký tu nebyl už leta!“ Ale v tu chvíli se Vašek vytratil z kruhu ženských, rozběhl se k Hansovi, křikl „Hans — hop!“ a tálým obroukem skočil kočím do náruče a s dětskou oddaností mu zlibal obě tváře.

„Nonono, Vašku! Tohle není třeba! To nemuselo být!“ bránil se kočí a sice jako hráčky mu tekly po tvářích a kapaly na lívrej. Ubohý Hans! Netušil, co ho ještě v ten den nejvyšší slávy potká. Nebol po představení přišel direktor a vlastnoručně mu přede všemi stájnýky odevzdal červenou vestu se zlatými knoflíky, zabalenou do hedvábného papíru. A Hans byl rozčíleným jako bez sebe, okamžitě si vestu oblékl, běhal v ní po stáji bez kabátu, po práci se do oblékl a prohlásil, že se dnes musí ukázat té holotě v hipodromu. To byla bouda se šesti kobylami na druhém konci Reepbahnu, kam chodili opilí námořníci a vojáci s lehkými děvčaty jezdit za šesták na koni a dělat kavaliry, podnik rozkřičený, kde často docházelo ke rvačkám a zraněním. Nicméně byl to podnik s koníčky a kočové cirkusu chodívali za kočím z hipodromu na nějakou láhev piva, aby se mohli před nimi chlubit a vytahovat. Tam se tedy vypravil Hans s červenou vestou. Jenže po cestě bylo mnoho výčepů s všelijakými známými, kteří dosud

nic nevěděli o červené vestě. Kudy ho cesta vedla a jaké byly jeho osudy, není známo. Známo je jen, že ho o půl třetí hodině ráno dopravili strážníci do Cirkusu Humberto a odevzdali Alici Harweyové potlučeného, pobitěho, s roztrhaným kabátem, s utrženým limcem.

Ráno poklidil lipicány a vraníky spíš Vašek než Hans; za chvíli nato přišel ředitel. Zastavil se u ovázaného Hanse a kýval hlavou: „Hans, Hans... ani jsem si nemyslel, jaké jsi čuně!“

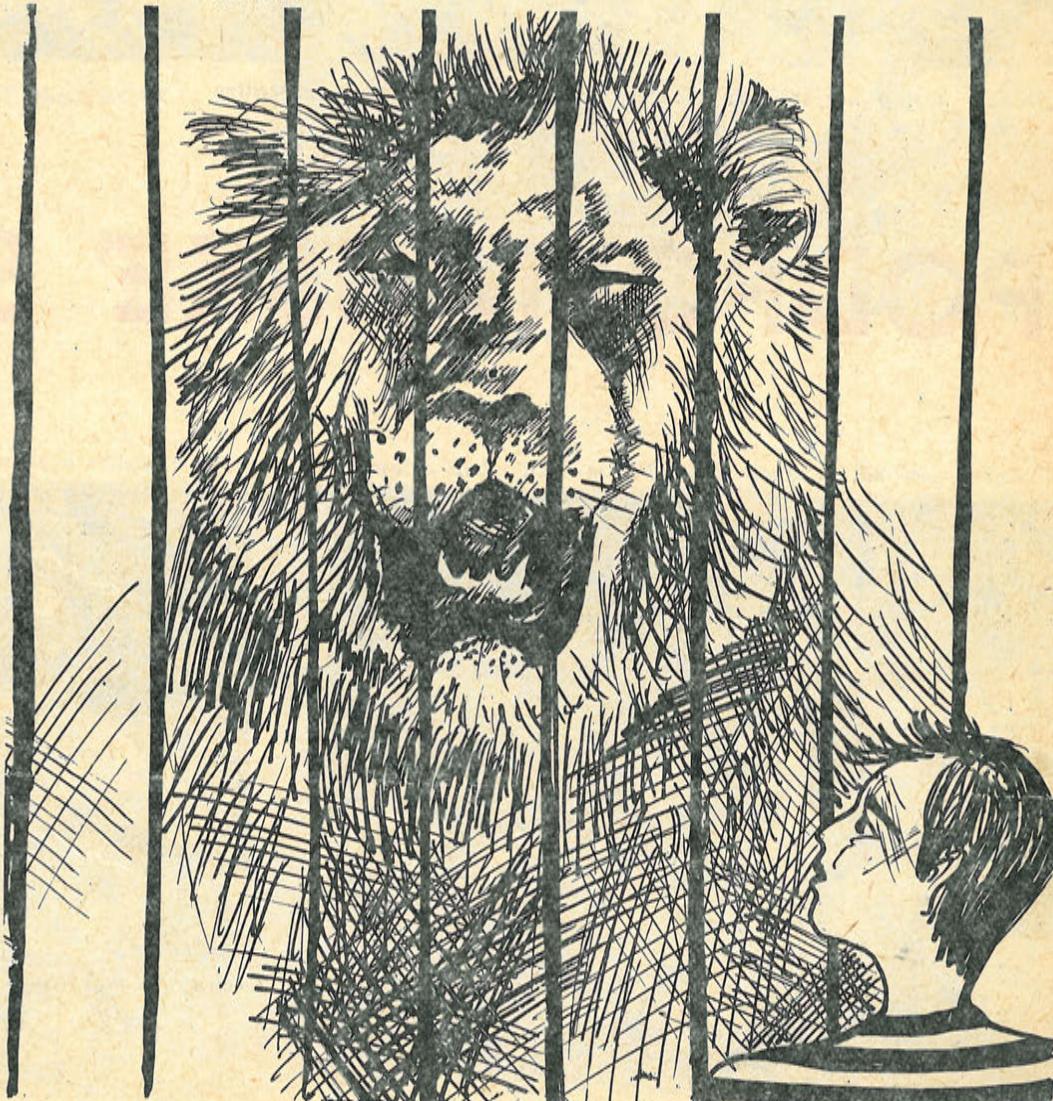
„Jsem, pane řediteli,“ přitakával smutně Hans, „jsem hrozné prase, ale, s odpustěním, jenom z pouhopouhé radosti. Cistě z pouhopouhé radosti. Já jsem ještě neměl, co jsem živ, takovou radost jako včera.“

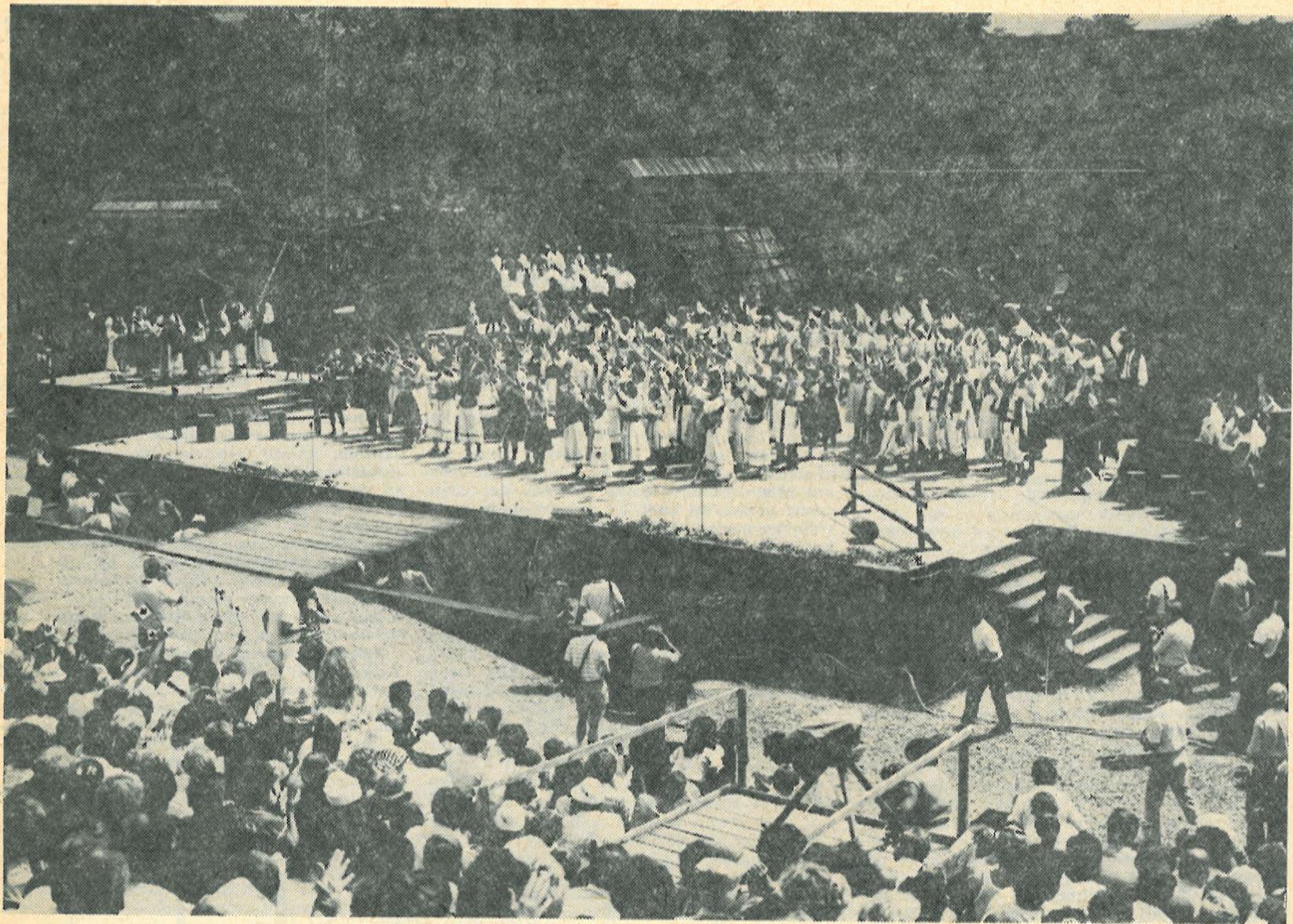
Jak zima mijela, vzpominal Karas, že zanedlouho začne Milner obcházel vesnice a sestavoval partu. Snad je Karas ještě zastihne, snad se tu setká i a snad se mu tím nějak urychlí rozhodnutí. Karas se ve svých nejistotách ustavil na tom, že to ponechá řízení božímu. Objeví-li se tu Milner, než odjedou, nasadí všechno, aby se vrátili k zedničině; dá-li osud, že odjedou dřív, jaká pomoc, bude čekat na jinou příležitost. Jedno zlé však viděl: stavby se v Hamburku nehýbaly. Ve volných chvílích mu nedalo, obcházel volná staveniště v městě a kolem něho, ale musel si přiznat, že se nikde ani motyka nehne, aby připravila zednické dílo. Přijdu-li krajani, patrně pořídí zase špatné; a jasné vědomí téhle skutečnosti ho znova tlačilo k cirkusu jako k záchrane.

Tak stále kolísal v nejistotách o sobě a o Vaškovi, až jednoho slunného dne hlásil Kerholec rozkaz připravit maringotky a nastěhovat se do nich. Milner se neobjevil. A oba Karasové se rozloučili s paní Langermannovou i s Růženkou a pustili se na druhou pout s Cirkusem Humberto.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLE

Kresba: Areta Fedaková





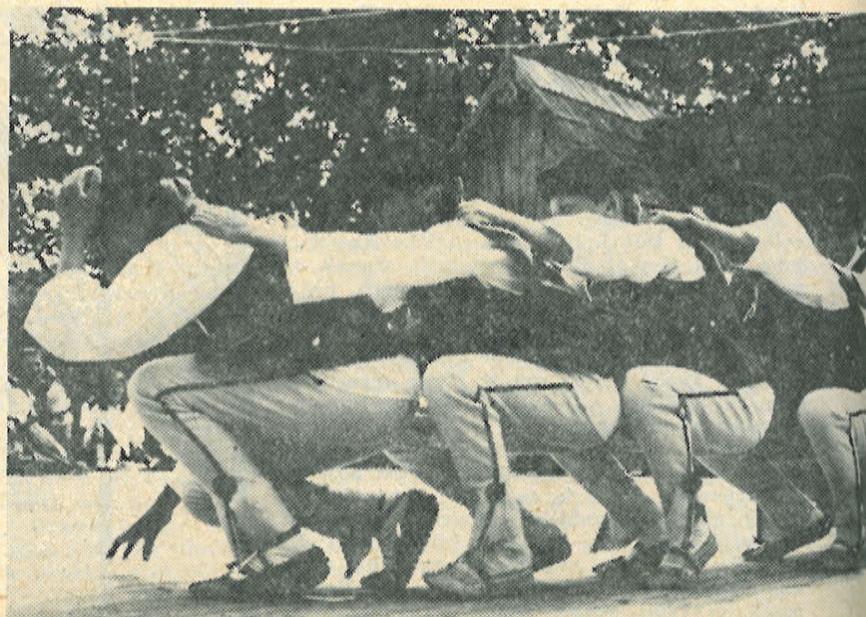
Spoločný nástup krajanských súborov na scéne detvianskeho amfiteátra

PODPOLIANSKE SLÁVNOSTI

Uvoľnené, ako na ozajstnom pasienku, sa hrali mladi chlapci



Jedna z pastierskych zábav Malých Beľanov



Pod majestátnou Poľanou v Detve sa od 8. do 10. júla konal dvadsiaty tretí ročník folklórnych slávností. Toto veľkolepé podujatie prebiehalo tento rok v známení 125. výročia Matice slovenskej, 350. výročia vzniku Detvy a 125. výročia narodenia Andreja Sládkoviča. Na pódiu detvianskeho amfiteatra predstavilo spolu 60 folklórnych skupín z rôznych oblastí Slovenska — Podpoľania, Pohronia, Kysúc, Šariša, Liptova a ďalších. Svoj pozdrav starej vlasti priniesli tiež krajanské folklórne súbory a sólisti z Maďarska, Juhoslávie, Rumunska, Austrílie, Kanady, USA a medzi nimi aj nás novobeliský súbor Mali Beľania, ktorí sa zúčastnili tohto pekného podujatia na pozvanie Matice slovenskej.

Mali Beľania, podobne ako krajanské súbory z iných krajín, prišli do Detvy skoro týždeň pred folklórnymi slávnosťami, ale to neznamená, že sa tam rekrovali v očakávaní na hlavné festivalové vystúpenie. Práve naopak, celý týždeň nacvičovali a cibrili svoj program, aby ho v pravý čas vedeli predviesť bez najmenšej chybky. Len raz mali voľno, a vtedy sa vybrali do Zvolena, kde si pozreli mesto a jeho pamiatky. Boli ešte nahrávky pre bratislavský rozhlas, vystúpenie v miestnom kultúrnom dome ROH a celú prípravu zavŕšila napokon generálka.

Konečne nadišiel netrpezlivy očakávaný deň folklórnych slávností. Už o 6. hod. ráno boli všetci na nohách, vraj od nervozity nemohli spať. Ani nečudo, veda ich čakalo prvé vystúpenie na tak veľkej scéne detvianskeho amfiteátra a pred toľkým obecenstvom.

Presne o desiatej hod. slávnostná znelka oznámila začiatok veľkolepého krajanského programu pod názvom Liesky z našej viesky. Otvorilo ho vystúpenie detského folklórneho súboru z Maďarska a hneď po ňom sa mnohotisícovému obecenstvu predstavili Mali Beľania. Najprv sa na scéne zjavila skupina novobeliských dievčat v pestrých spišských krojoch, ktoré predviedli krítky, ale pôsobivý program Vynášanie Moreny. Hoci začínali trochu neisto, rýchlo sa zbavili trém a už bez najmenšieho zaváhania prezentovali tento starodávny ľudový zvyk. Zvlášt vynikli peknymi zvučnými spevmi, ktoré diváci odmenili potleskom.

Potom Mali Beľania vystúpili s druhým programom Na pasienku. Predviedli v ňom rôzne hry a zábavy, aké sa kedysi hrávali mali pastierici pri pasení kráv, oviec a husí. Pritom si zaspievali, ba aj zatancovali. Aj tu chlapci rýchlo prekonali trému a hrali sa na javisku autenticky, aboby boli na ozajstnom pasienku. Nemusíme zdôrazňovať, že tieto pastierske hry, tance a pesničky sa obecenstvu veľmi páčili.

Na druhý deň sa krajanskí účastníci stretli v prírode, na Kalamárke, kde bolo vyhodnotenie vystúpení. Každý súbor dostal pamiatkový diplom a malé darčeky. Nakoniec sme si všetci spoločne zaspievali. Potom, plní dojmov, sme sa vrátili domov. Dlhú budeme spomínať na toto pekné podujatie.

JOZEF MAJERČÁK

NA DETVE '88

Novobeliský súbor na scéne v plnom zložení



Snímky: Filip Lašut



Malé Beľanky s Morenou



Pamiatková snímka na Kalamárke

ANTON HABOVŠTIAK

MACOCHA

(4)

POKRAČOVANIE Z MINULÉHO ČÍSLA

Dedina videla časom na vlastné oči ako sa Barancovci držia na nohách, ba že sa im aj kde-to dají. A práve čosi ako úspech či kúsok šťastia je to, čo daktor neodpustí ani vlastnej sestre. Nemožno sa ani čudovať, že sa našli podaktori, čo by radšej boli, keby živorili v biede, ako sa pomaličky vzmáhali. A tak sa stalo, že sa raz našla duša, co jej príťala oči, keď sedela za krosnami:

„Zuza, ale aj o svojho Pavla si sa mala viac starieť. Možno by bol zostal nažive, keby ste neboli futovali peniaze. Injekcie by mu boli azda pomohli. Nemali ste tak šetríť!“

Tá reč macochu hrozne zranila, bodla priam do srdca. Potom vstúpil do nej hnev i žiaľ, zjazčnicu by najradšej bola vtedy vyhodila von dvermi. Ale sa ovládala, len do očí sa jej tlačili slzy. Nuž ju odbavila iba tak šepkom:

„To si mi mala povedať vtedy, keď zomieral, teraz je už neskore spomínať.“ A utrela si slzu hánkou ruky. Macocha v tú noc nespala a včasie ako inokedy budila aj deti. Tie ľahko vybadali, že sa jej dať stalo, alebo čosi veľmi nezvidelo. S hnevom a sučím hlasom vydávala rozkazy:

„Maťo, vstávaj, chod' vsypať volom a ty Júlia, škriab zemiaky.“ Drobňa a tenká Žofia mala ist' zametať, iba najmladšia Cíľka ostala v posteli. Macocha ubíjala priadzu na krosnach, skľaňala hlavu nad čerstvo natkaným plátnom a zdalo sa, že vari nič iné okolo seba ani nevidí. Iba keď nazrela, že Julke odkväčla hlava nad zemiakmi a že spi opretá o stenu, schytilla Šaflič s vodou, do ktorého mala hádzat načistenú švábku a dievča obliala.

Julku naskutku precitla a prišla na to, že má škriabat zemiaky a nedriemal pri roboke.

A predsa macocha tento čin neskôr veľmi ovlávala, hanbila sa za to, že ju vtedy premohol hnev. Preto niekoľkokrát opakovala dievčaťu:

„Vieš, neraz ma iní ľudia viac nahnevali ako vy, moje deti. Preto som bývala aj taká... Ale nehnevajte sa na mňa! Iná už nebudem. Raz som možno dobrá, ale dakedy aj iná, sama pred sebou sa hanbím.“

Ale s deťmi mala macocha naozaj dosť starosti. Azda najviac s najmenšou Cíľkou, čo mala iba pol roka, keď matka zomrela. No aj ostatné jej občas tak preliali olovo, ako sa patrí, že si takmer nevedela rady. Napr'klad aj Žofka. Keď jej mať zomrela, mala dva a pol roka. Vždy mala ľierne vlasys i oči a hrozne žívā i všetetná bývala, všeade jej bolo plno. Tak o nej vraveli, že ak sa dake dva-tri hrachy varili, aj ona musela tam byť. A čo sa za ňou nazvolevali:

„Žofka, Žofka, merkuj si, nepadni do blata! Ta posúchla i nie, ale často vraj tak robievala, ani čoby zhola nič nepočula. Raz si macocha zašívala sukňu a ihla sa jej kdesi zaťala. Nikto ju nemohol zazrieť, čo ju ako hľadali. Ešte v ten deň však začuli v dome, ako Žofka bolestne skríkla:

„Mamo, mamo, prebila som si nohu!“

A naozaj si prebila. Macocha pribehla k nej a tu už na zemi škvry krvi. Keď sa pozrela na nohu dievčaťa, zazrela dva konce

ihly. Jeden s uškom na chodidle, druhý prečneval na priehlavku.

„Och, dievča, dievča! Práve ty si musela namacať tú ihlu a ešte takto!“

Dievča sa priznalo:

„Skočila som zo stolčeka rovno na ňu.“

Macoche ju pomaly vytiahla, prebodenuté miesto zaliaha okovitou a priložila ľaliové listky. Potom nohu poviala a neposednému dievčaťu prikázala:

„Teraz lež, nepohni sa! Dovtedy budeš čupiť pod perinou, kým sa ti nezahojí!“

Vari o rok neskôr sa začali ukazovať na Žofkinom tele opuchliny.

„Och, dieľa, čo len s tebou robí? Ak pôjdem k doktorom, nedoplatíme sa... No ved' hej, môžeme ist', ale najprv skúsim sa sami,“ rozhodla macocha. Prišlo jej na um, že už dávnejšie nazbieraťa všeljaké zelinu, že po poliach a lúkach vždy rastie dačo, čo je dobre proti chorobám. Nuž urobila pre dieťa kúpel.“ Dva i tri razy Žofku kúpavala v ňom cez deň. Ale zelinu veľmi nepomáhalo. Na to si povie:

„Navarim ešte senného prachu, azda ten... V ňom sú lieky na každú chorobu.“

A senný odvar pomohol. Už po druhom a treťom kúpeli sa opuchliny začali tratiť, až nakoniec celkom zmizli. Raz však práve pre ňu macocha takmer zomrela od ľaku. Bolo to koncom leta, keď Maťko kosil ovoce nad Lúžkami a dievčaťa s macochou viazali ho do snapkov:

„Nože, deti, poušľujme sa! Radšej dnes kontíme robotu, ako sa znova zajtra vracať.“

Deti poslúchli a zbožie zviazali i poukľali do kôpok. Keď však došli domov, už všetko pohliata tma a vo dvore i v maštali ich čakala iná robota.

„Maťo, chytró vykýdaj hnoj, Julka daj hydine, ty, Cíľka, id' po Šaflič a Žofka po triesky do pociene! — vydávala macocha rozkazy. Magda už nebola doma, tá slúžila v mestečku za Ostražicou. Na to sa všetko rozbehlo za robotou a macocha chystala včeru. O chvíli zaznel vo dvore výkrik, aký vari v ich dome ešte nikto nepočul. A potom vresk, krik a nakoniec aj nárek ako vždy, keď sa stane veľké nešťastie.

„Mamo, mamo, Maťko prepichol Žofke oko vidlami!“ zakriaľo z celej sily jedno z detí. Macocha vybehlá na dvor a keď videla zakrvavenú tvár najkrajšieho dieťaťa, spadla na zem ako podťatý strom. V tej chvíli zamdlela, museli ju kriesiť. Všetko sa stalo rýchlo a bez toho, že by bolo treba čo-to dacomu vyčítať. Maťko sa náhľil z maštale s plnými vidlami hnoja a Žofka, čo utekala do pociene nabral triesky na oheň, vbehlá mu do cesty, a tak, že konec vidiel sa zastavili na jej tvári. Kto dievča vtedy nazrel, ľahko uveril, že vidľy zasiahli aspoň jedno oko.

Na krik pribehli susedy. Tetka Dunajová ratovala macochu, Leginiuska zas umývala Žofkinu tvár. A práve tej sa zrazu rozjasnilo oči, lebo radostne oznámila:

„Žofke sa nič nestalo, iba má prebodenuté miesto na ľici. Do kostí tie vidľy zavadili. Lenže iba kuštieček chýbal a mohlo byť po oku.“

Hej, mohlo a keby sa tak stalo, naisto len macocha bola na vine. Ktože by jej uznal, že nie je tak. Ako si len vydýchla, keď sa prebrala a dozvedela pravdu. Ale v ten deň ju naskrz opustili sily, musela si zaraz ľahnut do posteľe. A z nej bolo počuť vzdychy:

„Och, deti moje, deti! Ktosi vás akoby chránil. Ved' hej, hej, na všetko sama nesťačím, musí aj dakto iný.“

Ale aj Maťko jej narobil starosti. Lúto jej ho bolo, lebo si výčitala, že je ona na vine, keď mu dala viac robíť ako vládal. A azda sa ani nemýlia, chlapec robieval aj nad svoje sily.

Ako trinásťročný kosil, zvijal kosu celý a bez oddychu. Maťko si s kadečím dal rády, ale kosa do slabých chlapčenských rúk ešte nepatrila. A iste preto ho zrazu akoby skrivilo, jednou rukou i nohou hýbat nemohol. Macochine zelinu nepomohli, bolo treba ísť k lekárovovi:

„Och, bože, prebože, zavzdychala macocha, „či mi ty, chlapče ešte prieš na poriadok?“

Lekár chlapca prezrel i predpisal liek. Vraj akási medovina to bola. A musela to byť dobrá medicína, lebo pomohla. Užíval ju celé leto po lyžici až do jesene. Veľkú flášu vtedy opatraloval doma. Ako sa len macocha zaradovala, keď chlapec znova začal hýbať rukou i keď znova chodil rovno ako predtým a keď sa aj bolesti pominuli.

Ale Maťko pre tú chorobu mal na macochu ľažké srdečie. Zazlieval jej, že mu dáva viac robíť, ako vládal a že ho ani nemá tak rada, ako ostatné deti.

Azda mal pravdu i nemal, ale macocha si všetkých pät nazývala všade len tak: moje deti. A nezabudla pridať, že naozaj patria jej, že ich len ona postaví na nohy. I Maťko bol jej dieťaťom, len pocitu sa dlho nevedel zbaviť. A ktožhovie, kto bol na vine. Ved' vždy ľažko vysvetliť, prečo trpí práve ten, kto si to najmenej zaslúži.

Ale aj s najmladšou Cíľkou bývali starosti. Veľkú bola slabá od samého narodenia. Chorá mat ju nemohla ani pridájať a osirela najmladšiu, po šiestom mesiaci života. Najhoršie bolo, že kedykoľvek spadla slabá sa nechťiac udrela, upadla do mŕtlob a menila farbu. Koľko ráz macocha začula:

„Mamo, mamo, Cíľka nám černie!“

Vtedy bolo treba Cíľku zdvihnuť, rýchlo s ňou pohýbať, aby čo najskôr príšla k sebe. Ale mala aj šťastie. Keďkoľko-toľko podrástla, vzali ju do jednej rodiny na chov a tam sa tak vzala, že časom aj z nej bola dievča, na ktorej nebolo vidno, že by sa jej stala krvida.

Magda s Julkou sa nežalovali, zdravé boli a orechy. A ľudia našli hned' aj príčinu.

„To preto, že vás vlastní rodiča ešte odchovali. Tie mladšie sú slabé, vyrástli pri macochi. Tak hľa do nej bezohľadne dakedy zabíďli ľudské jazyky.“

Dedina bola presvedčená, že sa Barancovcom darí. V ich dome sa miatol groš. Úrodu mali neraz lepšiu ako iní, aj chýrni gázdovia. Statok sa im šikoval a prasnice ich obdarúvala mláďatmi vari častejšie ako iné samice. Koľko sa len s ňou nachodievali do susednej dediny ku kancovi, či skôr kundrkovi ako ho tam volali. V zime na mrazoch ta sa s ňou vieszli na saniačach. A nadovšetko deti vyrastali a čo jedno to krajšie.

Ale vždy sa všetko doma i na poli nedarilo, každá robota nešla ako po masle. Kažeľ sa prihodilo. Raz statok nadišla chroba, treba ho bolo liečiť. I vôl prechorel a krava si zlomila roh, na ovce prihrnula sa pliaga. V lete lejavica zaliaha plán najkrajšieho sena, vichrica rozmetala kôpky sena. Raz príve v ten deň, keď boli v Dlhnej Lúke na odpuste, na ktorý sa všetky deti radovali celý rok. Hej, kadečo sa rok čo rok pritrafilo. Pri zvážaní popustila na voze drabina, niekedy sa zlomilo jarmo práve vtedy, keď boli najďalej od dediny a keď nebolo nablízku človeka, čo by im pomohol. Ale sa stávalo, že ani ľudia nemohli im byť vždy na pomoc, čo by akokoľvek chceli.

Macocha si viackrát spomenula, čo sa všetko stalo, keď raz po horúcim dopoludni viezla s deťmi seno z Priekevej. Všetci boli vtedy pri senných robotách. Maťko i dievčaťa. Vysoko vo vrchoch im v ten rok predili obecné lúky. Bol slnečný júlový deň a hneď z rána okolo záprahu poletoval roj ovadov. Celé dopoludnie dobriedzali na statok, jednostaj ako osy virili okolo nich.

„Dnes môže prísť búrka, musíme sa ponáhľať, začala si macocha podúrať deti, sotva sa chytili hrabieť.“ Najlepšie by bolo, keby sme seno čím skôr zhrali a pokládli na voz. Domov s ním už potom ľahko zbehneme.“ pripomínila Matkovi. Ale tak isto rozmýšlali aj iní kosi s hrabačkami, čo sa vrteli okolo nakosenej trávy.

Macocha dobre vytušila, že v poobedňajšom čase môže prísť hrmavica a že im môže zaliať, čo sa nasušilo na horúcom slnku. A predsa sa tak nestalo, ako si to predstavovali. Dolu z Priekovej s naloženým vozom, s veľkým ako chmárom, došli do polovice strmhého závoza, keď tu zrazu rauch! Nad Priekovou, odial iba zriedkakedy prihrmia búrky, skľukatil sa na oblohe hrozivý blesk a na to dunenie, až sa otriasla zem. Prvako sa pohoniči stačili poobzerať, už aj šústal z čierneho mraku dážď stáby ho daktu vyleval zo sudov.

„Och, bože, prebože,“ zabožkala po svojom macocha, do srdca sa jej v tej chvíli zabodila zlá predtucha.“ Ci to len dnes zideme?“

A veru nezíšli... Niclen ona, ale ani ostatní gázdovia, ktorých voziská naložené senom vyše drabinu sa priam gúfali dolu strminou, podúrali záprahy, aby čím skôr zišli do doliny. Práve vtedy, keď oči všetkých pohoničov hľadeli smerom k Rovniám, kde sa už hadila rovná cesta do dediny, v záreze prudkého závozu sa spustil na furmanov prudký dážď. Azda by boli nakońec aj rúče zišli, keby sa nezačala valiť dolu závozem kalná, bahnom priesiaknutá voda. A tej čoraz viac pribúdalo, v kolážach sa hromadil kal, do ktorého sa začali zabárať kolesá prefazencov vozov. O chvíľu sa už záprahy borili v bahne a zakaždým sa strhli, keď sa im zablysoval pred zrakmi a keď na to zrachotil mohutný hrom.

„Nože tam popredku, chytrejšie sa!“ počula macocha chlapský hlas i popohnala statky. A tu zrazu drugz! Macocha si bola zrazu načistom, že sa stalo, čo sa práve teraz nemalo stať. V najhoršom mieste praskla na voze os, dalej sa ist nemohlo, naskrz sa nedalo z miesta čo len pohnúť. A strmé brehy závoza nedovolili ani ostatným záprahom vybojiť z cesty. Celá skupina vozov musela zastáť i bezmocne sa dívať ako voňavou potravu vo vozoch zalievajú prúdy dažďa, ako sa popod kolesá valia najprv jarky, potom už priam potočný prúd vody. A furmani netrpeživo na ňu povolávali:

„No veď sa hni! Čo tam stojíš?!“ Macocha zabetákala:

„Och, čo len teraz robí? Čo ja úbohá stvora?“ lamentila chudera, zalamovala rukami. Vraj ju vtedy počuli žalostí až na druhú stranu brehu do Korytiny, kde tiež hodne ľudí robilo okolo sena. Pomoci však nebolo, iba voly sa mohli vypriahnuť a vozy nechať v závoze, jednoducho sa musel na mieste prečkať nečas. Nasušený krm pre statok ostal, pravdaže v drabinách. Valiac sa prúdy vody ho však zamútili i zaliali kalom, veľmi-preveľmi robotu gázdov a ich žien vtedy znehodnotili. Macochu však ešte viac mrzelo vari to, že aj ostatné vozy ostali v závoze, že práve pre ňu mali aj iní gázdovia škodu.

„Ale či ja za to môžem, že prišla búrka? Naozaj iba ja som príčinou neštastia? opakovala si v duchu. Ale keď jej nechtiač zabetáli oči do doliny, vtedy naraz zdúpnela od divu a laku. Namiesto potôčka sa v doline rozhučal akýsi príval, ktorý pred jej očami rástol, navidomoči sa dvihali vody potoka, hukot vln začula aj svojím slabnúcim sluchom. V tej chvíli zabudla na voz i kalom zamúlené seno, z úst sa jej vydral žalostný výkrik:

„Bože, prebože, príval nám istotne udrel do dvora, voda, voda môže zaliať celé stavanie...“ V maštali prasce, teľa, vypustená hydina... Co len doma nájdeme, keď sa vrátíme?“

Macocha bola presvedčená, že potok, čo sa zahýbal práve pred ich domom a tiekol poza humno, naisto neobide ich dvor a že si z neho odnesie, čo sa mu zachce. Hučiaci príval bol omnoho väčší ako po iné roky, naisto sa zviačšia aj jeho chútky. I Maťko

zbadal hučiacu lavinu v doline, a hneď na to skričal!

„Idem chytrou domov pozrieť, čo sa robí u nás. Idem... Treba vypustiť z chlieva prasce, z maštale teľa...“

„Maťko nechôd, už je neskoro! Sotva dôjdeš domov!“ volala za ním macocha, ale ten už vari ani nepočul jej slová, len utekal spod Blatnického, bežal dolu Rovniami ako mu stačil dych. Lenže dôjsť do dediny sa nedalo, už pod Hrbčekom pri kríži sa valili prúdy vody celou cestou, zatopili všetky prechody. Ďalej sa už mohlo ísť iba po vode alebo sa vrhnúť do vln a plávať. Inakšie sa nedalo. Maťko neváhal a hybaj dolu prúdom...

„Maťo, Maťo, nechôd, môžeš sa utopit. Radšej sa vráti!“ skrikol za ním Ján Pažúr z Nižného konca, čo býval nedaleko od nich a veľmi sa chcel domov dostať. Maťko ho už ani nepočul, ale zato plával z celej sily, pasoval sa z vlnami, čo najskôr sa chcel dostať na Holíkovy vŕšok. A nakoniec predsa vyplával i znova zacítil pod nohami suchú zem. Potom sa rozbehol poza Pánika a Tokárovcov a nezastal, kým nedošiel nad mlyn. Odial videl všetko ako na dlani, čo sa robí okolo domu i v ňom. A tu zrazu ani veril vlastným očiam. Dolu nižným koncom sa priam na ich stavanie valili všetky prúdy, ale pred domom sa tak rozdeľovali na dve strany, že neoblizli ani jednu steenu. Ba voda nevošla ani do záhradky. Maťko nielen všetko videl, ale aj zrazu pochopil, ako sa to mohlo stat.

Most, čo prekračoval jedným veľkým kromkom potok rovno pred ich oblokm, nestalo sa pojať ani vodu ani drevá a nečin, čo sa hrnul z krivskej doliny. Neveľký môstok sa stal prekážkou valiacim sa prúdom a z nákladu, čo doniesol, staval si na moste hrádzu, ktorá sa čoraz viac zväčšovala a napokon veľký príval vody rozdeľovala na dve strany. A zároveň aj ochránila Barancových dom pred náporom.

„Chválabohu!“ zajašal Maťko, keď videl ako mútne vody obchádzajú ich stavisko. Ale prejš cez ne do dvora ani pomysliť, s tými prúdmami, by si neporadil. Iba sa mohol pozerať, čo sa robí i trpeživo čakat, kým upadne voda. V hlave mu však hmyzil.

rili viaceré myšlienky napokon sa predsa upokojil:

„Aké šťastie, že nikto neostal doma. Deťom sa mohlo kadečo prihodiť, i zamdiť od strachu. Prival sa prihnal naraz, nebolo času ani utekať. A v dedine vtedy nepadla ani kvapka dažďa, tmavé mraky zhodili svoju farbu v krivskej doline, do dediny nedošli. Po dvoch hodinách voda naozaj tak upadla, že Maťko brodiac sa vo vode mohol vojsť do dvora. Na prvý pohľad videl, že je všetko na mieste, že voda nevnikla ani len do záhradky. Iba teľa v cárku búkalo a po dvore behali splašené slepky, ani čo by zacítili jastraba. Cochvíla prišla aj macocha s volmi, ale bez voza. A ked zazrela Maťku vo dvore, zaradovala sa mu i všetkemu, čo videli v ňom.

„Chlapčie, tu si, tu?“

„Hej, tu som!“ ohlásil sa a macocha ustařosteným hlasom:

„Nevošla do izieb, dačo nezamútila?“

„Nie! Z domu neutonula ani trieska,“ oznamoval Maťko a dávno sa tak vedno netešili ako v tejto chvíli. Ani netušilo, lebo z iných domov sa ozývali i pláčlivé hľasy:

„Dve jahňatá odviezla voda, čo sme ich vyhnali na saláš,“ žalovala sa Dudáškova tetka.

„A nám chýba prasa, voda vyvalila vráta,“ pridávala Leginuska. Povoden narobil mnoho škody po celom Nižnom konci. Niekoľko zobraza chlievy i porúchala stodolu, zamútila potravu, vovalila sa bezohľadne do jám i pivnic. Dunajovcom neostala v počieni ani trieska, spred domu prúdy vody odplavili naukladané dosky a drevo, chýbala nejednosol nič, ich dom bol ako ostrovček uprostred rozbúrených vln, ktorému vlny neuškodili.

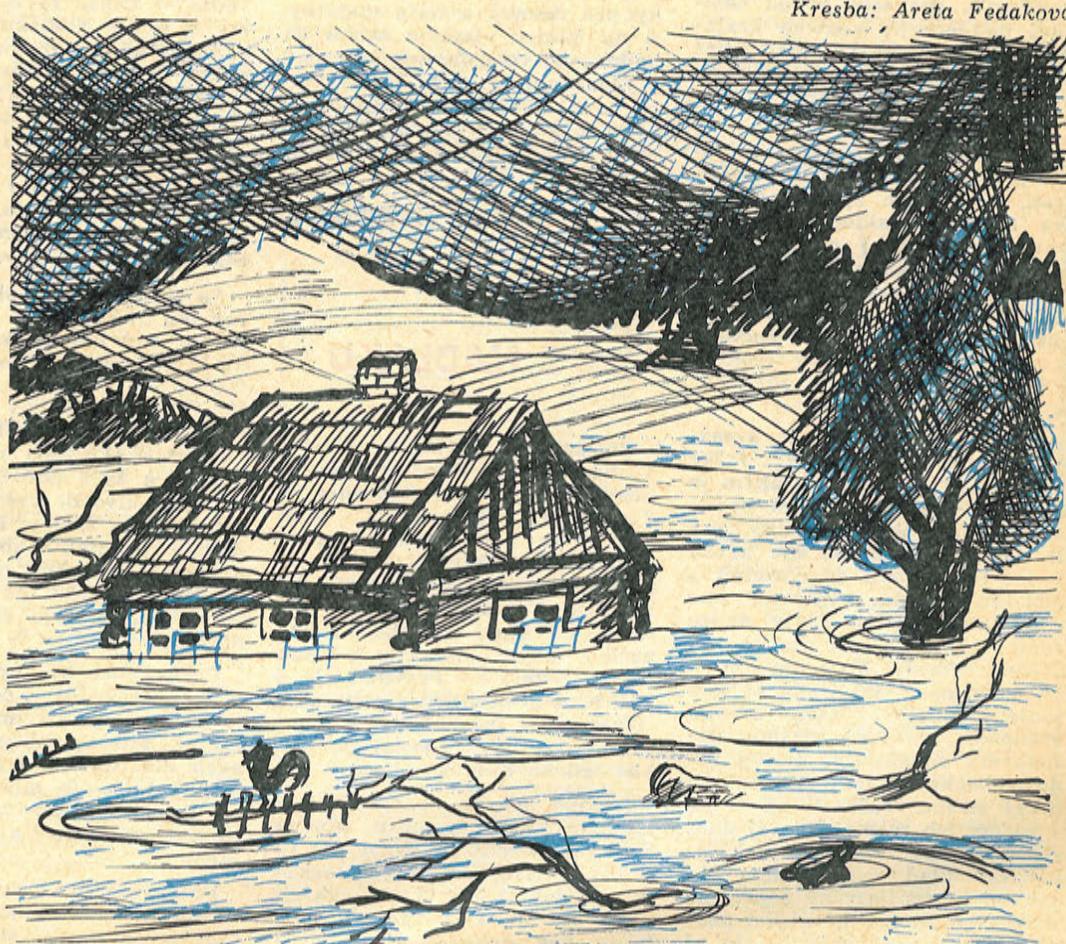
„Ech, keby nie to seno!“ nadhodil večer Maťko.

„Vysuši sa... Os na voze sa opraví. Ini dnes horšie obišli ako my.“ Uspokojovala macocha seba i Maťko.

V tú noc macocha nakoniec zaspávala po kojnejšie ako mnogi ľudia z Nižného konca. A tak málo chýbalo, aby ich dom v ten deň zažil pohromu.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Kresba: Areta Fedaková



K JUBILEU ŽIVOTA

**POZDRAV
Z KACVÍNA...**

Tento rok nás krajanský časopis Život oslavuje významné jubileum, 30 rokov vychádzania. Je to mimoriadne jubileum nie len redakcie Života, ale zároveň našich národnostných menšín — Čechov a Slovákov žijúcich v P.R.

Pri tejto príležitosti by som chcel pripomenúť začiatky Života. My, starí krajania, si dobre pamäťame jeho prvé skromné strinky, na ktorých sa rodili dejiny našej Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku. Rodili sa smery našej krajanskej príce, odzrkadlovalo sa to všetko, čo sa robilo na kulturnom poli, v divadelnom hnutí, v školstve, vo vyučovaní sloveniny na základných školach, a v každodennej živote.

Vieme, že nás krajanský časopis je obľúbený nie len medzi nami, v Poľsku, ale radi ho čítajú aj v cudzine, ba dokonca aj v ďalekej Amerike či Austrálii. Som na to hrdý, že naša malá národnostná menšina je známa vo svete a vďakujeme to nášmu časopisu. Veľké zásluhy má šéfredaktor Života od začiatku jeho vychádzania, kr. Adam Chalupec, ktorý sa veľmi zaslúžil aj o rozvoj našej Spoločnosti.

Dnešný Život má skutočne pestrý obsah a každý nájdzie niečo zaujímavé pre seba — od školskej mládeže po starších krajanov. Naše krajančeky majú tiež svoje rubriky. Už roky je napr. veľmi obľúbená rubrika Zuzka vari.

Na stránkach Života si môžeme prečítať články o našej minulosti, o dejinách Spiša a Oravy. Na našich redaktóroch spočíva povinnosť, aby aj v budúcnosti čo najviac písali o dedičstve našich otcov a starých otcov, o našich kultúrnych pamiatkach, o spišských a oravských obciach, o našich tradíciiach a všetkom, o všetkom, o tom, čo pomáha udržiať a upevňovať našu rodinu.

Dejiny každého národa zaznamenali úspechy, ale aj ľažké chvílie. Tak malý národ, akým je nás — slovenský, tak tiež prežíval úspechy, ale aj porážky. Naše dejiny boli poznačené krvou a obeami v boji za národnú a sociálnu slobodu. Vytrvali sme však, udržali sme svoju materinskú reťaz, a dokázali sme sa vytvárať slobody. Naša národnostná menšina si tiež tvrdzo bránila svoje výrobky. Našu dnešnú existenciu vďačíme nášmu národnému povedomiu, nášmu ľudovedemokratickému zriadeniu a našej strane. Tažkosti sú všade a aj my ich máme. Ešte aj dnes sa nájdú také, čo nám prekážajú. Napríklad v poslednom období nášia dvojjazyčné nápis na obchodoch. Slovenské nápisu miznú nielen na obchodach, ale aj

v našich kostoloch a na cintorínoch, kde sa ich pomaly, ale sústavne odstraňuje. Likviduje sa v kostoloch slovenské spevy, ale aj historické pamiatky po našich predkoch, ktoré by sa predsa mali zachovať pre budúce pokolenia.

Vrátim sa však k jubilantom, k Životu. Počas oslov 15. výročia Života, na ktorých som sa zúčastnil, dominovalo heslo: Život s krajanmi — krajania so Životom. Toto heslo je aktu ine podnes. Pod týmto heslom prebiehalo pôsobisko Života s dopisovateľmi, spolupracovníkmi a aktivistami polonosti, na ktorých sa rokovalo o dôležitých otízkach pre Spoločnosť a pre nás krajanský časopis, napr. o zväčšení obsahu časopisu. To sa po niekoľkých rokoch aj podarilo a dnes má Život viac strán ako na začiatku svojho vychádzania. Ale nie všetko sa podarilo vybaľiť. Už dňovo krajania navrhujú, aby naša menšina, tak ako menšiny v iných socialistických krajinách, mali týždeník a rozhlasové vysielanie v materinských jazykoch.

Nás krajanský časopis Život sa borí nepochybne s problemami a tažkostami podobné ako my všetci, ale dôfam, že ich spoločným úsilím prekonáme.

Čakujem kr. šéfredaktorovi Adamovi Chalupcovi za prícu v prospech našich národnostných menšín, ako aj za tridsať rokov redigovania Života. Čakujem tiež celému redakčnému kolektívu a spoločenskej redakčnej rade za prícu, ktorú vynaložili za tie roky pre časopis a naše menšiny. A na koniec všetkým želám do budúcnosti veľa ďalších úspechov v redakčnej práci v Živote, ktorý je — čo musím zdôrazniť — hybnou pákou činnosti našich menšín žijúcich v Poľskej ľudovej republike.

ANTON PIVOVARČÍK

...A Z NADLAKU

Pri príležitosti pekného jubilea Vášho časopisu Život — tridsať rokov jeho vychádzania — Vám srdiečne blahoželám. Som rád, že sa Vám redakčná príca darí, že Vaši krajania v Živote nachádzajú priateľa, pomocníka i radcu. Teším sa, že Vy, celí redakční rada i dopisovatelia ste našli tú najkratšiu cestu k srdcu Vášho čitateľa. Pravdaže je s tým nemálo problémov a starostí, ľovek musí zo seba veľa obetovať, aby čitateľ dostal do rukus čistého rodinného slova.

Osobne patrím k starým čitatelom Vašho časopisu. Musím sa Vám priznať, že Život ani tu u nás, v Nadlaku, nie je neznámy. Častokrát ho vidím v rukách mladých, ale aj dospelých čitateľov, vedľa dokonca aj Vaši či-



Svadba je na vidieku vždy veľkou udalosťou. Ako by aj nebola, keď sa jej vždy priamo zúčas uje aspoň štvrtina obce — bližši a ďalší príbuzní, susedia, známi, priatelia... Na našej snímke: zber zo svadby Al' bety Sojovej z Kacvína, našej študentky na Univerzite Komenského v Bratislave, ktorá sa cez prázdniny vydala za Wladysawa Góra z Wadowic. Foto: J.S.

tatelia si mohli všimnúť, že je od nás mnoho odpovedí na Vašu „Fotohádanku“.

Myslím si, že Život je časopis dobrý. Čitateľ v ňom nájde všeľio. Ne edel by som bezpečne spresniť, že ma v ňom vlastne najviac zaujima. Kedže je to jediný časopis písaný po česky a slovensky, ktorý ku mne dochádza, zaujíma ma všetko: Vaš krajanský život, život Vašej krajiny a všetko ostatné, čo sa na jeho stránach uvádzajú: horoskopy, psychotesty, križovky, hádanky, fotohádanku a iné. Uvidujete ma počet ilustrácií v každom čísle. Je to jedna zo silných stránok časopisu.

Vo Vašom najnovšom čísle, ktoré som nedávno dostal (dosťavám ich dosť oneskorene), som sa zamyslel nad reportážou o divadle — Pohár za Rozmarín. Aj my u nás v Nadlaku sa boríme s mnohými podobnými situáciami. V mestečku máme amatérské divadlo; vlane sa nam podarilo predstaviť štyri hry pre deti a dospelých, no tento rok už len dve. Pravda, na rok si budeme pripomínať 90 rokov od prvého amatérského divadla na našej scéne a to si budeme musieť osláviť svojským spôsobom.

So záujmom som si prečítať aj rubriku „Krajania a Život“. Tak trošku ma udivilo zrele myšlenie niektorých dopisovateľov. Chceli by, aby ste ľiac písali o ľute Slovákov v zahraničí. Správne fakt, že mnohi Slováci žijú aj mimo územie Slovenska a že v nových podmienkach si utvorili svojský spôsob duchovného života, by mali redakciu podnieť, aby sa širšie venovala aj tejto téme. Spoločný jazyk, ktorým hovoríme, nás spája a spája nás aj túžba viedieť viac o sebe.

Podľa mna by redakcia mala hľadať a rozvíjať aj domáce zdroje slovenskej národnostnej literatúry. Isteže ukážky z literárnych diel slovenských spisovateľov majú svoje miesto i poslatie na stránkach časopisu, ale tie plne neodzrkadľujú život krajanov.

Práve umelecké dielo, umelecká literatúra národnosti je dôkazom jej duchovej sily a schop-

nosti. Pochopiteľne, že jej možnosti sú obmedzené, ale jej vznik a existencia ostávajú natrvalo nedokriepiteľným faktom určitej životnej reality vsadenej do mozaiky miňajúcich sa rokov, ľudských osudov, historických realít a drobnej kvapky dejín tohto unikátneho sveta.

K Vášmu časopisu ma viažu aj meno mojich priateľov a známych, s ktorími sa na stránkach Života stretávam. Sledujem ich, o písu, ako písu a o čom písu: Janko Černogora, Anna Krištofeková, Bronislav Knapík, Lýdia Mihálová, Mirek Molitor a ďalší dobri kamaráti a priatelia, ktorých meno a tváre sa po roku ľoveku stricajú...

A ešte raz Vám milí redakcia, želím, aby sa Vám príča darila, aby Váš časopis bol stále zaujímavý a lepší. Vašim čitateľom — mnoho zdravia, radosť a duševnej spokojnosti pri čítaní Života želá.

PAVOL BUJTAŘ
Stredoškolský profesor
v Nadlaku

KACVÍN

V júni t.r. sa konala schôdza Miestneho výboru KSSČaS v Kacvíne. Viedol ju predseda kr. František Číškovič, ktorý oboznímil prítomných s programom zasadania, v ktorom boli medzi inými zípisy detí na vyučovanie jazyka slovenského, zájazdy krajanov mládeže na Slovensko, ľenské príspevky za rok 1988 a pod.

Počas diskusie sa k problematike zípsov vrátil krajan Anton Pivovarčík, ktorý medzi iným povedal, že lenovia výboru sú hybnou silou miestnej skupiny a mali by mať stále na zreteľ výučbu slovenčiny. Táto výučba v určitom období v minulosti prakticky úplne zanikla. Až po niekoľkých rokoch, vďaka aktívni M., sa slovenský jazyk začalo opäť vyučovať a chodilo na ň 60 žiakov. V školskom roku 1987/88 klesol počet žiakov o 50 percent. Preto prvou povinnosťou každého člena miestneho výboru je získať

čo najviac detí vo svojom prostredí a sú asne presvedčovať rodičov, aby svoje ratolesti zapísali na využovanie materinského jazyka.

Krajan Andrej Soja sa vo svojom diskusnom príspiveku zaoberal otázkou zájazdov krajanských detí na Slovensko. Zdôraznil, že mestna skupina v Kacvine by sa mala postarať o to, aby všetci žiaci, ktorí sa učia slovenčinu, mohli ísť aspoň na párdňovú exkurziu na Slovensko. Treba im umožniť, aby lepšie poznali svoju vlast, jej dejiny, krásu a kultúru, o čom sa učia v škole.

O tak dôležitej otázke, ako sú členské príspivky hovoril predsedza MS František Šiškovič. Okrem iného povedal, že každý člen MS by mal dbať o členské príspivky, ktoré predsa znamenajú príjem miestnej skupiny. Navrhhol, aby celý výbor venoval viac pozornosti tejto veci, aby do konca roka bolo členské zozbierané na sto percent.

A.P.

ZELOV

UČITELKA EVA ZE ZELOVA BYLA STUDENTKOU

Všichni, kdo chodi do klubovny Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechů a Slováků v Zelove, znají instruktorku Evu Pospišilovou. Je ochotná, příjemná a řekla bych, že musí být i dobrou učitelkou základní školy, která dokáže své žáky hodně naučit.

Poznala jsem Evu v Praze na filozofické fakultě Karlovy univerzity jako studentku a úspešnou absolventku kurzu češtiny, ktorý pořádal již po deváté Československý ústav zahraniční s Karlovou univerzitou. Setkávala jsem se s Evou v posluchárně na hodinách konverzace, gramatiky, na přednáškách o českém a slovenském umění, historii, o českém vystřihovalectví i na video-odpolednech. Prostě byla vše; nikdy nebývala unavená, o vše měla zájem. Navštěvovala divadla, zábavy, s radostí a chutí jela na výlety spojené s exkurzemi do jižních Čech a na jižní Moravu. Vždy pozorná studentka se zapojovala do diskusí, psala pečlivě domácí úkoly a koneckonců byla i dobrou společnicí své spolužáků. Blažence Crnjevičové z Jugoslávie na kolejí Katedrice.

Za několik dní už ji znali jako příjemnou a mnoha věci znalou její kolegové – studenti z USA. Dobře si rozuměla i s profesorkou třídy pro pokročilé Ivanou Bozděchovou. Eva byla do této třídy zařazena, protože patřila mezi ty, kteří něco znají z české gramatiky i konverzace. Prostě Eva důstojně reprezentovala svoji vlast – Polskou lidovou republiku.

Když jsem se jí zeptala, co si odnáší z pražského kurzu kromě diplomu Karlovy univerzity, odpověděla mi skromně:

„Přijela jsem, abych se naučila pravopisu a gramatice, protože rozumím dost, ale s mluvěním je to horší. Naučila jsem se hodně, protože přednášky a výuka byly velmi dobré a také hodně znamenalo, že jsem se mohla učit neustále. Mluvila jsem jen česky,

nemohla jsem s nikým mluvit polsky a to dělá mnoho...“

A já vím, že to Eva myslí upřímně.

ANNA VONDRAČKOVÁ

VESELICA
CHÝBALA
V ŽYWCI

Podobne ako Spišská zima v Nedeci a Pastiersky sviatok na Orave sa už viac rokov uskutočňuje podobné podujatie — Folklórne slávnosti beskydskej zeme, prebiehajúce v Žywci, Wisse, Szczyrku a Makove Podhalańskom. Tento rok (31.VII.—7. VIII.) prišli na tieto slávnosti viaceré súbory zo zahraničia, medzi ďalším z Československa (Čadca), Francúzska, Holandska, Juhoslovie, Maďarska, NDR, Rakúska a ZSSR, ako aj umělecké kolektívy z Bielskeho a Nowosądeckého vojvodstva.

Skoro stálym účastníkom tohto podujatia je nás krajanský súbor Veselica z MS KSSČaS v Nedeci, ktorý každý rok dal niekoľko koncertov v Žywci a Makove Podhalańskom. Netreba zdôrazňovať, že to boli zakaždým úspešné vystúpenia, odmenené ováčiami a cenami. Nečudo, že nedeleckých krajanov každý rok pozývali znova na toto pekné podujatie.

Tento rok sa však Veselica nemohla zúčastniť tohto folklórneho sviatku, hoci bola naň dobre pripravená. A tak išiel do Žywca — a vystúpil i v Makove — ďalší súbor z Nedeca, pôsobiaci pri Zväze socialistickej vidieckej mládeže. Sprevádzala ho kapela pod vedením kr. Jozefa Mirgu — primáša, ktoréj členmi boli: František Šurek — druhé husle, Ján Kužel — harmonika a Alojz Dluhý — kontrabas. Dúfam, že na budúce to bude opäť Veselica, čo spestri toto pekné podujatie.

JOZEF MIRGA

FESTIVAL
V USTRONI

V dňoch od 14. do 16. júla 1988 sa v amfiteátri v Ustroni konal XIII. festival českých a slovenských piesni. Ustroň je pekným kúpeľným a turistickým mestom v Sliezskych Beskydoch, v lete preplnený turistami a rekreantmi.

Skoro všetkým predošlým festivalom spravidla nepripravilo počasie. Najviac trpeli diváci v amfiteátri, keďže sama estráda je krytá. Zdalo sa, že ani „trináška“ nebude iná. Trochu sa to počasie nevyskytlo, ale nebolo toho veľa a tak diváci ostali na svojich miestach, počúvali spevákov a vrelo im tleskali.

Je už tradíciou, že krajania organizovaní v MS KSSČaS na Sliezsku, sa stretávajú v Ustroni. Aj tento rok sme spoločne počúvali, obdivovali a tleskali našim oblúbencom.

Festival začal vystúpením súboru Višňovjanka z Moravy, potom sa predstavila česká sólistka

Tanja a ďalší. Bol to deň spevu a hudby pod heslom Ostrava pre Ustroň.

Druhý deň festivalu sa konala súťaž o Kríštofovú lúru, ktorej sa zúčastnilo 12 sólistov a tri hudobné skupiny. Dvakrát toľko odpadol vo vylučovacej súťaži, ktorá sa konala koncom mája. Zapolenie najlepších otvoril miulorocný laureát, Roman Morárik zo Štětčovic na Slezsku. Jeho inštruktor Bernard Smieszek, ktorý od r. 1983 vždy obsadzoval prvé miesto nám povedal, že tento rok si urobil prestížku. Na otíku, či by nám pomohol prípraviť na budúcu súťaž našu krajanu Anetu Kubíkovú, odpovedal, že to veľmi rád urobí.

Posledný deň sme si vypočuli laureátov. Kríštofovú lúru ziskala Alžbeta Chudová z Lodzi, ktorá zaspievala dve piesne: Kým zaspím a Pojd' se mnou, lásko má. V skupine sólistov prvé miesto obsadila Ewa Wandyczowa, divadelná inštruktorka z Bielawy, druhé miesto Zbigniew Paździroch, učiteľ z Jarocina a tretie Alžbeta Walczaková, rolnička zo Sampola, ktorá sa najviac páčila divákom a zožala najväčší potlesk. V súťaži hudobných skupín najlepšie bolo kvarteto Wóz Harryho z Jarocina.

Na tohoročnom festivale mali najväčšie úspechy speváci z vnútra Poľska. Z južného Poľska iba trio zo Zakopaného obsadilo tretie miesto. Eutujeme, že sa na festivale v Ustroni nezúčastnil nikto z našej Spoločnosti.

Festival obohatili rôzne kultúrne podujatia o.i. výstavy a filmy, predaj špecialít českej a slovenskej kuchyne a pod. Okrem súťažiacich vystupovali na festivale profesionálni speváci z Poľska a Československa. Podujatia sa tiež zúčastnil generálny konzul ČSSR v Katowiciach Rudolf Remiš a Československé kultúrne a informačné stredisko vo Varšave zastupoval jeho riaditeľ dr. Ján Pasterňák.

BRONISLAV KNAPČÍK

KREMPACHY

Až dva volejbalové turnaje sa uskutočnili v auguste tohto roka v Krempachoch. Podnet k organizácii prvého turnaja, ktorý sa konal 7. augusta t.r., dal Jozef Surma, bývalý krempašský volejbalista, ktorý sa pred niekoľkými rokmi natrvalo osidlił v Spojených štátach. Podobne ako počas minulých návštiev svojej rodnej obce, aj tentokrát doniesol pre krempašských športovcov pamiatku — dva pekné poháre. A práve o jeden z týchto pohárov (druhý daroval Krempašanom na pamiatku) sa na turnaji hralo.

Turnaja sa zúčastnili štyri mužstvá — z Jablonky, Jurgova a dve družstvá — A a B z Krempach. V úvodnom zápase Jurgov, ktorý viedie Ján Mačiáč, ľahko si poradil s Jablonkou a vyhral 2:0. V druhom zápase krempašské bēčko ľahko podľahlo A-mužstvu 0:2. Vo finále sa teda stretli Jurgovičania s krempaškým ÁLKOM a bol to nielen dobrý zápas, ale aj veľký boj. Konečný výsledok 3:0 pre Krempašanov je sice dosť výrečný, ale vôbec nehovori o bojovom úsili oboch mužstiev a ich pomerne vynovennej hre. Jednotlivé sety sa totiž končili výsledkom 15:13.

O tretie miesto bojovalo krempašské bēčko s Jablonkou, ktoré vedúcim je Jozef Machaj. Stretnutie sa skončilo prekvapujúcim, aj keď zaslúženým víťazstvom mladých Krempašanov 2:0. Hrali sice jednoducho, avšak istejšie a presnejšie ako Jablončania, ktorí si po prehratom prvom sete prestali veriť a znervozniť.

Pekný pohár z rúk jeho darcu Jozefa Surmu prevzal kapitán krempašského mužstva, Valent Griguš. Ostatné tímy dostali z rúk predsedu krempašského Ľudového športového zväzu Jozefa Petráška diplomy a od Jozefa

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 26. júla 1988 umrel v Nedeci vo veku 59 rokov krajan

ANTON KAPOLKA

Zosnulý bol členom našej Spoločnosti od jej vzniku a horlivým aktivistom MS KSSČaS v Nedeci. Odišiel od nás vzorný krajan, manžel a otec. Čest jeho pamiatke!

MS KSSČaS v Nedeci

Dňa 6. augusta 1988 umrel náhle v Nedeci vo veku 53 rokov krajan

ANTON BOGAČÍK

Zosnulý bol dlhorocným členom Spoločnosti, obetavým aktivistom a členom výboru MS KSSČaS v Nedeci a mnoha rokov aktivnym ochotníkom miestneho divadelného krúžku. Odišiel od nás vzorný krajan, manžel a otec.

Cest jeho pamiatke!
MS KSSČaS v Nedeci

Krajanke

ŽOFIA BOGAČÍKOVEJ

hlbokú sústrásť v súvislosti s umrím manžela Antona Bogačíka vyjadruje

ÚV KSSČaS
a redakcia Života

Dňa 6. augusta 1988 umrel v Jablonke vo veku 77 rokov krajan

EUGEN ĽUBEK

Zosnulý patril k spoluakladateľom našej Spoločnosti na Orave. Bol členom výboru MS KSSČaS v Jablonke a členom obvodného výboru Spoločnosti na Orave. Odišiel od nás vzorný krajan a statoný človek. Čest jeho pamiatke!

MS KSSČaS v Jablonke
OV KSSČaS na Orave

fa Surmu malé pamiatkové darčesky — večné perá. Ocenenie sa dostalo aj Jozefovi Surmovi — pochvalný list s blažoželaniami od Vojvodského zväzu EŠK mu odovzdal Jozef Petrášek.

Druhý turnaj sa konal presne o týždeň, 14. augusta a zápolilo sa v ňom o pohár kr. Františka Petráška dovezený z USA. Zúčastnil sa ho okrem dvoch krempašských mužstiev iba jurgovský Murán. V takejto situácii sa účastníci rozhodli hrať každý s každým. V prvom zápase sa stretli Krempašania, ačko s běkom. Prekvapenie viselo na váske, lebo mladé běčko, vyhralo jeden set. No, nakoniec predsa zvíťazila skúsenosť a istota hračov z A-mužstva. V druhom zápase s Jurgovom hráci z A-mužstva zahrali opäť doslova slabco. Krempašanom chýbal dôraz a úprimne povedané aj hráč, ktorý ich posilňoval v prvom turnaji. Napokon však za mohutného povzbudzovania fanúšikov sa dokázali presadiť a vyhrali celý zápas 2:1. Tým získali ďalší pohár. V treťom zápase skúsenejší jurgovčania porazili Krempachy B a obsadili druhé miesto.

Takéto športové turnaje si zaslužia uznanie a pochvalu. Veľkodinski športovci nemajú veľa príležitosti na športovanie. Hlavn-

ným problémom je totiž nedostatok telocviční, ihrisk, športového náradia, ba aj finančných prostriedkov. Chýbajú tiež príležitosti pre vzájomnú konfrontáciu. A takéto turnaje sú dôkazom, že aj pri neveľkých nákladoch môžno urobiť skvelé športové podujatie, ktorého sa zúčastňuje skoro celá obec. Treba teda pochváliť nielen darcov pohárov a organizátora, predsedu Ľudového športového krúžku v Krempechach kr. Jozefa Petráška, ale aj všetkých hráčov, ktorí prejavujú veľa angažovanosti a záujmu o šport.

D. PODHORSKÝ

TYCHY

Snáď je to okružná cesta, ktorú sme si zvolili, ale keď to ináč nejde, chceli by sme sa na stránkach nášho krajského časopisu spýtať, preto sme nemali možnosť zúčastniť sa volejbalového turnaja o Pohár Spiša, ktorý je každý rok organizovaný pri príležitosti štátneho sviatku PLR v Krempechach, vraj v spolupráci s našou Spoločnosťou. Predsa potom, ako sme sa toho turnaja zú-



Niekto členovia volejbalového mužstva z MS v Tychách.
Foto: B. Knapčík

častnili v minulom roku, všetko vyzeralo veľmi dobre. Nadviazali sme dobré krajské a športové vzájomnosti a život celé podujatie zaujímavovo popularizoval.

Na tohtočný turnaj sme sa solidne pripravovali a urobili sme všetko, aby sme na ihrisku vypadli čo najlepšie. Možno si ľahko predstaviť naše sklamanie, keď sme tri dni pred odchodom na turnaj dostali telegram na

adresu MS KSSČaS na Sliczsku, v ktorom namiesto pozvania nám ÚV Spoločnosti písal: Neprichádzajte na turnaj... Veľmi futujeme, že sa tak stalo, snáď nám to znemožnilo získať pohár?

Boli by sme radi, keby sa celý vec vysvetlila. Pracujeme dobre, máme radi šport a na budúci rok by sme sa predsa len chceli zúčastniť na tomto turnaji.

KRIŠTOF KNAPČÍK

VÝROČNÉ VOLEBNÉ SCHÔDZE MS KSSČaS

JURGOV

Výročná volebná schôdza MS KSSČaS v Jurgove sa konala až v druhom termíne, teda 24. VII. kr., keďže v prvom, určenom v kalendári predzjazdovej kampane prišlo príliš málo členov. Schôdzu otvoril predseda MS, kr. Jozef Vojtas a správu o činnosti v uplynulom volebnom období prednesla tajomníčka MS kr. Anna Mačíkáková.

Jurgovská miestna skupina, — ako vyplývalo zo správy, — má 147 členov. Patrí k aktivnejším miestnym skupinám našej Spoločnosti, aj keď nevyužíva existujúce možnosti, v tom najmä vlastnú klubovňu, vari najkrajšiu, aké má naša organizácia. MS má svoj folklórny súbor, ktorého činnosť je značne obmedzená, keďže mu chýba kapela a kandidátov na hudobníkov, ktorých by Spoločnosť mohla zaškoliť a vyučovať hudobnými nástrojmi, zatiaľ nevidno. Zato veľmi živým a aktivným telesom je miestna dychovka, ktorá často hra a zúčastňuje sa na všetkých prehliadkach KSSČaS.

Z roka na rok, — zdôrazňovalo sa v správe, — stúpa počet jurgovských žiakov na vyučovaní slovenčiny. V školskom roku 1987/88 ich bolo 47. Zúčastňujú sa recitačných a iných súťaží a získavajú na nich odmeny. Pekný úspech dosahuje MS v popularizácii života. Jurgovčania predplácajú skoro 180 čísel, teda právom možno povedať, že ho čí-

viacerí, — už krakovské protokoly zabezpečovali o.i. prácu Jurgočanov na Slovensku.

Po schválení pracovného plánu na nastávajúce obdobie, na návrh revíznej komisie účastníci schôdze udeliли absolutórium ustúpujúcemu výboru, po čom pristúpili k voľbe nového výboru. A keďže dospeli k záveru, že doterajší výbor pracoval dobre, rozdiali sa mu predĺžiť mandát na nastávajúce volebné obdobie.

V záverečnom prejave predsedu MS kr. Jozef Vojtas podľačoval za dôveru a vyjadril presvedčenie, že v novom období mal by výbor pracovať kolektívne, lebo iba týmto spôsobom bude môcť splniť vytýčené úlohy.

JAN SPERNOGA

REPIŠKÁ

V klubovni MS sa 31. VIII. konala volebná schôdza Miestnej skupiny KSSČaS v Repiskách za účasti predsedu UV kr. Jána Motlitorisa a predsedu OV kr. Alojza Rusnáka. Otvoril ju predseda MS kr. Ján Repiščák, ktorý zároveň predložil správu o činnosti v uplynulom volebnom období.

MS v Repiskách — zdôrazňovalo sa v správe — zahrňuje iba časť obce, ale má až 110 členov (ďalší dva boli prijati práve na schôdzi — J.S.). Pýchou miestnej skupiny je krajská klubovňa, postavená z prostriedkov Spoločnosti, ktorá sa nachádza v jednej budove spolu s hasičskou remízou. Je hodne navštievovaná, najmä mládežou. Patrí k najnajväčším na Spiši, má neveľkú scénu a znamenite sa hodí na predstavenia divadelných kružkov a menších folklórnych súborov. Je výkonne zariadená, k čo-

mu prispelo i pekné drevené obloženie, ktoré urobili v klubovni v minulom roku z vlastných prostriedkov.

MS v Repiskách je právom hrdá na vyučovanie slovenčiny v miestnej základnej škole, ktoré tento rok navštievovalo 26 žiakov. Zároveň, čo treba zdôrazniť, sa na túto výučbu zapísalo z 10 žiakov druhej triedy až 9, čo znamená, že v novom školskom roku sa slovenský jazyk bude učiť asi 75 percent všetkých žiakov, čo je najvyšším percentom vo všetkých školách na Spiši a Orave.

V diskusii repiščanskí krajania medziiným podotýkali, že by bolo načasné, aby sa naše súbory a divadelné kružky prišli konečne ukázať aj do Repísk, kde doteď v podstate nikdy nechodili. Tak isto by radi videli v svojej klubovni inštrukora UV, aby im občas premietol nejaký zaujímavý slovenský film.

V pracovnom pláne na nové obdobie si repiščanská miestna skupina nastolila medziiným založiť Ľudovú kapelu a keď budú kandidáti — aj menší folklórny súbor. Pochopiteľne, budú aktívne propagovať život a rozširovať jeho čitateľskú základňu a, samozrejme, aj členskú základňu svojej MS.

Po správe revíznej komisie prítomní krajania udeliili absolutórium ustúpujúcemu výboru a zvolili nový výbor — prakticky v starom zložení. Iba na miesto členov z Bryjovho potoka dosadili nových, keďže v tejto časti Repísk bola založená nová miestna skupina.

Na záver schôdze predsedu MS Ján Repiščák podľačoval krajanom za dôveru a obrátil sa na členov výboru s výzvou o aktívnu účasť v krajskej činnosti a realizácii pracovného programu miestnej skupiny.

J.S.

Kedy nakupovať?

Zíjeme v období zavádzania druhej etapy hospodárskej reformy, keď sa ekonomiku uvádzajú na správnu koľaj (aspoň teoreticky), keď sa všetko napráva, dáva do poriadku, speje sa k rentabilnosti a uspokojovaniu požiadaviek pracujúcich. Znie to pekne, hoci skutočnosť býva často iná, najmä na vidieku.

Uvediem ako príklad obchodnú siel. V mestách, kde je predsa veľa obchodov, sú ich otváracie hodiny tak prispôsobené, aby mali čas nakupovať v dôchodeckom, i tý, čo musia pracovať. U nás v Kacvine a akiste aj v iných spišských a oravských obciach, otváracie hodiny nevyhovujú rolníkom. Máme totiž len jeden potravinársky obchod, ktorý je otvorený od 8. do 16. hod. Po-

čas senokosov, žatvy a ďalších období pilných polných prác, keď rolníci sú veľmi závislí i od počasia a už za svitania chodia do polí, nemôžu čakať až do 8 hod. na otvorenie obchodu. Zase keď sa vrátia z polí, už je dánno zatvorené. Kedy majú nakupovať? Veď rolník je tiež človek a má také isté požiadavky ako obyvatelia miest!

Hovorí sa sice že „rolník spi a v poli mu samo rastie“. Je to pravda, ale iba polovičná, lebo najprv treba všetko zasadíť buď zasiat, a keď už narastie – zozbierat z polí. V tom je podstata rolnickej práce, ktorá zabere najviac času, práce, ktorú nemožno meriať na hodiny. Robí sa ju bez ohľadu na čas, nezriedka i v noci (napr. zvážanie).

Preto zdá sa mi, že rolníkom, ktorí predsa musia vyžiť celú krajinu, treba uľahčiť ich prácu. Mal by k tomu prispieť i obchod a prispôsobiť týmto požiadavkam otváracie hodiny. Podľa mňa, keď to ináč nejde, aspoň v období pilných polných prác by potravinársky obchod mal byť otvorený dvakrát denne, napr. od 6. do 10. hod ráno a popoludni od 17. do 21. hod. Nie je to žiadna revolúcia a dá sa to – podľa mňa – ľahko uskutočniť. Roľníkov čas je vzácny a treba si ho väžiť.

Ďalšia vec, ktorá sa mi nepáči, je nerešpektovanie otváracích hodín v našom výčape piva. Mal by byť, podľa vyhlášky, otvorený popoludni do 19. hod. Nie som „pivár“, pijem pivo zriedkavo, ale pátrká sa mi stało, že už pred 18. hod. som našiel výčap zatvorený. Načo sú nariadenia, načo je zákonník práce a rôzne kontroly, keď sa nič nerešpektuje? A čo s kvalitou?

Neraz som videl v Nižných Lapšoch, ako plechové sudy s pivom celé dni ležali na horúcom slnku a čakali na odvoz. Asi nechali pivo dozrieť! Keď potom dovezú takéto pivo do našho výčapu (chýba na ňom tabuľa), ktorý nemá chladiace zariadenia, potom iba farbou pripomína pivov.

A ešte jeden problém. Kedysi sme mali obchod len v prispôsobenom obytnom dome, v ktorom pochopiteľne, bolo málo miesta na skladovanie tovarov. Dnes máme vybudovaný nový obchod, v ktorom sú skladovacie priestory tak isto skromné. Asi projektanta boleli zuby, že oponoval takú dôležitú vec ako je sklad v potravinovom obchode. Aj to sa potom odráža na kvalite potravín. Staže to prácu predavačkám a neprospevia to ani nám — zákazníkom.

J.B.

(meno a adresa v redakcii)

CHLIEB NÁŠ VEZDAJŠÍ...

Príbeh, ktorý chcem dnes opísť, sa začal vo februári tohto roku. Do našho obchodu v Novej Belej práve dovezli chlieb a pečivo. Poslal som preto dcéru, aby kúpila dva chleby. Keď doniesla a chcel som si ukrojiť krajec, mal som s tým problém. Totiž bochník iba zvonka vyzeral ako chlieb, zato stredka sa velmi nelíšila od ubitej hliny. Nechcelo sa mi veriť, že pekáreň, ktorá zásobuje naše obchody, vypeká takýto chlieb.

Nechal som všetko tak a pomysiel som si, že aj v tej najlepšej pekárni sa môže stať, že raz za istý čas vyrobí nepodařok. Avšak v lete opäť sa mi do-

stal do rúk takýto nevydarený „chlieb“ a keď som do tretice prednedávnom zase kúpil miesto chleba hlinenú atrapu, rozčílilo ma to a rozhodol som sa o tom napiisať.

Viem pochopiť, že sa v každom závode, teda aj v pekárni, výrobok niekedy nevydarí. Je to objektívne. Ale neviem pochopiť, prečo takýto nevydarený výrobok, v tomto prípade chlieb, dodáva pekáreň do obchodov? Veď si musí uvedomiť, že takýto chlieb sa nehodí na jedenie

a treba ho vyhodiť. V každom závode existuje osobitná kontrola výroby, ale v tejto pekárni asi uprečený chlieb nikto nekontroluje. A keď áno, tak si taktôľ kontrola neplní svoje povinnosti a treba ju vziať na zodpovednosť a potrestať. Sám som kedysi pracoval ako skladník v pekárni v Zakopanom, ale nikdy sme nemali žiadnu reklamáciu, lebo za najmenšie nedopatrenia hrozili prísné následky.

Dnes, v období zavádzania druhej etapy hospodárskej reformy,

keď sa odstraňuje nedostatky vo výrobe, by sa takéto prípady nemali vyskytovať. O to viac, že chlieb je dnes drahý a bochník stojí 85 až 90 zl. Nechcem tým povedať, že celá pekáreň zle pracuje. Väčšina iste pracuje dobre, ale pre darebákov by tam nemalo byť miesto!

A ešte jedno. Kedysi na každom chlebe bol nalepený štítek, na ktorom bola uvedená pekáreň, váha a cena chleba. Teraz nie je a nikto nevie, odkiaľ pečivo pochádza. A predsa týmto by sa zvýšila akási spoločenská kontrola pekárne. Treba sa nad tým zamyslieť.

JOZEF MIRGA

NOVÝ STÁNOK V KREMPACHOCH

Do redakcie nám poslal list nový dopisovateľ Života krajan Valent Petrášek, ktorého Krempachy zvolili na poslednej volebnej schôdzi. Vo svojom liste piše:

„Som rád, že môžem plniť aspoň malú funkciu pre dobro našej Spoločnosti. Mám 26 rokov a pracujem na stavbe v Novom Targu ako stolár. Budem sa snažiť verne opísť rôzne podujatia, u nás i v okoli. Život čítam veľmi rád, odteraz bude mojou povinnosťou robiť ho ešte krajsím. Redakcii Život želám všetko najlepšie.“

Obec Krempachy sa zase obohatila o ďalšiu stavbu. Je ňou stánok s ovocím a zeleninou, ktorý stojí v centre dediny oproti autobusovej zastávke. Vedie ho Kristina Pacigová a Boguslav Fryc. Svoju činnosť začal od 20. júla t.r. Je to pekná iniciatíva, keďže v Krempachoch žije viac občanov, ktorí pracujú mimo poľnohospodárstvo a potrebnú zele-

ninu a ovocie museli nakupovať až v Novom Targu. To, že takýto stánok bol v Krempachoch potrebný, sa ukázalo už v prvých dňoch jeho prevádzky. Za štyri hodiny tovar bol už vypredaný. Krempachy môžu byť pyšné na svoj stánok a slúžiť ako príklad pre iné spišské obce.

Kristina Pacigová a Boguslav Frycovi prajem veľa zákazníkov a Krempachom dobré nákupy.

VALENT PETRÁŠEK

ZVEROLEKÁR

NA VIDIEKU

Chcel by som poukázať na niektoré problémy, ktoré nám stážujú život. Na vidieku sú rolníci často odkázaní na pomoc zverolekára, ktorý musí prísť na každé gazdovstvo ošetriť nemočné zvieratá. V Jablonke je liečebňa pre zvieratá, ale žiaľ, zverolekár dostáva taký prídel benzínu, aký majú súkromníci t.j. 30 lit. na mesiac. Ak si uvedomíme, aká veľká je Orava, je zrejmé, že to vôbec nestáči. Zverolekári prichádzajú k rolníkom svojimi súkromnými autami, ale často sa stáva, že pre nedostatok benzínu musia čakať na autobusy, prípadne chodiť peši a to nielen v deň, ale aj v noci.

Myslím si, že zdravotné služby pre ľudí a tak isto aj pre zvieratá by mali mať zabezpečené podmienky pre vykonávanie svojho povolania. Treba si raz uvedomiť, že rolníci, ktorí živia celý národ, musia mať zaistenú aj lekársku pomoc. Prednedávnom som sám mal prípad, že mi kravu uhryzol nejaký jedovatý tvor a bola, potrebná okamžitá pomoc zverolekára. Prišiel s oneskorením, keď sa mu podarilo „zohnať“ benzín. A predsa niekedy o živote rozhodujú minúty.

EUGEN KOTT

ZDRAVOTNÉ STREDISKO BEZ LEKÁRA

Máme v našej obci zdravotné stredisko, ktoré poskytuje zdravotné služby obyvateľom troch obcí: Novej Belej, Krempach a Durština. Všetko by bolo v poriadku, keby nie... leto. Totiž v lete, keď prídu prázdniny, lekár dostáva dovolenkou a ide si na mesiac na rekreáciu. Je to správne, keď každý si po celoročnej práci musí oddýchnut.

Problém je v tom, že za tento mesiac naše tri obce ostávajú bez lekára, lebo ani zdravotníctvo,

ani gminný úrad nemyslia na to, že pre stredisko treba zabezpečiť zastúpujúceho lekára. Predsa tak sa robí všade. Keď niekto ochorie, musia naši ľudia chodiť k lekárovi až do Ostrowska, čo je už dosť ďaleko. Najhoršie sú na tom matky s malými deťmi, no a starí ľudia, pre ktorých je takáto cesta obťažná. A keď je potrebná rýchla pomoc, ľahko môže dôjsť k nešťastiu, lebo lekár nie je v stave z takej vzdialenosťi poskytnúť okamžitú pomoc. Autobusy bývajú zatlačené, preto je vôbec ľahko dostať sa do Ostrowska.

A predsa, keď lekár zo zdravotného strediska v Ostrowsku ide na dovolenkou, vtedy ho často zastupuje lekár z našho novobanského strediska. Neviem, preto sa tak robí, hádam nie preto, že na Spiši žijú krajania? Ja viem, že lekárov nie je príliš veľa. Zdá sa mi však, že aj s tými, čo sú, možno zabezpečiť lekársku starostlivosť v napätiom letnom období. Treba len racionálne plánovala dovolenky lekárov a nezabúdať na ich zastúpanie v lete, lebo všetci sme ľudia a máme právo na lekársku pomoc. Adresujem tieto prípomienky patričným orgánom Novobanského vojvodstva, zodpovedným za zdravotníctvo u nás, aby sa podobná situácia už neopakovala.

JOZEF MIRGA

ANGEL KARLIČEV

ROZPRÁVKA JESENNÁ

Chorá slávičia mamička sa nadivila z hniezda a pozrela na vtáča, ktoré si rosou umývalo pierka.

— Sláviček môj, chod' do vinohradu a nájd mi mi bobuľku žltého hrozna. Zažiadalo sa mi niečo sladké.

— Idem, mamička. Lež v hniezde a čakaj.

Sláviček roztiahol krídelká a letel k vinici deda Radojkova. Deda Radojkov sedel pod broskyňou a plietol prútený košík. Za jeho chrbtom ležala prázdná kanva od petroleja. Obas po nej udrel palicou a plašil drozdy, aby nezobrali hrozn. Sláviček si sadol na koník nad jeho hlavu a začal štebať.

— Deda Radojkov, — hovoril, — dovoliš mi odtrhnú jednu bobuľku hrozna pre moju chorú mamu? Leži v hniezde a čaká. Môžem?

Starec mu však neodpovedal, lebo slávičej reči nerozumel. Slávika prosba mu zneia ako pieseň — Vtáčka odletelo na dolný koniec vinice. Rozhodlo sa, že jednu bobuľu ukradne. Zletelo pod košatý vinič, no nedvážilo sa ju odtrhnú. Poobzeralo sa, či nezbadá nejakú na zemi. Pod vedľajším krikom našlo jednu puknutú. Len čo sa jej však dotklo, nad hlavou mu zarachotil dedo Radojkov s prázdnou kanvicou. Vystrašený slávik pustil hrozn a letel preč, čo mu sily stačili. Vrátil sa k chorej mame a začal jej

rozprávať o nebezpečenstve, v ktorom sa ocitol.

— Nič to, — vzdychla mama a začala ho nežne hladkať krídlom, — tú jednu bobuľku mi prinesieš inokedy. Keď dedo Radojkov obere vinicu, potom prehľadáš kríky a možno nájdeš nejakú zabudnutú.

Sláviček sa zarmútil, odletel do hory a tam si sadol na liesku. Vzdychol si. Začal spievať. Jeho pieseň bola taká smutná, že rozplakala biely kameň s čiernym číslom, ktorý stál zatlčený pri ceste. Kamenné slzy padali do prachu a len-len, že nazaplavili tenkonohého mravca, ktorý išiel náhodou okolo.

— Prečo pláčeš, kameň? — spýtal sa.

— Sláviček ma rozplakal. Jeho pieseň je taká clivá, že nemôžem zadržať slzy.

— Hej, spevá ik, — zvolal mravec, — prečo si rozplakal kameň?

Sláviček zletel dolu, sadol si na cestu k mravovi a všetko mu porozprával.

— Kvôli jednej bobuli hrozna smútis? — spýtal sa mravec. — Nič iné fa netrápi?

— Nie, — odpovedal slávik.

— Chod' teda k studničke, ktorá je pod vinohradom deda Radojkova. Na chodníku nájdeš nie jednu, ale dve žlté bobule hrozna. Včera dedo Radojkov priniesol veľký strapec hrozna a vložil ho ochladil do studničky. Keď hrozn vyberal, zo strapca odpadli dve najsladšie bobule. Pomyseľ som si: Ech, keby som tak mohol jednu dokončiť domov! No nemôžem. Bobuľa je taká ľahká a ja som slabý. Nevládzem ňou pohnú. Skús to ty.

Sláviček sa ponáhal k studničke a bobule tam naozaj našiel. Potešil sa, schytal ich do zobáčika a letel nazad. Keď letel popri mrazenisku, jednu bobuľu pustil pred mravčekove dvore a druhú odniesol svojej chorej mame.

Z bulharskej preložila
MIROSLAVA VRTIKOVÁ

EVA KOPÚNKOVÁ

List súdružke učiteľke

Toľko, ej, toľko krásnych slov
z duše mi vyviera,
všetky však neviem zachytiť
na hárok papiera.

Na biely listok ukladám
písmená — kvetiny,
v každej z nich vzdívam vám
hold vďaka úprimný.

Prajem vám život plný krás
ružami posiaty,
na radosť, úctu, priateľstvá
plodný a bohatý.

Na koniec listu prikladám
nezábudky — kviečok
ako symbol vriemej vďaka
od nás, vašich dieťok.



JÁN FEKETE

Čudné vtáky

Čože sú to za vtáky,
čo letia pod oblakmi?

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známeho poľského speváka vystúpujúceho na estrádach už vyše 15



rokov. Získal viacere ceny na domácich a zahraničných festivalech. Koncertoval o.i. v Sovietskom zväze, Československu, Bulharsku, NSR a USA, kde sa tešil veľkému úspechu. Skladba Ako prešiel deň v jeho predvedení získala v ľitateľskej ankete titul najlepšej pesničky 70. rokov. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Najlepšie odpovede odmeníme knihami.

* * *

V Živote č. 363/88 sme uvierajili snímku Maryle Rodowiczovej. Knihy vyžrebovali: Brigida Vojtasová a Alexandra Vojtasová z Jurgova, Mária Galovičová a Anna Vnetáková z Kacvina, Stanislav Hosaniak z Podskla, Anna Kolodejová z Novej Belej, Monika Fichalaková z Malej Lipnice, Renáta Schlegelová a Kristína Fräczeková z Nedece, Jániga Ventoríkova z Veľkej Lipnice, Alina Súrmová z Krempech a Vanda Bylina z Vyšných Lapšov.

VESELO SO ŽIVOTOM

— Koľko máš rokov?
— Čoskoro budem mať desať.
Ale zatiaľ mám šesť.

* * *

Súdružka učiteľka hovorí druhákom:

— Väčšia alebo menšia polovica neexistuje, pretože polovice sú vždy rovnaké. Ale vy si to určite nezapamätáte, lebo väčšia polovica z vás zase nedáva pozor!

* * *

Jurko s Vladkom maľujú byt. Jurko stojí na rebríku a v ruke drží štetku. Podide k nemu Vladko a vraví:

— Jurko drž sa štetky, beriem rebrík!

ČO JE TO?

Kto sa to tak hrdi
pri potoku vŕby!
Z jej konárov do diaľky
spievajú. Čo?....!
(yklatšíP)

Behí, skáče, bľačí.
Každému sa páči.
Mať ho drží nakrátko!
Čo si stráži?....!
(oktainhaj)

Popoludnie každé
ruch a zhon je v brázde.
Skoky, behy, zátačky
cvičia, kto? No....!
(ykičajaZ)

JOZEF JAKUBOVEC

Putá k domovu

Čím sme k domovu priviazaní?
Pavučinkou či reťazmi?

Nie sú to putá vody, zeme —
za dobrým srdcom putujeme.

MILAN ZELINKA

Množiny

Miško Svoreň, malý žiak,
či je vám len úbožiak!
Sám len, z celej dediny
nevie, čo sú množiny.
Narieka: — Ach, jajbože,
ktože mi len pomôže?

Pomáha mu babka, dedko,
strýko, stryná... Teta Dora
celá je z tých množín chorá.

Otec večer tíško stone:
— Radšej by som plával v
Hrone,
kosil lúky, rúbal kláty...
Ujo Fero, pomôž, zlatý!

Ujo Fero hovorí:
— Množiny sú potvory!

AKÝ JE DNES DEŇ?

TEXT A HUDBA: A. ČOBEJ



1. Ktože to uhádne, a-ký je dnes deň?



Z triedy je slávostne vyzdobená sieň.



Pesničky, radosť a v každej ruke kvet.



Že je dnes Deň učiteľov, vieme naspäť.

2. Pre všetky súdružky a pre triednu zvlášť,
zašumia pozdravy ako jarný dážď.
A skôr než zazvoní na zvončeku kov,
na tabuľu napíšeme tých pári vďačných slov:

3. Za vaše starosti, za ten krásny dar,
že vieme prečítať nielen šlabikár
a počty nie sú už pre nás hlavolam,
milí naši učitelia, stokrát vďaka vám!

Doma sú buchty sladšie, väčšie,
lebo ich naša mama peče.

Dáždik tam čapká, koník erdží
a lípa vonia tak, až lieči.



ČERNÝ MRAK

Byla sucho. Potoky a studánky byly bez vody. Nebyla voda na poli ani na louce.

Jednoho dne se ukázal černý mrak.

„Dej nám vodu,“ řekl člověk.

„Proč žádáš vodu?“ ptal se černý mrak.

„Člověk řekl: „Je sucho. Potoky a studánky jsou bez vody. Není voda na poli ani na louce. Kráva nedává mléko.“

Kra se ptal krávy: „Proč nedáváš mléko?“

„Nemám mléko, protože nemám zelenou trávu,“ řekla kráva.

Mrak se ptal země: „Proč nedáváš trávě vodu?“

„Nemám. Dej mi vodu, ty, černý mraku!“

Černý mrak dal zemi vodu. Země pila a pila. Dávala vodu trávě. Tráva se zelenala. Kráva se pásala na zelené trávě. Potom dala člověku mléko.

JAN VODŇANSKÝ

Šmidli pidli fidli

Šmidli fidli pidli
na točici židlí
stříhají tam holiči
dlouhé vousy kočičí.
Jen aby to stihli.
Šmidli fidli pidli.

Za pět minut přijde
obrovitý pudl,
kvůli eleganci
na svou ondulaci.
A že nerad čeká,
na kocoury šteká.
Než je holič namydli,
utečou mu ze židlí.

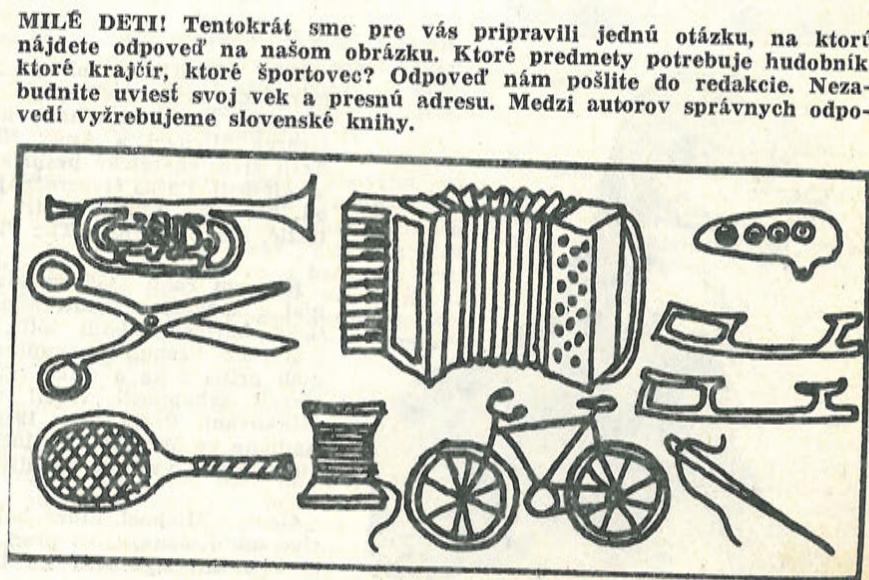
Šmidli fidli pidli;
štěkání je leká.

Jestli chceš být holič
pejsánků a koček,
tak si na ně polič,
a pak si je připíš,
šmidli fidli pidli,
na pokladní bloček.
Nabídní jim limo s ledem,
ale ať ti plati předem,
ochotně a bez prodlení
za mydlení, za holení,
za zlobení, za čekání,
za mňoukání, za štekání.
Šmidli fidli pidli.

VILIAM MARČOK

Tanečnice

Tanečnice s dáždničkami
preberajú nožičkami.
Schovali sa za pníčky?
Vidím iba dáždničky...



MILÉ DETI! Tentokrát sme pre vás pripravili jednú otázkou, na ktorú nájdete odpoveď na našom obrázku. Ktoré predmety potrebujete hudobník, ktoré krajčír, ktoré športovec? Odpoveď nám pošlite do redakcie. Nezabudnite uviesť svoj vek a presnú adresu. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujueme slovenské knihy.

OD ATÉN PO SOUL

(2)

VIII. olympijské hry (1924) sa konali opäť v Paríži za účasti 3084 pretekárov zo 41 krajín. Prebiehali len v letných športoch, lebo v tomto roku po prvý raz zorganizovali osvet Zimné olympijské hry v Chamonix. V Paríži po prvý raz štartovalo na OH družstvo Poľska. Plne tu zažiarila hviezda legendárneho finskeho bežca Paavo Nurmiho, ktorý vybojoval 5 zlatých medaili. Prvú zlatú a spolu až 9 medailí získali československí gymnasti.

IX. OH v Amsterdame (1928) sú známe tým, že na nich po prvý raz štartovali ženy v 5 atletických disciplinach. V hode diskom prvú zlatú medailu pre Poľsko vybojovala v novom svetovom rekordze (39,62 m) Halina Konopacka. P.J. Nurmi získal ďalšie 3 medaily (v tom 1 zlatú).

X. OH (1932) v Los Angeles sa pri menšej účasti (1338 pretekárov) zapísali do dejín vybudovaním prvej oficiálnej olympijskej dediny pre športovcov. Dve zlaté pre Poľsko získali Janusz Kusociński (10 km) a Stanisława Walasiewiczová (100 m) a pre Československo vzpierač Jaroslav Skobla.

Hry XI. olympiády v Berline (1936) prebiehali pod hákovým krížom zbrojaceho sa nacistického Nemecka. Najväčším hrdinom týchto hier bol americký atlét Jesse Owens, ktorý vybojoval až 4 zlaté medaily (beh na 100 a 200 m, skok do diaľky a štafeta 4 × 1000 m).

XII. OH v Helsinkách (1940) a XIII. OH v Londýne (1944) sa, žiaľ, nekonali v súvislosti s vypuknutím druhej svetovej vojny.

MOV predložil mandát Londýnu, ktorý sa tak v r. 1948 stal dejiskom XIV. olympijských hier. Najúspešnejšou atlétkou bola Holandská Francina Blankersová-Koenová, držiteľka 4 zlatých medailí (100 a 200 m, 80 m prek. a štafeta 4 × 100 m). Prvé úspechy slávili Emil Zátopek, ktorý zvíťazil na 10 km a na 5 km bol druhý.

XV. OH v r. 1952 pripadli predsa len Helsinkám. Ich hrdinom bol spomínaný E. Zátopek, víťaz behov na 5 i 10 km a v maratóne. Jeho manželka Dana Zátopková získala

zlatú medailu v hode oštěpom. V Helsinkách po prvý raz štartovalo družstvo ZSSR a hneď vybojovalo 71 medaili.

XVI. olympiáda v Melbourne (1956) je doteraz jediným podujatím, v ktorom časť súťaží (jazdeckctvo) sa konala v inom štáte. Zátopkovu štafetu prevzal tu Vladimír Kuc zo ZSSR, víťaz behu na 5 a 10 km. K najúspešnejším športovcom patrila sov. gymnastka Larisa Latyninová so 6 medailami (v tom 4 zlaté), a maďarská gymnastka Ágnes Keletiová (4 zlaté, 2 strieborné).

XVII. OH v Rime (1960) mali rekordnú účasť 5360 športovcov z 83 štátov. Poľskí športovci získali na nich až 21 medaili (7 päťstari) a celkovo obsadili 6. miesto. Plným leskom zažiarila nová šprinterská hviezda, trojnásobná víťazka Wilma Rudolphová.

XVIII. OH v Tokiu (1964), prvé na ázijskom kontinente, obohatili program hier o volejbal a judo. Novou kráľovnou v gymnastike sa stala čs. reprezentantka Viera Čáslavská (3 zlaté a 1 strieborná). Hlavným hrdinom hier bol plavec USA Donald A. Schollander (4 zlaté), veľkú kariéru začína Irena Kirszensteinová (1 zlatá, 2 strieborné).

XIX. olympiáda v Mexiku (1968) mala vysokú športovú úroveň. Po prvý raz na OH samostatne štartovalo družstvo NDR. Najúspešnejšou športovkou bola Viera Čáslavská (4 zlaté, 2 strieborné). Z množstva svetových rekordov najhodnotnejší vytvoril diaľkár USA Bob Beamon — 8,90 m.

XX. jubilejné Hry v Mnichove (1972) sa pre teroristický prepad a smrť 11 izraelských športovcov stali najčiernejším podujatím v olympijských dejinách. Americký plavec Mark Spitz získom 7 zlatých medailí vytvoril dnes neprekonaný rekord.

XXI. OH v Montreali (1976) priniesli, podobne ako v Mnichove obrovský úspech európskym športovcom, ktorí získali asi 70 percent všetkých medailí. K najväčším postavám Hier patria: rumunská gymnastka Nadia Comaneciová, gymnasta ZSSR Nikolaj Adriánov, plavec USA John Naber, plavkyňa NDR



OH 1952 v Helsinkách. Emil Zátopek vbieha na štadión vo víťaznom maratóne. Foto: archív

Kornelia Enderová a finský bežec Lasse Vierten.

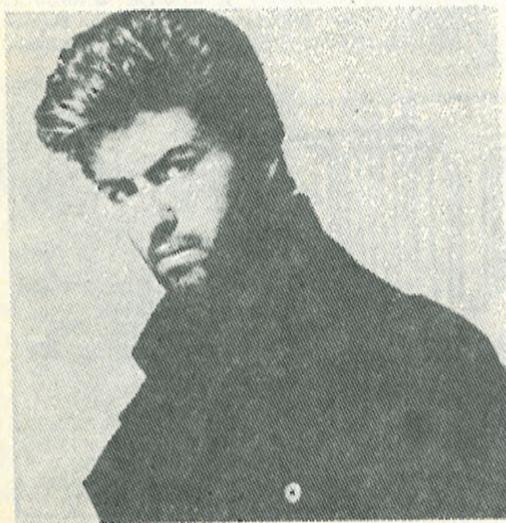
XXII. OH (1980) sa po prvý raz konali v socialistickej krajine — v Moskve. Žiaľ, následkom zúrivej protisosietkej kampanie sa ich niektoré západné krajiny nezúčastnili. Napriek tomu mali Hry vynikajúcu úroveň. K najväčším postavám patrili: sovietsky gymnasta Alexander Difatin — 8 medailí (v tom 3 zlaté), rumunská gymnastka Nadia Comaneciová — 4 medaily a plavkyňa NDR Caren Metschucková — 4 medaily. V súťaži družstiev Poľsko obsadilo vysoké 4. miesto.

XXIII. OH (1984) sa po polstoročí opäť konali v Los Angeles. Aj tu, podobne ako v Moskve, chýbali reprezentanti viacerých krajín, najmä socialistických, ktorí organizátori nemohli zaistiť bezpečnosť. Počas hier šprintér USA Carl Lewis vyrovnal Owensov rekord a podobne ako on získal 4 zlaté medaily.

JÁN KACVÍNSKY

Hviezdy
svetovej
estrády

GEORGE MICHAEL



Pred niekoľkými rokmi sa na európskych estrádach tešila veľkej popularite anglická hudobná formácia Wham, ktorú tvorilo duo George Michael a Andy Ridgeley. Predvádzali živé, energické pesničky, plné mladosti a sviežosti. Počas štvorročnej innovácie nahrali o.i. niekoľko singlov a tri LP-platne (Fantastic, Make It Big a The Final).

Koncom roku 1985 sa však obaja hudobníci a speváci rozhodli rozdieliť a začať sólistickú kariéru. Zistili totiž, že hranice ich tvorivého územia v skupine začali byť pre nich príliš úzke a ďalší rozvoj svojich tvorivých schopností videli v individuálnom účinkovaní. Preto v r. 1986 usporiadali na štadióne vo Wembley rozlúčkový koncert, na ktorý prišlo vyše 80 tis. divákov.

George Michael, ktorý bol hudobne a tvorivo ambicioznejší, už pred nástupom na sólovú dráhu figuroval na listinách hitparád

svojím sólovým hitom Careless Whispers. K svojej po rozchode prvej samostatnej nahrávke, prizval vynikajúcu sólovú speváčku Arethu Franklinovú. Krátko potom G. Michael nahral ďalšiu singlovú platňu, ktorej hudba vznikla pre pokračovanie známeho filmu Policie z Beverly Hills. Ako autor a interpret pesničky, predkladá nám v nej svoje osobné cítenie, založené na čiernoškém soule s využitím moderných zvukov elektroniky. Svoj interpretatívny výraz ponoril tu do drsnejších tónov a hlavný dôraz položil na sýtosť a prenikavosť spevu.

Veľká popularita pesničky, znásobená i uvedením filmu na plátna kin, umožnila Michaelovi vytvoriť potrebné základy pre realizáciu svojho prvého albumu. Objavil sa v predajniach v októbri 1987 pod názvom Faith (Dôvera). Už názvom spevák chcel povedať, že verí vo svoje schopnosti a chce vytvárať neskôr komercibilizované pesničky. V snahе prehovoriť vlastnými myšlienkami, použil v titulnej, rovnomennej skladbe obraz nefahkého prostredia ľudí bojujúcich za slobodu a rovnoprávnosť. Do každej skladby albumu vložil Michael melodickú chytľavosť, zaujímavý aranžmán, nápad a originalitu. Preto nebude prehnané tvrdenie, že každá skladba má šance stať sa šlágrom. V súčasnosti spevák pripravuje ďalšiu platňu, akiese rovnako dobrú. (js)

TAKOVÝ JE ŽIVOT

• Guinnesova kniha rekordů získala nedávno další položku: britský cestovatel, bývalý kapitán dálnej plavby George Migan jako první známý člověk v dějinách přešel pěšky celý americký kontinent ze severu na jih, z Aljašky do Ohňové země. Traša měřila přes 35 tisíc kilometrů; na to, aby je urazil, potřeboval 37 milionů kroků a sedm let putování.

• Po 60 letech řízení automobilu 102-letý obyvatel Quebecu William Pettes vrátil svůj řidičský průkaz. Za 60 let nezpůsobil ani jednu nehodu. Rozhodnutí rezignace z řidičského průkazu odůvodnil tím, že nechce ztratit pověst bezúhonného řidiče.

TÝDENÍK MOSKOVSKIJE NOVOSTI piše o několika statisících tuláků v SSSR. Jsou to mj. bývalí budovatelé kdysi slavných investic (BAM, Zejské a Burejské elektrárny aj.), kteří dnes jsou většinou sezónními dělníky. Ve Střední Asii působí pravdivý černý trh této pracovních sil, bez nichž by sklizeň některých zemědělských plodin byla nemožná. Dostávají 5 rublů denně a stravu. Žijí den ze dne a mnozí z nich nemají žádné osobní doklady. Ze statistických údajů vyplývá, že z 300 tuláků 200 už bylo trestáno; třetina je mladší než 40 let, většina je rozvedených. Ženy tvoří sedminu této skupiny.

• Britská tlač písala prednášnom o nákladnom spôsobe života prostredného syna kráľovnej Alžbety, prince Andreja. Ako fotograf-amatér chcel pre druhý album fotografií urobiť snímky stredovekého zámku Carrickfergus pri Belfaste v severnom Írsku. V lete sprevádzali do Belfastu prince dva ozbrojené vrtuňníky, zvláštna jednotka potápačov prehľadala nedaleký prístav, či tam nie sú mýny a deň pred príletom bezpečnosť s vyškolenými psami hľadala v zámku bomby. Na dôvažok princovu kamenu nosil profesionálny fotograf. Celá tato výprava stála britských daňovníkov, podľa výpočtu, asi 100 000 libier. V súvislosti s tým zlomyseľní radia princovi Andrejovi, aby sa zaobral svojím starým koníčkom, lietaním na vrtuňniku a modelkami, čo bude to oveľa lacnejšie.

• Sport-Tourist, odbočka v Gdyni, organizuje už niekoľko mesiacov autobusové zájazdy do Hamburga (NSR). Sprievodcovia týchto zájazdov sa zabávajú nevšedným počítaním. Totíž hľadajú, ktorým autobusom sa vráti viacel turistov. Zájazdov sa zúčastňujú skupiny od 35 do 40 osôb. Naspäť sa vracajú autobusy, sprievodcovia a... niekoľko výletníkov. Zo zájazdu v druhej polovici augusta t.r. sa vrátilo iba päť osôb. Bol to svojrázny rekord.

• Na maďarsko-rakúskom hranicom prechode v Kölszegu došlo k tragickej udalosti. Občan NDR Konrad Tiele si nevšimol, cestné znaky a ani signály ma-

darských pohraničiarov, aby sa zastavil, ale rozhnal svoje auto a veľkou rýchlosťou udrel do spustenej hraničnej závory. K. Tieles zahynul na mieste. Pohraničiaři s pomocou hasičov vytiahli z auta 28-ročnú Marinu Richterovú-Pannickeovú a jej 8-ročného syna Rena Pannicke. Po poskytnutí prvej pomoci ranených odvezli do nemocnice.

• V americkom štate Arizona je mesto Eden ďaže raj. Hoci tento názov nemá nič spoločné s biblickou „rajskou záhradou“, v ktorej bývali Adam a Eva, predsa spôsobuje mnoho problémov obyvateľom a miestnym orgánom.

Do „raja“ by chcel prísť každý, hoci aj po smrti. Preto do Edenu tiahnu pohrebné spievody z rôznych oblastí Spojených štátov. Z roka na rok stúpa počet hrobov na tamojšom cintoríne a už mnohonásobne prekročil počet obyvateľov tohto mesta.

CITÁTY —

NÁZORY

Chceme-li v Polsku skutečně intenzívne rozvíjet spolupráci se zahraničím a pobízet zahraniční partnery, aby investovali v naši zemi, musíme ji učinit atraktívnejšou pro zahraničí, než je tomu dnes. Teng Siao-peching, mluvčí dlouhotrvalej otevřené politiky správně konstatuje, že chceme-li Čínu, aby do ní přicházel západní kapitál, musí kapitalistům dovolit, aby dobře vydělávali. Podobně v Polsku; chceme-li povzbudit zahraniční partnery, aby investovali v Polsku, musíme pro ně vytvořit větší daňové zvýhodnění, a především jim musí být povolena hospodářská činnost prakticky bez omezení. (Józef Kaleta v Odrodzeniu).

REFORMA. Utvorenie koalicie reformátorových síl v Poľsku je — podľa môjho presvedčenia — možné iba pomocou politickej reformy, hoci aj obmedzenej, ale autentickej pre každého. Totíž iba reformovaný politický systém by sa mohol stať základom pre vytvorenie koalicie, ktorá by bola schopná vyvinúť výrobnú činnosť a mala širšiu spoločenskú podporu. Bez politickej reformy budú hospodársku reformu považovať za ďalšiu operáciu stranicko-štátného aparátu, nariadenú zhora. Reforma je vždy dieľom orgánov moci, ale bude vydareným dieľom iba vtedy, keď ho podporia masy, tzn. vtedy, keď masy uznajú mocenský systém za reprezentatívny pre svoje hodnoty a záujmy. Táto podmienka nie je zatiaľ splnená. Preto podaktori vidia reformu ako pôsobnosť v prospech normalizácie, nezávisle od zámerov časti orgánov moci. Reforma bude vieryhodná vtedy, keď orgány moci, ktoré ju realizujú, budú uznané za zvolené demokraticky (Prof. Witold Morawski v Kultuře).

Kto hovorí, seje... kto počúva, žne. (Pythagoras)

V živote prežívame, žiaľ, len dve opravdivé lásky: prvú, ktorá umiera a poslednú, pre ktorú sa umiera. (A. Dumas)

Ešte som nestretol nikoho, kto by miloval cnosť tak, ako krásu. (Konfucius)

Nie v šťastí, ale v nesťastí môže človek prejať svoju skutočnú veľkosť a cnosť. (F. Schiller)

V láske mládenci platia za to, čo robia, zasa starci za to, čo nerobia. (P.A. Beaumarchais)

ZO ŠÍREHO SVETA

Vedeči z Rockefellerovej univerzity v New Yorku pod vedením Rudolpha L. Leibela skúmali tučné ženy, ktoré sa podrobili odťučňovacej kúre pomocou patričnej diéty. Ich hmotnosť klesla o 10 perc., ale meranie písia a bočov ukázalo, že sa proporcie ich tela, žiaľ nezmenili. To znamená, že vďaka odťučňovaniu ženy celkovo schudli, ale nestali sa driečnejšie.

Výskumy ukázali, že existujú charakteristické vzory príberania, odlišné u mužov a u žien. U žien má prevahu typ „hruška“, čo znamená, že nadmerné množstvo tukového tkaniva sa usadzuje predovšetkým na stehnách a bedrách; u mužov zasa dominiuje typ „jablko“, čo znamená, že sa tuk usadzuje hlavne na bruchu a žalúdku. Práve to spôsobuje vznik nových proporcií v postave a, ako dokázali spomínané výskumy, sama diéta neprinavrati dávnu postavu.

Prečo organizmus tak nerovnomerne rozmiestňuje zásoby tuku? Žiaľ, vedeči ešte nepoznajú odpoveď, ale počas výskumu urobili zaujímavé pozorovania.

„Mužský“ vzor váhového prírastku, najmä na bruchu, sa častejšie spája so srdcovou chorobou, ako „ženský“, s tukom hlavne na stehnách a bedrách. Vznikol teda skutočne vážny dôvod, aby vedeči podrobnejšie preskúmali tieto dva odlišné spôsoby tvorzenia a bližšie sa oboznámili s mechanizmom tohto javu, teda aj jeho príčinami.

Ak objavia spôsob redukovaania zásob tuku na určitých miestach tela — bruchu u mužov, ako aj stehnách a bedrách u žien — požadovaný pokles hmotnosti nebude tak veľký, ako po prísnnej

diéte. Zatiaľ ešte nevedno, ako by sa dalo urobiť takéto „čiastočné“ odťučňovanie, hoci sa už črtajú isté možnosti. Zatiaľ vieme, že ide o proces, ktorý je opakom „selektívneho“ tučenia.

Výskumy tukových buniek sú podľa vedečov rovnako dôležité ako napr. výskumy mozgových buniek; tukové tkanivo je skladom energetických zásob organizmu, ktorý sa zároveň podieľa na procesoch spojených s fungovaním telesných orgánov človeka a jeho zdravím. Odťučňovanie má ešte stále veľa tajomstiev.

VIEŠ, ŽE...?

EKOLÓGIA A ZDRAVIE

Rôzne výskumy dokazujú, že zneistenie prostredia môže spôsobiť poruchy ľudského organizmu, v tom poruchy plodnosti. Týka sa to predevšetkým mužov. Všetko sa začína už po prichode na svet, kedy robíme prvé chyby vo volbe jedla. Pijeme mlieko s olovom, jeme toxicú zeleninu obsahujúcu veľké množstvo olova a kadmia, vydychujeme vzduch skazený výfukovými plynnimi z áut, kysličníkom sŕčitým a kysličníkom dusitým. Znečisťujeme prostredie rôznymi smetiškami priemyselných odpadkov (napr. v Novej Belej), ktoré narušujú rôzne funkcie ľudského organizmu.

Zeny príliš dbajú o svoju krásu preto prestávajú dojčiť a namiesto toho dávajú dojčiatam previtaminizované jedlá, najmä v mestách. Výsledkom je narušený rozvoj detského organizmu. Preto neprekupuje, že štatistika potvrzuje zvýšenú úmrtnosť predevšetkým mužov, na čo má vplyv skazené prostredie, nepriaznivé pre citlivý mužský organizmus.

U dospelých mužov sa stále častejšie zisťuje poškodenie spermatozoidov, ich menšiu pohyblosť a dokonca hynutie, spôsobené zlými ekologickými podmienkami. Výsledkom býva neplodnosť, potraty u žien, alebo príchod na svet detí s organickými chybami.

Mimoriadne ohrození sú rolníci, ktorí nedodržujú zásady používania chemických prostriedkov na ochranu rastlín, podceňujú význam používania masiek a ochranných odevov. V snahe o zachovanie vlastného zdravia, zdravia rodiny a tých, „o budúť poľnohospodárske produkty, treba dodržiavať patrénne proporcie hnojív a chemických prostriedkov, nevypísať dobytok v priekopach pri cestách, kde tráva obsahuje viacel olovo atď.

O tom, ako predchádzať znečisteniu prostredia a ako toto prostredie ohrozuje najmä organizmus mužov, malí by sa rolníci dozvedieť z čitateľných návodov, povinne pripojených k umelým hnojivám a iným chemickým prostriedkom, ktoré sa používajú v poľnohospodárstve. Dôležité uvedomovacie úlohy môže tu splniť miestna zdravotná služba.



KRZYWICE I INNE CHOROBY
PRZYCHÓWKI
SPOWODOWANE BRAKIEM
SOLI MINERALNYCH
I WITAMIN

Czasem na wiosnę zdarza się, że małe zwierzęta, które do tej pory jadły normalnie i wyglądały na zdrowe, nagle zaczynają kuleć albo nawet nie mogą wstać. Kiedy indziej znów młode, mimo dobrego żywienia, nie rośnie, cierpi na anemię, występują u nich objawy krzywicy i z biegiem czasu zwierzęta chudną i opadają z sił. Wyniszczone chorobą zwierzęta niejednokrotnie piją mocz lub gnojówkę, zjadają nawóz i ściółkę lub lizą się. Cieletka i jagnięta zjadają sierść, szmaty lub inne niejadalne przedmioty. Objawom tym często towarzyszy biegunka. Przyczyną takich schorzeń jest niedobór w organizmie niektórych składników mineralnych i witamin, spowodowany przez żywienie takimi paszami, w których składniki te zawarte są w niedostatecznej ilości. Pasze zielone zawierają dostateczną ilość tych składników, natomiast w paszach zimowych, zwłaszcza żółtego.

zebranych, często jest ich za mało. Sole mineralne dostarczone zwierzęciu z paszą potrzebne są do budowy i rozwoju organizmu, pomagają w trawieniu pokarmów i innych czynności życiowych organizmu. Od zawartości soli mineralnych w paszy zależy prawidłowy rozwój kości, prawidłowe działanie mięśni i nerwów. Sole mineralne są też niezbędnymi składnikami stałego rosnących włosów, rogów i kopyt czy raci. Jeżeli miody organizmu nie otrzymają dostatecznej ilości soli mineralnych, zle się rozwija, powstaje wówczas krzywica, zwierzęta tracą apetyt i chudną. Mając paszę ubogą w sole mineralne, trzeba do karmy dodać soli kuchennej, kredy szlamowanej, oraz gotowych mieszanek mineralnych, które można nabyć w gminnych spółdzielniach. Mieszanek kupowanych nie można dodawać do paszy w zbyt dużej ilości, aby nie spowodować zatrucia zwierząt. Trzeba je dawać według wskazówek podanych na opakowaniu. Należy przypomnieć, że szczególnie małe zwierzęta i ciężarne samice powinny być dokarmiane paszami zawierającymi dużo składników mineralnych. Do pasz takich należą: lucerna, koniczyna i wyka. Zwierzęta prócz soli mineralnych potrzebują do życia jeszcze witamin. W dobrych paszach witaminy znajdują się w ilości wystarczającej do normalnego rozwoju organizmu. U zwierząt szczególnie młodych, żywionych przez dłuższy czas paszami ubogimi w witaminy występują zaburzenia w organizmie, wskutek

czego są one ogólnie osłabione, nie rosną i są skłonne do chorób. Różne rodzaje witamin oznaczone kolejnymi literami alfabetu A, B, C, D itd. Poszczególne witaminy działają różnie, to znaczy zabiegają różnym chorobom. W rozwoju młodzieży szczególnie duże znaczenie mają witaminy A i D. Brak witaminy A powoduje u młodzieży zatrzymanie wzrostu, utratę wzroku (kurza ślepoty) i skłonność do chorób płuc. Samice ciężarne odżywiane paszą bez witaminy A rodzą ślepe młode. Witamina D zwana witaminą przeciw krzywiczną, również odgrywa doniosłą rolę w rozwoju młodych organizmów. Od zawartości w paszy tej witaminy zależy prawidłowa budowa i silny rozwój kości zwierzęcia. Brak tej witaminy oraz składników mineralnych jak wapnia i fosforu, powoduje u młodzieży chorobę zwaną krzywicą. Witamina D może wytworzyć się w organizmie zwierząt pod wpływem bezpośredniego działania promieni słonecznych, dlatego tak ważne jest przebywanie młodych zwierząt na okólniku lub pastwisku. Młode zwierzęta przebywające na świeżym powietrzu nigdy nie chorują na krzywicę, bo słońce zapobiega tej chorobie, a nawet ją leczy. Z młodych zwierząt na krzywicę najczęściej chorują cieletka i prosięta przebywające w ciemnych pomieszczeniach. Aby nie dopuścić do tej choroby trzeba zwierzętom dawać w okresie letnim dużo zielonki, w zimie zaś dodać do paszy dobrego słodkiego siana lub plew z sianem,

lucerny czy koniczyny. Wskazane też jest dodawanie do pokarmu kredy szlamowanej, mączki miesięcznej i trunu (codziennie łyżkę do herbaty dla prosienia (łyżkę stołową dla większej sztuki). Dobre pastwisko i zielonki dostarczają zwierzętom wszystkich składników mineralnych i witamin niezbędnych do normalnego rozwoju organizmu. Dobrze przygotowane kiszonki z młodych zielonek także zawierają niezbędne składniki mineralne i witaminy. Również siano, jeśli nie było zmoczone przez deszcz, skoszone przed kwitnieniem traw i szybko wysuszone, zawiera ich dużo. Najlepsze jest siano z roślin motylkowych — lucerny, koniczyny lub seradeli. Siano zebrane z łak kwaśnych jest małowartościowe, ponieważ wcale nie zawiera soli mineralnych i witamin. Ziarno zbóż jest na ogół ubogie w witaminy A i D, natomiast bogatsze w sole mineralne. Mączki mięsne i kostne nie zawierają w ogóle witamin ale za to dużo soli mineralnych. Mleko od krów prawidłowo żywionych zawiera dużo witamin i składników mineralnych. Z okopowych cennym pokarmem dla młodzieży jest marchew, zwłaszcza czerwona.

ZAPALENIE JELIT U ŚWIŃ

Karmienie świń paszami spleśnialnymi lub nadgnitymi wywołuje zawsze zapalenie jelit. Nagłe przejście z paszy suchej na zielonkę lub na odpadki kuchenne również powoduje schorzenie jelit. Jednym z głównych obja-

ZUZKA VARÍ

CO NA OBĚD?

HORÁCKÁ HOVĚZÍ PEČENÉ. Rozpočet: 600 g hovězího zadního masa, 50 g slaniny, 100 g oleje, 100 g kořenové zeleniny, 20 g hladké mouky, nové koření, pepř celý, 100 g šípkového protlaku nebo rozvařeného šípků, lžice cukru, 0,5 dl červeného vína, 50 g oleje.

Hovězí maso protkneme slaninou, osolíme, opepríme a opeče me na části oleje. Na plátky nakrájenou zeleninu a cibuli osmažíme do růžova, přidáme cukr a vše necháme trochu zkaramelizovat. Zalijeme vodou, přidáme koření, citronovou kůru, šípkový protlak a opečené maso. Vše dusíme do měkké. Měkké maso vyjmeme a šávu zahustíme světlou jiškou. Zalijeme vodou a prováříme. Provařenou omáčku přecedíme, ochutnáme vínem, zjemníme máslem a krátce převaříme. Vhodnou přílohou jsou houskové knedlíky.

TVAROHOVÉ KOBLIHY. Rozpočet: 500 g měkkého tvarohu, 6 žloutků, sůl, 60 g droždí, 100 ml mléka, 100 g másla, 450 g hrubé mouky, 150 g tuku na smažení, 150 g moučkového cukru.

V misce utřeme žloutky se špetkou soli a prolisovaným tvarohem, přidáme rozdrobené droždí rozpuštěné ve vlažném mléku,

rozechřáté máslo a nakonec vmlíme mouku. Těsto nemá být příliš tuhé. Pak těsto rozválimo na placku silnou asi 10 mm, vykrájme z ní kolečka, která necháme na vále vykynout. Koblihy smažíme rychle na rozechřatém tuku po obou stranách dorůžova. Podáváme ihned po dohotovení na teplém talíři, posypané cukrem jako moučník nebo neposypané jako přílohu k dušené zelenině.

ZEMIAKOVÁ POLIEVKÁ Z OPEČENÝCH ZEMIAKOV. Rozpočet: 1,5 lit. vody, 0,25 lit. kyselé smotany, 300 g zemiakov, 100 g masla, 50 g šampiňónov, 1 menší cibula, 100 g klobásy, alebo iné udineniny, 1 žltok, sůl, zelená petržlenová vňat.

Ošúpané zemiaky zalejeme vodou, osolíme a uvaríme skoro do mäkkosti. Vodu odlejeme, zemiaky pokrájame na plátky a oprážíme na masle do zlata. Oprážené zemiaky zalejeme odliatým vývarom zo zemiakov, přidáme otistené a na plátky pokrájané šampiňóny, cibulu, na rezance pokrájanu klobásku alebo udené máslo a jemne posekanou petržlenovou vňat. Povaríme a nakonec přidáme žltok rozmetaný v kyselé smotane. Je to jemná výživná polievka.

ZEMIAKOVÁ PIZZA. Rozpočet: 1 kg zemiakov (ošúpané a v slané vodě uvarené), 5 vajec, 250 g uvareného a na pásky pokrájaného bôčika, 200 g klobásy pokrájané na kocky, 700 g spaných rajčákov, ošúpaných a

na plátky pokrájaných, 350 g jemného žltého syra, sůl, černe korenie.

Zo zemiakov urobíme kašu, do ktorej pridáme žltky. Z bielkov ušľaháme sneh, ktorý opatrné zamiešame do kaše. Često rozdeľíme na plech (nie veľmi hrubo), obložíme bôčikom, klobásou, rajčiacimi, osolíme a nakoniec položíme na vrch kúsky syra. Pečieme v prehratiej rúre pri strednej teplote asi 25 minút.

ZEMIAKOVÉ GULKY VYPRÁŽANÉ. Rozpočet: 400 g varených zemiakov, 40 g masla, 1 vajce, sůl, 80 g udeného bôčika, 10 g priškrového cukru, trochu mlieka. Na obalenie 1 vajce, strúhanka a olej na vyprážanie podľa potreby.

V šupke uvarené zemiaky očistíme a prelisujeme. Maslo vymiešame do peny, pridáme žltok, sůl, posekaný bôčik, z bielka ušľahávaný sneh, v troche mlieka rozpustený cukor a prísady spojíme s prelisovanými zemiakmi. Z dobre premiešanej zmesi formujeme gulky veľkosti orecha, obalíme v rozhľahanom vajci a strúhanke. Vyprážame na tuku do červena a podávame s dusenou zeleninou.

hrášku, 1 cibule, 1 přírodní jogurt, citronová šťáva, cukr, mletý pepř, lžice hořčice, 4 rajčata, 2 natvrdo vařená vejce, 2 lžice pokrájeného kopru, sůl.

Jogurt rozmícháme s citronovou šťávou, cukrem, solí a pepřem. Do zálivky vmlíme hořčici a ocezený hrášek a na kostičky nakrájenou cibuli. Salát dobře rozmícháme a necháme v chladu rozležet. Při podávání rozložíme na talířky na díly nakrájená rajčata, přidáme salát a posypeme ho na kostičky nakrájenými vejci a koprem. Podáváme s pečivem jako lehkou pikantní veteři.

OSLÁVENCOM

ZEMIAKOVÝ ZÁVIN S JABLKAMI. Rozpočet: 300 g zemiakov, 250 g hrubej mýky, 1 prášok do pečiva, 1 vanilkový cukor, 3 vajcia, 750 g zrelých jabĺčok, 65 g hrozienok, 65 g cukru, 1 kávová lžička mletej škorice, 100 g masla.

Den predtým uvarené zemiaky postrúhameme, pridáme mýku, prášok do pečiva a dobre premiešame. Pridáme cukor, maslo, vanilkový cukor a vajcia a rýchlo vypracujeme tuhé cesto (podľa potreby pridáme ešte mýku, aby cesto nebolo lepkavé). Vyvalíme štvorec 300 × 400 mm, na ktorý nasypeme pokrájané jabĺčka, hrozienka, cukor a škoricu.

SALÁT

SALÁT ZE ZELENÉHO HRÁŠKU. Rozpočet: 600 g sterilovaného nebo čerstvého vyloupaného

wów choroby jest biegunka. Kal jest wtedy rzadki, wodnisty, koloru szaro-gliniastego lub brązowego, nierzaz z domieszką śluzu lub krwi. W takim przypadku trzeba zaprzestać podawania karmy, która wywołała chorobę. Przez 48 godzin należy stosować ścisłą dietę, nie dawać nic do jedzenia. Jako lekarstwo podaje się węgiel leczniczy w ilości 10–20 gramów (1 łyżeczkę od herbaty) na sztukę. Aby zapobiec chorobie należy przestrzegać następujących zasad higieny żywienia. 1) unikać zadawania zepsutej karmy 2) nie podawać nadkwaśniałego mleka 3) po każdym nakarmieniu świń usuwać z koryta resztki karmy 4) często myć koryta 5) nie przygotowywać karmy na zapas.

LISZAJ STRZYGĄCY U KONI

Jest to pasożytnicza choroba skór, która powoduje grzybek. Zakażenie następuje przy zetknięciu się koni zdrowych z chorymi lub przez zanieczyszczoną grzybkiem paszę, ściołkę, czy przedmioty służące do pielęgnowania koni. Grzybek niszczy sierść, która wskutek tego staje się krucha i lamie się. Powstają w ten sposób małe lub większe lysinki z wysztyzoną jakby w tych miejscach sierścią. Skóra lysinek pokryta jest strupem. Liszaj skrystygający najczęściej występuje na grzbietie, bokach, szyi i głowie zwierzęcia. Konia takiego należy poddać leczeniu przez lekarza.

H. MACZKA

Stočíme, potřeme maslom a pečíme v teplote 200–250°C asi 25–30 minut do zlatohneda.

ŠETŘÍME V KUCHYNÌ

KVĚTÁKOVÉ ŘÍZKY

Rozpočet: 0,5 kg květáků, 2 vejce, 1 žloutek, hladká mouka, strouhaná, 2 lžice mléka, pepř, sůl, olej na smažení.

Květák nakrájíme na kousky, vložíme do malého množství vařící osolené vody a podusíme do polomíkkę; potom ho zecíme a na drobno poskíme. Přidáme 1 vejce, žloutek, 20 g hladké mouky, sůl, pepř, trochu strouhané a dobré promícháme. Z hmoty uděláme 8 menších řízků, obalíme je v mouce, ve vejci rozlehaném s mlékem a ve strouhané a osmažíme po obou stranách do zlata na rozpáleném oleji. Vhodnou přílohou je bramborová kaše a míchaný kompot.

ODPOVĚD:

Máš postřeh? — První obrazec v druhé řadě není složen pouze z úseček.



TERMINY URZĘDOWYCH ODPOWIEDZI

Każdy z nas raz na jakiś czas zwraca się na piśmie do różnych instytucji czy też urzędów z prośbą o załatwienie sprawy. Nierzadko są to dla zainteresowanych problemy bardzo istotne, ciekające więc z niecierpliwością na odpowiedź. Czasami odpowiedź nadchodzi szybko, czasami jednak nie można doczekać się reakcji ze strony urzędu, do którego zwróciliśmy się ze swoim problemem. W jakim terminie organy administracji państowej zobowiązane są załatwić sprawę i udzielić odpowiedzi interesantowi?

Kwestie te, wbrew opiniom niektórych osób, nie są pozostawione swobodzie urzędniczej, uregulowane są bowiem w kodeksie postępowania administracyjnego. Art. 35 kpa stanowi, że organy administracji państowej obowiązane są załatwiać sprawy bez zbędnej zwłoki. Zgodnie z tym przepisem niezwłocznie powinny być załatwione sprawy, które mogą być rozpatrzone w oparciu o dowody przedstawione przez stronę lub o fakty i dowody powszechnie znane lub znanie organowi z urzędu. Jeśli sprawa zgłoszona przez interesanta wymaga przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego, załatwienie jej powinno nastąpić nie później niż w ciągu miesiąca. Stąd prawdopodobnie przekonanie wielu naszych Czytelników iż powinni otrzymać odpowiedź w ciągu miesiąca.

W przypadku spraw szczególnie skomplikowanych, załatwienie ich powinno nastąpić nie później niż w ciągu dwóch miesięcy od dnia wszczęcia postępowania wyjaśniającego. Natomiast w postępowaniu odwoławczym — w ciągu miesiąca od dnia otrzymania odwołania.

Jeśli organ administracji państowej nie jest w stanie załatwić sprawy w terminie, obowiązany jest zawiadomić strony, podając przyczyny zwłoki i wskażując nowy termin załatwienia. Jeśli opóźnienie wynika z przyczyn niezależnych od urzędu, organ administracji ma również i w tym przypadku obowiązek zawiadomienia stron o opóźnieniu. Zdajemy sobie sprawę, że takie postępowanie urzędu jest raczej teoria. W praktyce urzędu najczęściej nie zawiadamiają stron o przyczynie zwłoki, ani też o nowym terminie załatwienia sprawy. Przypomnijmy ponadto, że zgodnie z kodeksem postępowania administracyjnego stronie służy odwołanie do organu wyższego stopnia na niezałatwienie sprawy w terminie określonym w kpc. Jeśli odwołanie jest uzasadnione, organ wyższego stopnia wyznacza dodatkowy termin oraz zarządza wyjaśnienie przyczyn i ustalenie osób winnych niezałatwienia sprawy w terminie. Pracownik, który z nieuzasadniono-

nych przyczyn nie załatwiał sprawy w terminie, podlega odpowiedzialności porządkowej lub dyscyplinarnej albo innej przewidzianej w przepisach prawa.

RENTA POLSKA I ZAGRANICZNA

W dniu 1 lipca wszedł w życie przepis, który ma duże znaczenie dla wielu emerytów i rentników. Jest to rozporządzenie ministra pracy i polityki socjalnej z 13 czerwca br. (Dz. U. nr 21) w sprawie wypłacania świadczeń emerytalno-rentowych w związku ze świadczeniami rentowymi z instytucji zagranicznych.

Dotyczył w takiej sytuacji wypłaty polskie były obniżane. Obecnie osoby otrzymujące emerytury i renty na podstawie ustawy z 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin oraz świadczacy rentowe z instytucji zagranicznych dostają polskie świadczenia w pełnej wysokości (chyba że umowy międzynarodowe stanowią inaczej).

W nieco innym sposobie jest uregulowana wypłata w razie zbiegu prawa do świadczeń polskich i zagranicznych w ustawie o zatrudnieniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin z 29 maja 1974 r. (Dz. U. nr 13 z 1983 r.). Zgodnie z art. 59 ust. 2 renty polskie należne inwalidom wojennym, przyznane na podstawie ustawy zmniejsza się o 1750 zł., natomiast renty rodzinne o 1250 zł.

RENTA PO POWROCIE Z ZAGRANICY

W czasie pracy na budowie w NRD pan R. zachorował. Po powrocie do kraju nie wrócił już do pracy, gdyż lekarz skierował go na rentę inwalidzką. Czytelnik ma wątpliwości co do obliczenia renty, za podstawę której przyjęto jego zarobki przed wyjazdem.

Zasady obliczania renty i emerytur w takich wypadkach normuje rozporządzenie Rady Ministrów z 9 marca 1984 r. (Dz. U. nr 17 z późn. zmianami).

Ponieważ pan R. nie podjął już pracy po powrocie do kraju, za podstawę wymiaru jego renty inwalidzkiej należy przyjąć przeciętne miesięczne wynagrodzenie z ostatnich sześciu miesięcy zatrudnienia przed wyjazdem. Jeżeli w czasie nieobecności w kraju pana R. zarobki w jego zakładzie bardzo się zmieniły, ma on do wyboru inny sposób obliczania podstawy wymiaru renty. Podstawę tę może stanowić przeciętne miesięczne wynagrodzenie osiągane w kraju (w tym czasie, gdy Czytelnik pracował za granicą) przez innych pracowników zatrudnionych w tym samym lub podobnym charakterze, w jakim pan R. zatrudniony był przed wyjazdem. Wniosek o rentę kompletnie oczywiście macierzysty zakład pracy.

SPADEK PO TEŚCIACH

„Teściowie moi mieli mała nieruchomość. Po ich śmierci (1952 r.) pozostało czworo dzieci. Troje z nich żyje, mój mąż, czyli czwarty z rodzeństwa, zmarł w 1974 r. pozostawiając mnie i dwie dzieci. W postępowaniu spadkowym sąd w swoim orzeczeniu

uznał, że po synu czyl moim mężu dziedziczą tylko moje dzieci, a ja nie, gdyż dotyczy to spadku po teściach. Trudno mi się z tym orzeczeniem pogodzić, przecież syn, czyli mój mąż, dziedziczył po swoich rodzicach, a ja chyba jako żona mam prawo dziedziczyć po swoim mężu. Bar- dzo proszę o odpowiedź czy wyrok sądowy był słuszny i czy mogę odwoływać się od niego...” — pisze p. Anna Z.

Przypomnijmy może, o czym już pisaliśmy, iż w przypadku tzw. spadkobrania ustawowego kolejność osób powołanych do dziedziczenia jest dość wyraźnie określona przez przepisy spadkowe kodeksu cywilnego i w tym zakresie nie ma żadnych odstępstw. Sąd związany jest więc przepisami, które bardzo szczegółowo określają zarówno kto dziedziczy, jak również i w jakiej kolejności. Zgodnie z art. 911 kodeksu cywilnego w pierwszej kolejności powołane są do spadku z mocy ustawy dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek. Dziedziczą oni w częściach równych, jednakże część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku.

Sprawa spadkowa opisana przez naszą Czytelnikę dotyczy jednak nie tylko dziedziczenia spadku po jej mężu lecz także i spadku po jej teściach. W takim przypadku przepisy kodeksu cywilnego stwierdzają jednoznacznie, iż udział spadkowy przypadający dziecku spadkodawcy, które nie dołożyło otwarcia spadku przypada jego dzieciom w częściach równych.

Nie zmienia to sytuacji prawnnej naszej Czytelnikę, gdyż przez otwarcie spadku rozumie się nie datę wniesienia sprawy do sądu lecz chwilę śmierci spadkodawcy. Gdyby więc mąż naszej Czytelnik zmarł przed swoimi rodzicami, do udziału spadkowego, jaki by mu przypadał po rodzicach uprawnione byłyby wyłącznie jego dzieci, stosownie do wyżej zacytowanego przepisu. Ponieważ jednak zmarł już po ich śmierci nie zostały spełnione wymogi ww. przepisu i do jego udziału spadkowego na tzw. ogólnych zasadach uprawnione są nie tylko dzieci ale i małżonek. Orzeczenie sądu jest zatem wadliwe.

ODPOWIEDZI REDAKCJI

B.L. WARSZAWA. Ma Pan prawo do dwóch dni zwolnienia na opiekę nad dzieckiem w obu miejscach pracy, niezależnie od wymiaru czasu pracy. Jedynym warunkiem to praca na podstawie umowy o pracę. Wynika to z art. 188 kodeksu pracy.

WANDA G. Z WARSZAWY — w przypadku porzucenia pracy, za datę wygaśnięcia umowy o pracę przyjmuje się dzień, w którym pracownik zaprzestał wykonywania pracy. Mówią o tym art. 188 kodeksu pracy.

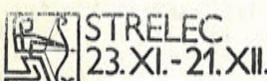
KRZYSZTOF S. Od 20 maja br. rzecznik praw obywatelskich zmienił siedzibę. Obecnie rzecznik i biuro mieszczą się przy ul. Jasnej 6. 00-013 Warszawa, centrala telefoniczna 27-60-31 do 9. Przyjęcia interesantów: codziennie z wyjątkiem sobót w godz. 9–15, w poniedziałki — w godz. 9–17.

HVIEZDY O NÁS



ŠKORPÍÓN
24.X.-22.XI.

Neskrývaj pred predstavenými svoju iniciatívu. Ukáž sa teraz z najlepšej, aktívnej stránky. Presvedčíš sa, že všetci začnú o tebe myslieť celkom inakšie. Argumenty priateľov ľahko presvedčia. Nesmiesť byť tvrdohlavý iba preto, že si predvídal iný rozvoj udalostí. Snaž sa vytvoriť v rodine prijemnejšie ovzdušie a tvoje dni budú radostnejšie.



STRELEC
23.XI.-21.XII.

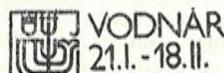
Najbližšie dni budú rôzne. Práce bude veľa, ale nebude chybovať ani zábava a spoločenské stretnutia s niekym, koho si už dávno nevidel. Vďaka priaznivým okolnostiam urobiš v práci veľký krok dopredu bez väčšieho úsilia. Potom však musíš konáť dôsledne. Dávaj si väčší pozor nielen na to, čo robíš, ale aj na to, čo hovoríš, aby si zbytočne nedával zámienku ku klebetám.



KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

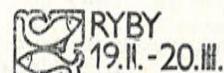
Ovládaj sa, aj keď ďalšiu začnú kritizovať. Spôsob, ako budeš reagovať na kritiku, môže mať veľký význam v budúcnosti. Lepšie je byť prehnane opatrny, ako niečo zanedbať. V najbližších dňoch si dobre všimni osobu,

ktorá sa chce s tebou zbližiť. Ak uznáš za vhodné, navrhni stretnutie v kaviarni.



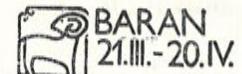
VODNÁR
21.I.-18.II.

Prečo nahováraš seba a iným, že si presvedčený o správnosti svojich plánov? Zdanlie klame nielen teba, ale najviac stratiš ty sám. Priprav si také plány, ktoré budú uskutočnitelné v rámci tvojich schopností a finančných možností. Popros o radu priateľa, ale toho opravdu osvedčeného. Mal by si čo najrýchlejšie zmeniť prostredie, pomohlo by ti to utišiť klebety.



RYBY
19.II.-20.III.

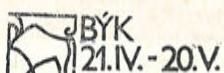
Ak chceš zmeniť svoj doterajší vzťah k práci, musíš urobiť všetko, aby si upewnil staré zväzky, alebo sa prispôsobil novým. V tom prípade sa všetko bude rozvíjať podľa tvojho priania. Dobrá vila musí byť sprevádzaná rozhodnou a dôslednou činnosťou. Lepšie je mať stôl priateľov, ako jedného nepriateľa.



BARAN
21.III.-20.IV.

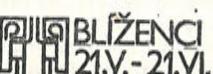
Tvoja podnikavosť si konečne musí nájsť pole pôsobnosti. Úspech môže dosiahnuť, ak budeš konáť rýchle a dôsledne. Nič ti nemôže zabrániť v dosiahnutí

vytvoreného cieľa. Aj keď máš mnoho práce, neodťahuj sa od spoločnosti. Styky s ľuďmi by ti pomohli aspoň na chvíľu zabudnúť na starosti a zameriať sa na príjemnejšie stránky života.



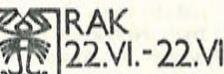
BÝK
21.IV.-20.V.

Nevytýkaj partnerovi, že sa iba minimálne vziava do tvojej profesionalej situácie. Nehádaj sa s ním, namiesto toho pomysli, čo by si mohol urobiť, aby sa tvoja zlá situácia zmenila k lepšiemu. To však závisí len a výhradne na tebe. Nehádaj si príležitosť a zámenku, aby si mohol na chvíľu utiecť z domu a zabaviť sa v inej spoločnosti.



BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

V nových pracovných ponukách ponáhľanie nie je na mieste. Niektoré otázky, ktoré treba premyslieť a prediskutovať — odlož na neskôr. Nedaj sa však prehovoriť k zmenám. Presadzujú ich tí, ktorí hovoria o povinostach iných, ale sami by ich chceli mať čo najmenej. Rozhodne si dopraj nejakú duševnú hostinu, chod' do divadla alebo do kina.



RAK
22.VI.-22.VII.

Začiatkom mesiaca využi svoje rečnicke nadanie a schopnosť presvedčovať. Budeš mať k tomu príležitosť v rozhovore so svojim nadriadeným. V tvojich pracovných problémoch ti tiež môžu pomôcť ľudia, ktorí si poznal na dovolenke. Snaž sa s nimi nadviazať styky. Zanedbalo budeš

mať možnosť dodatočne si privyrobiť, ale aj výdavky budú značne.



LEV
23.VII.-23.VIII.

Nemáš dôvod k nariekaniu, aj keď sa občas stažeš na svoj osud. Šťastie sa ti v živote nevyhýba, ani v práci, ani v osobnom živote. V práci ďačká povýšenie, ale nesmieš sa ponáhľať, iba by si všetko pokazil. Osoba, s ktorou si sa zoznámil v lete, by s tebou chcela nadviazať bližšie styky, ale sa bojí, že dostance košom. Ak ti na tom záleží, musíš začať sám.



PANNA
24.VIII.-23.IX.

Pred tebou sú dni plné radosťi. Prílišná skromnosť je v tejto chvíli zbytočná, ba dokonca nevhodná. Neboj sa vystúpiť so svojimi návrhami, v najhoršom prípade nebudeš prijaté. Vždy to môžeš skúsiť znova. Prestaň si lámať hlavu cudzími náladami; týž tiež mávaš zlé dni, keď ďa každá hlúpost vydviezie z rovnováhy. Osobnými problémami sa dopredu netráp.



VÁHY
24.IX.-23.X.

Urobíš najlepšie, ak sa odhadlás k dôležitému rozhodnutiu hned. Nepýtaj sa nikoho, len vlastného rozumu a svedomia. Máš niekomu za zlé kritické poznámky. Radšej sa zamysli nad tým, koľko je v nich pravdy a snaž sa niečo zmeniť a zlepšiť. Tvoja hviezda začne konečne svietiť jasnejšie v októbri, predoškým v osobnom živote.

NÁŠ TEST

Jste laskaví k svému tělu?

Pokud se týče zdraví, máme kupodivu na více věcí vliv, než si myslíme. Důležité je, jaký postoj zaujmíme sami k sobě, k naší tělesné schránce. Náš život i naši duševní pohody ovlivňuje, zda se svým tělem jednáme šetrně nebo zda je soustavně ničíme.

Jak jste na tom vy, dozvěte v testu. Odpovězte na naše otázky podle svého přesvědčení.

1. Představte si tři krajiny: rozkvetlou louku, pustou krajinu s bizarními horskými útvary a anglický zámecký park. Které krajiny byste dali přednost, kdyby byla namalována na obraze? louce — 3 body, horám — 1 bod, parku — 2 body.

2. Přejete si rukama po těle. Jaký máte pocit? příjemný, mé tělo je živé, teplé, pěkné — 3 b., ne moc příjemný, moje tělo je čím dál tím ochablejší — 1 b., nedobrý, dotýkat se sám sebe je protivné — 0.

3. Který z těchto tří vztahů charakterizuje váš vztah k vlastnímu tělu nejlépe? tělo je chrámem duše — 3 b., tělo má fungovat jako dobrý stroj — 2 b., věnovat se tělu příliš zaváni živočišnosti — 0.

4. Kterou barvu máte nejraději? ostře červenou — 3 b., nebesky modrou — 1 b., jasně žlutou — 2 b.

5. Jaké máte pocity, když pečujete o hygienu těla? Je to příjemné — 3 b., žádné, jde přece jen o čistotu — 2 b., zdržuje mě to — 1 b.

6. Co vás napadne, když někdo řekne bodybuilding? Tarzan — 3 b., je to mučírna — 1 b., asi nějaká bodová dieta — 0.

7. Představte si tři sochy a určete, která by se vám nejlépe líbila: diskobol, trénovaný muž se soumrnným tělem — 3 b., Buddha, obrousitlý usmívající se muž v dobrém rozmaru — 2 b., čenošská socha vyhublé postavy na tenkých nohách s hadem v ruce — 1 b.

8. Jaký pohyb je vám nejsympatičtější? tanec — 3 b., běh na 100 m — 2 b., jízda autem — 0.

9. Kterou roční dobu máte nejraději? jaro — 3 b., léto — 2 b., podzim — 1 b., zima — 0.

10. Jaké nároky kladete na své oblečení? Mělo by být hezké a moderní — 2 b., hlavně pohodlné — 3 b., hlavně levné — 0.

Nyní sečtěte body za své odpovědi.

21–29 bodů: Vaše tělo si může gratulovat, že má právě vás. Váš duch a vaše tělo si vzájemně umí poskytovat řadu radostí. Jste vyrovnaní. Duševní i tělesná stránka tvoří vzácnou harmonii, což je předpoklad pro šťastný a úspěšný život.

12–20 bodů: Vy sice víte, co pro vás tělo znamená, ale ve shonu a ruchu všedních dnů s ním často zacházíte velice nedbale. Neopřejete mu ani dost čerstvého vzduchu ani pohybu a jiné péče. Měli byste se naučit žít se svým tělem v souladu a ne jemu navzdory.

4–11 bodů: Vaše tělo je pro vás ze zcela neznámý světadíl. Provádí vás sice dnem a nocí, ale vy ho moc na vědomí neberete. Teprve až poznáte, že vaše tělo je víc než věšák na šaty a že by mělo být vaším nejlepším přítelem, který vás podporí, budete mít víc radostí ze života.

— Sprepitné našich pracovníkov uráža!

— Viem, predovšetkým to mále...!

* * *

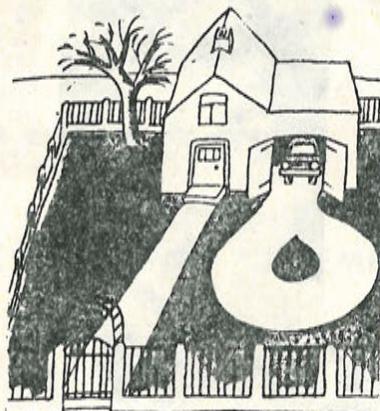
— Prosím ťa, nepožičal by si mi desatisic korún?

— Áno, nepožičal.

* * *

— Otec, snívalo sa mi, že si mi daroval sto korún, — hovorí syn otcovi.

— Dobre, dobre, odlož si ich do pokladničky, neskôr si za ne niečo môžeš kúpiť...



KÚZLO DETEKTÍVKY

— Ako sa ti dari v manželstve?

— Výborne! Myslím, že nám medové týždne vydržia až do rozvodu!



DOKÁZEŠ TO?

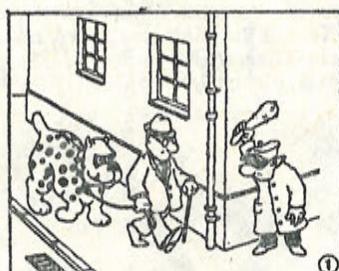
HEADAJ CHYBY!

Na druhom obrázku je ich 10 a tí šikovnejší ich vraj objavia do dvoch minút...

MÁS POSTRÉH?

Mezi dvaceti obrázkami je jeden, ktorý se od ostatných něčím od-

W	↗	叟	✗	□
◀	Γ	Ζ	ʌ	↙
ऋ	❖	//	□	○
→	△	Ϣ	+	Ζ



JMÉNO VĚSTÍ

ELIŠKA: jméno světlé, šlechetné, odvážné, upřímné, silné. Eliška je zpravidla jedináčkem nebo má jednoho sourozence. Její starší nebo mladší sestra, méně všechno v pořádku.

Průměrně vysoká, štíhlá, zručná s pěknou postavou. Je to hezká moudrá a atraktivní žena. Má krásné tmavé oči a husté vlasy. Nosi jednoduché účesy, které jí velmi sluší. Elišky mívají slabší zdraví, ale jsou statečné a vnitřně silné. Vždy z nich vyzáraje velká vnitřní síla, i když na první pohled dělájí dojem jemných a slabých bytostí. Eliška je ctižádostivá, svědomitá, solidní, ve všem přesná a přitom optimistická a dobrromyslná, navzdory častým starostem. Ve společnosti nikdy o svých starostech nemluví. Učí se dobře, končí vysokou školu a zastává dost významné funkce. Má-li slabší zdraví, končí jen střední školu, ale v práci je vždycky mnohem lepší než její kolegyně. Realistka i romantická, moderní žena, která si váží dobré tradice. Miluje umění, poezii, literaturu a hudbu a přírodu. Neuvádí hrubíanství, opilství, vulgárnost. Dokonale se vyzná v lidech a doveď jím říci pravdu do očí, což přijímají pokorně, protože si jí váží a mají ji rádi. Pečeje o svůj vzhled, má ráda kvalitní, elegantní věci. Provádí se z lásky, ale moudře. Manžel je dobrý, šlechetný člověk, který pro ni udělá všechno. Má jedno nebo dvě děti, hezké chlapce, kteří jsou jí podobní. Eliška je krásný, opravdový člověk.

TADMIR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa to nevadí pozrieť sa občas do snára. Ved' je to iba zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda,

SNÁR

keď sa vám sníval:

Safran (korení) — pýcha, domýšľavosť: rastlina — chrán svoje zdravie.

Sálka — získať uznanie; piť z nej — štastie v láske; rozbitá — musíš niečo odriec svojej láske; kúpená — pozvanie; krištáľová — získať väznosť; dostat do daru — nájdete verného priateľa; darovaná — si vásde vitaným hostom.

Salviový čaj — dlhy život.

Sijaci stroj — rýchlejší postup nejaké záležitosti.

Sijaci stolček — požehnaná budúcnosť.

Sijacie potreby — srdečná radosť.

Síp — očakávať nepríjemnosti; vystrelený — vynútiť si úspech; zranenie šípom — očakávať ľahké sklamanie.

Skola — zažiť nepríjemnosti; plná detí — veľa starostí; deti do nej vodiť — dobre sa staráš o svojich známych; do školy ísť — štastie.

Šnurovačka — zradiť sladké tajomstvo.

Štava — tvoje predavzatie sa splní; sladká — radosť, pôžitok; trpká — nepríjemná povinnosť, záväzok.

Stica — budeť oklamany.

Štit vývesný — nájdete dobrodinca; na hostinci — zlý obchod; remeselníky alebo obchodný — urobíš dobré obchody.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (red. nacz.), 26-04-55, 26-42-51

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3-4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęgą Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krystofkova, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Budnicka (tłumacz), Alibeta Stojowska (tłumacz), Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Zofia Bogaćkova, Józef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Zofia Chalupkova, Bronisław Knapčík, Eugen Kott, Eugen Miśinec, Lídja Mšálová, Vladimír Hess.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 lutego na trzy kwartały, a do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 150 zł, rocznie 600 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto PKO BP XV Oddział w Warszawie Nr 1658-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleciennodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-372 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 491.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków Redakcji nie zwracają zastrzega sobie prawo skrótów.

Numer oddano do składu 6.9.1988, podpisano do druku 26.10.1988.

STÁVA SA ▶ STALO SE



RAKOUSKÁ HEREČKA SENTA BERGEROVÁ je široce známá i v zahraničí. Má na svém kontě mnoho zajímavých filmových rolí. Je manželkou režiséra Verhoevena a matkou dvou synů, 16-letého Simona a 9-letého Luky. Natáčí teď v Mnichově film Rychlá Gerda, v němž hraje taxikářku. I v soukromí je Senta výbornou zkušenou řidičkou. Řidičský průkaz má už 26 let. Ráda řídí, nerada však jezdí autem, když řídí muž. „V tom případě si raději vezmu taxi,“ říká. Herečka soudí, že ženy řídí lépe než muži, jezdí totiž pozorněji a gentlemansky, na silnici se nechávají strhnout ambicím a nepředjíždějí každé vozidlo. „Ty divoké honby na silnicích, neutrální porušování předpisů, které dělají ze silnic a dálnic skutečně bitevní pole — s tím se musí skoncovat! Stojí to příliš mnoho obětí...“ říká energicky Senta Bergerová. A jistě má pravdu. Na snímku: Senta Bergerová.

VENUŠE 88. Mají dnes slávu a věhlas stejný jako filmové hvězdy, jejich obličej a postavu znají miliony, vydlávají obrovské peníze. Nehrají na scéně ani ve filmu. Jejich fotografie slouží hlavně reklamě, zdobi obálky ilustrovaných časopisů a plakáty. Jde totiž o nejproslulejší fotomodelky. Velkou kariéru udělaly jen málo z nich. Nejznámější americké agentury, jako agentura Eileen Fordové nebo Elité Johna Casablancy „prohlížejí“ tisíce krásných děvčat, které k nim přicházejí, ale uzavírají smlouvy jen s malým počtem dívek. Z tohoto počtu sotva několik získá ve svém povolání postavení hvězdy. Zmínění prosly odborníci, paní Fordová a John Casablanka tvrdí, že o kariéře fotomodelky nerzhoduje především krásný obličej ani dokonalá postava, ale něco, čemu říkají „emanace“, která vyzařuje z krásné dívky a působí, že je zajímavější než jiné krásy.



Mezi světoznámými fotomodelkami převládají dnes Evropanky, a to rovněž v Americe: Paulina Porizková, původem Česka, Fam-

ke Jansenová — Holanďanka, Estelle Lefebvreová — Francouzka a její krajanka Ines de la Fresangeová. Fotomodelka a herečka Isabelle Roselliniová je napůl Švédskou, napůl Italou. Nejproslulejší fotomodelky jsou většinou intelligentní a mají vážný vztah k životu a ke své práci. Neznamená to, že ji vždy miluji. Paulina Porizková rovnou říká: „Stát fotografům modelům je nudné, unavující a hloupé.“ Je to sice „hloupé“, přináší ji však šest miliónů dolarů ročně... Na snímku: Paulina Porizková, zvaná Venuše 88.



tech se CC narodila dcera, jejímž otcem je dlouholetý životní druh hvězdy, režisér Squittieri. Téhož roku se stala babičkou. „Děti a vnoučata jsou pro mne nejdůležitější,“ říká Claudia. Filmu se však nechce vzdát. Na snímku: paděsátiléta Claudia Cardinaleová.

PRINCEZNÁ po návrate z Los Angeles do Monaka vošla do kabinetu otca-kniežata, křakla si k nemu, položila hlavu na otcových kolenách a dlho plakala ako ukrivené dievča... Takto popisuje tuto dojipavou scénu západní tlač, která předtím celé dva roky podrobne pisala o lúbotním dobrodružství Stefanie, mladší dcery monackého kniežata s Mariem Oliverom Jutardem, majitelem diskoték v Los Angeles, původem Francouzem. Tento 37-ročný muž s velmi pozdívou minulosou byl velkou láskou princeznej. Stefania, vždy velmi tvrdohlavá, sa nedávala presvedčit, že tento Mario nie je pre ňu vhodným partnerom. Nebrala na vedomie výstrahy starší sestry, Karoliny, nevšimala si hnev otce, který priam zakázal pánu Jutardovi prichádzať do Monaka. Ba, bola ochotná dokonca vzdat sa titulu princeznej, rozířit sa s rodinou, len aby mo-



hla navždy zůstá so svojim vysoleným! Dokonca mu odpustila všetky flirty. Keď Jutard dospel k záveru, že zväzok s „vydedenou“ princeznou mu neprinesie žiadne výhody, neponáhal sa so sobášom a nakoniec sa so Stefaniou brutálne rozišiel. Ba začal sa venovať mladšej, 17-ročnej modelke Kathy Davisovej. Stefania má „už“ 23 rokov...

Knieža Rainier odpustil dcére, ktorú vždy považoval za jeho oblúbené dieťa. A ona priznáva: „Nuž, každý sa môže myliť“ a smutná sa prechádza po zámockej záhrade. Na snímke: pláčuca Stefania.

GÉNIUS A NETVOR. Pätnásť rokov po smrti Pabla Picassa vysla knihu, ktorú jedni považujú za škandalóznu, iní aspoň za kontroverznú, kym d'alší za neobvykle zaujímavú. Kniha — Picasso — tvorca a ničiteľ, napísala Arianna Stassinopoulosova-Huffingtonová, pôvodom Gréckyňa, dnes manželka milionára z Texasu, autorka o.i. biografie Márie Callasovej. Váži si Picasso génius, ale piše predovšetkým o jeho súkromnom živote, o jeho vztahu k ženám. Ničil všetky — tvrdí Arianna Stassinopoulosová — preto má kniha taký názov. Veľký maliar bol, keď ide o ženy, egocentrickým netvorom, ktorý neznášal žiadnu kritiku a vyžadoval si stále zbožňovanie. Nevedel žiť bez ženy, ale nemiloval žiadnu. V jeho živote bolo množstvo žien — niektoré iba na jednu noc, iné na celé roky.

Prvou Picassovou manželkou — s ktorou sa oženil v roku 1917 po mnohých lúbotních dobrodružstvích s inými ženami, bola Olga Chochlová, tanecnice slávnych Ruských baletov Diagileva. Porodila mu syna Paula. Nechal ju však pre 17-ročnú Marie-Therese Walterovú. S ňou mal dcérušku Maju. Pomer s



Dorou Maarovou, trval krátka, zato dlho, lebo celých 10 rokov, žil Picasso s Francoise Gilotovou, ktorá geniálnemu maliarovi porodila dve deti: Palomu a syna Claudiu. V roku 1961 sa 80-ročný majster oženil s Jacqueline Rockovou, ktorá s ním ostala až do smrti. Podľa Arianny Stassinopoulosovej sa Picasso charakter odrazil v neskôrších dejinách jeho rodiny. Starší syn bol alkoholikom a narkomanom, umrel na chorobu pečene. Už po Picassovej smrti spáchala samovraždu Marie-Therese Walterová, v roku 1986 sa zastrelila Jacqueline Rocková.

Neprehľána snáď grécka autorka, keď vykreslila Picasso portrét ako netvora a kladie mu ešte drastickejšie námitky? V každom prípade okolo knihy sa rozpútala bûrka... Na snímke: Francoise Gilotová s Picassom.

WHITNEY — PLATŇOVÁ MÍLIONÁRKA. Nemáme veľké šance, aby sme si mohli v Poľsku vypočuť Whitney Houstonovú. Je na naše možnosti príliš draha. Musia nám stačiť teledisky a platne tejto vari najpopulárnejšej americkej speváčky. Prednedávnom bola Whitney na turné v Európe a vásade — v Ríme, Paríži, Amsterdame, Londýne či Mnichovе — mala skutočne veľký úspech. Stovky novinárov sa chceli zúčastniť jej tlačových konferencií. Ti, ktorí ju po prvýkrát videli na vlastné oči, povrhávajú 24-ročnú speváčku s bábikou Barbie — ibaže kávovej farby.



Ako mnoho iných hviezd začína skromne, spievala na diskotékach, potom vystúpila v televizi, ale už jej prvú platňu predali v rekordnom náklade 14 miliónov exemplárov! Druhá mala ešte väčší úspech. A vlaňajšie turné po Spojených štátach prinieslo mladej speváčke 20 miliónov dolárov zisku.

Na tlačových konferenciách je Whitney skôr málovavná. Novinárom často odpovedá len krátkym „och nie“ alebo „och áno“ a odmieta odpovedať na otázky týkajúce sa jej rodinných a súkromných záležitostí.

Na cestách ju vždy sprevádza otec, John Houston. Rád rozpráva novinárom, že jeho dcéra je vzorom pracovitosti, že zarába, aby rodičom zaistila pokojnú stavbu. Mrzí ho však, že jeho Whitney žije príliš osamotene a príliš pokojne. Lebo „platňová milionárka“ nemá ani manžela, ani priateľa, ani súbenu. Keď je daleko od domova, vedia dlhé telefónické rozhovory s mamičkou v New Jersey, kde má obľubennú mačku Mistieblu. Jej obľubennou farbou je fialová. Na snímke: Whitney Houstonová.